

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

12 —
2020 ▶ 2,50 €

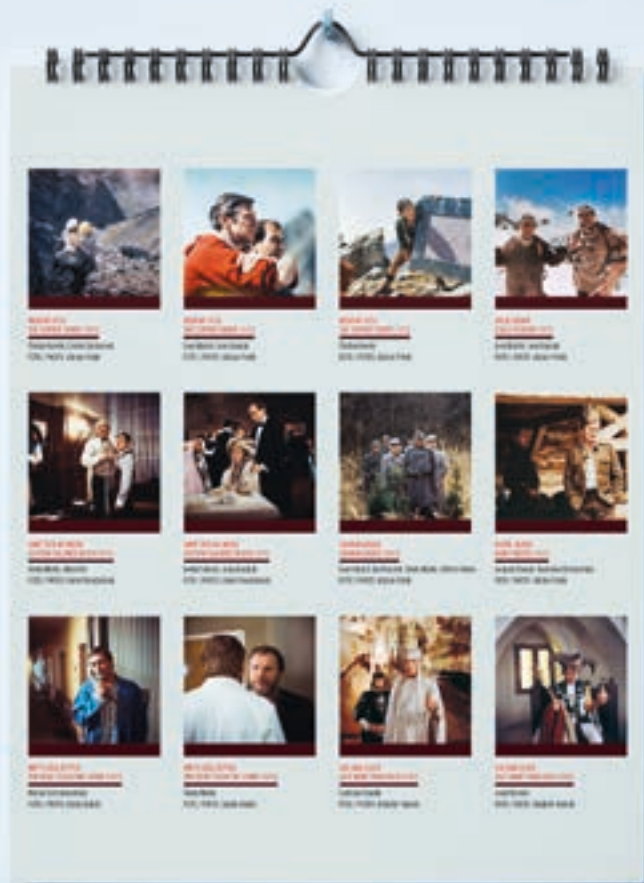
rozhovor: Rasto Šesták / Petra Hanáková

téma: Filmy, na ktoré sa čaká – dlhé cesty
zo vzdušných zámkov k divákovi

recenzia: To ta monarchia

vod recenzia: Mala si to vedieť –
David Attenborough: Život na našej planéte

FILMOVÝ KALENDÁR V PREDAJI

úvodník

Český novinár a spisovateľ Michal Novotný kedysi pátral po tom, ako vzniklo slovné spojenie stavať vzdušné zámky. Najskôr sa dopracoval k vete svätého Augustína, ktorá v preklade znamená „stavať vo vzduchu“. Chýbali však zámky. Na ne natrafil v knižke ruskej lingvistky Ludmily Stepanovovej. Vysvetľuje ich ako neuskutočniteľné sny, ale tiež fantázie a pôvod slovného spojenia nachádza v stredovekých francúzskych hrdinských eposoch. Tie spomínajú španielske zámky. Hrdinskí rytieri ich dostávali za odmenu, mali však jednu chybu – ešte neboli dobyté.

Vzdušné zámky v zmysle snívania o niečom, čo sa iným môže zdať nepredstaviteľné, stávali do istej miery aj tvorcovia filmov, o ktorých píšeme v téme čísla. V nej sa venujeme ambicióznym slovenským projektom, ktoré majú niekoľkomiliónové rozpočty a pôvodne mali byť už dávnejšie v kinách, no diváci na ne ešte stále čakajú.

Ich producenti však, zdá sa, svoje „španielske zámky“ dobyli. Niektoré väčšie, iné menšie a všetci s pomocou Audiovizuálneho fondu, bez ktorého by podobné projekty nikdy nevznikli a všetci filmári by sa museli držať pekne pri zemi. Pokračovanie Jakubiskovej *Perinbaby*, adaptácia Švantnerovej novely *Piargy* a životopisný film *Generál* o Štefánikovi by mohli prísť do kín už budúci rok.

Na budúci rok príde do kín aj domáci oscarový kandidát, *Správa* režiséra Petra Bebjaka. Nielen o nej hovorí v hlavnom rozhovore čísla producent Rastó Šesták. S Petrom Bebjakom pred dvadsiatimi rokmi založil produkčnú spoločnosť a dodnes v nej zhmotňujú svoje „vzdušné zámky“. Svoje projekty a po svojom najradšej robil aj Paľo Bielik, ktorý mal problém s cudzími látkami. Narodil sa v decembri pred 110 rokmi. Autorka jeho monografie, filmová historička Petra Hanáková, v rozhovore vysvetľuje, z čoho pramenilo Bielikovo divácke zameranie, upozorňuje na jeho prácu s hercami a pripomína, že aj vďaka nálepke Jánošíka je Bielik nezaslúžene v pozícii akejsi „starožitnosti“.

Paľovi Bielikovi sa venujeme aj v rubrike *TV tip*, do ktorej sme zaradili jeho posledný film *Traja svedkovia* (1968). Tak ako v Bielikových snímkach *Jánošík* (1962-63) a *Majster kat* (1966) v ňom mal kameru Vladimír Ješina. Na pražskú FAMU sa spolu s ním hlásilo 120 uchádzačov, brali 10. O svojom zámere preto nepovedal ani rodičom. Nakoniec ho zobrali, v Prahe však po škole nenašiel uplatnenie, a tak prijal ponuku zo Slovenska. Okrem Bielika nakrúcal aj s Petrom Solanom, Jánom Lackom, Dušanom Trančíkom, Dušanom Rapošom či Stanislavom Barabášom. Ich spoločný film *Pieseň o sivom holubovi* (1961) sa premietal v Cannes a doma z toho bola veľká sláva. S režisérom aj kameramanom spravil potom veľký rozhovor filmový publicista Richard Blech. Aj on chodieval po svetových festivaloch a v čísle si pripomíname 80. výročie jeho narodenia. V rubrike *Profil* pripomíname aj režiséra Jozefa Zachara a skladateľa Svetozára Stračinu. Všetci mali svoje „vzdušné zámky“, ktoré niekedy viac, inokedy menej úspešne premieňali na realitu.

Za redakciu *Film.sk* vám želim pokojné Vianoce a nielen v novom roku taký svet, v ktorom napĺňanie kinosál nebude patriť do sveta fantázie a k stavaniu vzdušných zámkov. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 21. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava
tel.: 02/57 10 15 25
fax: 02/52 73 32 14
e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

[Štefan Vraštiak]

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 12/2020: 5. 12. 2020Snímka na titulnej strane:

Služobníci – Punkchart films

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akkoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

— foto: Miro Nôta —

Matej Sotník

manažér distribučnej spoločnosti Film Expanded
a filmový publicista

— Kampaň Idem do kina, ktorá vznikla z iniciatívy Asociácie nezávislých producentov a s podporou Audiovizuálneho fondu a RTVS, bola zásadným prvkom v boji za zachovanie kinokultúry na Slovensku. Tá sa v časoch koronakrízy ocitla v doposiaľ najsilnejšej existenčnej kríze. Idem do kina ako koncept, ktorý prišiel zvnútra kinematografie, nahrádzal agendu štátu v čase, keď v zahraničí vychádzali oficiálne výskumy o tom, že kiná nepatria k miestam nákazy, keďže ľudia v nich sedia v bezpečnej vzdialenosti od seba, v rúšku a v tichosti. Vo svete sa ukazuje, že kiná sa od svojho otvorenia na konci prvej vlny až do ich zavretia na jeseň nestali ohniskami nákazy, čo sa nedá povedať o spoločenských podujatiach.

— Pandémia zvýraznila okrem zdrvivujúcej paralýzy sektora distribúcie a kín tiež tendencie, ktoré bolo možné pozorovať už dlhšie pred jej nástupom. Počas karantény si totiž Netflix či iné z populárnych streamovacích služieb predplatili aj všetci tí, ktorí ich doposiaľ nevyužívali. Už predtým viditeľný odliv divákov z kín sa tak posunul do nového kontextu, ktorý prináša nové výzvy vo vývoji distribučných a marketingových stratégií pre distribútorov na celom svete. Prvá vlna podnietila spoločenské scitlivenie vo vzťahu k marginalizovaným aj v našej žitej realite, v medzichase pred druhou a počas očakávanej tretej vlny sa však svet paradoxne stáva cynickejšim. V duchu tohto javu som presvedčený, že distribučný sektor má pred sebou aj iné výzvy. Jeho jednotliví aktéri, ktorí sú z povahy našej práce vzájomnou konkurenciou, by mali kooperovať a spoločne uvažovať o potrebe novej osvetly inštitúcie kina, ktorá je pre kinematografiu esenciálna.

— Nevieme presne určiť, aký podiel viny má na rekordne nízkych tohtoročných číslach kín expanzia streamovacích služieb, keďže počas leta kiná bežne fungujú v obmedzenej prevádzke a na jeseň začala pandémia opäť eskalovať. Je však zrejme, že ešte kľúčovejšou bude iná kampaň s cieľom prilákať ľudí späť do kina. Tá, ktorá príde po pandémii, v „bezpečnom“ posttraumatickom svete. Bude stáť veľa a tentoraz by mala vziť z iniciatívy politických elít.

— Na uplynulom MFDF Ji.hlava som mal česť zastupovať slovenský distribučný sektor na industry paneli distribútorov z krajín V4 na tému Príležitosti, výzvy a inovácie vo filmovej distribúcii. Ako pre zástupcu mladej distribučnej spoločnosti, ktorá sa nazýva aj butiková a jej filozofiou sú inovatívne distribučné stratégie, bolo pre mňa veľmi inšpiratívne diskutovať a načúvať susedným veľkým hráčom v ich krajinách. Prekvapilo ma, že hoci etablované entity, ktorým šéfuju, poskytujú aj VOD služby, nikto z kolegov neartikuloval strategickú víziu radikálne sa v budúcnosti zamerať na internetovú distribúciu. Všetci totiž veľmi dobre vedia, že tak ako divadlá nezaniikli nástupom kinematografie a digitalizácia nespôsobilá zánik kín, tak nezaničnú ani vplyvom pandémie. Musíme však začať vychovávať nové publikum a ponúkať mu obsah novými spôsobmi, pričom je potrebné myslieť na to, že v boji za zachovanie kín sme spolu a že by v tom s nami malo byť aj ministerstvo kultúry. ◀

- 3 myslím si
- 4 — 10 téma: Filmy, na ktoré sa čaká / Od hororového podobenstva k historickej dráme / Generál – veľkofilm aj miniséria / Jakubiskova fantázia čakala na súčasné technológie / rozhovor: Martin Šmatlák
- 11 — 16 aktuálne: Týždeň slovenského filmu / Čakanie na multikiná a pravidlá hry / Slávnosť krátkeho filmu a krátke novinky v distribúcii / Nová vianočná rozprávka
- 17 premiéry v kinách
- 18 — 19 novinky: Modelár / správy z filmového diania
- 20 — 24 rozhovor: Rasto Šesták
- 26 — 31 recenzia: To ta monarchia / vod recenzia: Mala si to vedieť / David Attenborough: Život na našej planéte
- 32 — 33 filmové publikácie / blu-ray / dvd nosiče / čo robia
- 34 — 38 rozhovor: Petra Hanáková
- 39 — 41 profil: Richard Blech / Svetozár Stračina / Jozef Zachar
- 42 — 43 tv tip / in memoriam: Vladimír Ješina
- 44 — 45 kalendárium špeciál
- 46 — 49 ohlasy: 24. Festival študentských filmov Áčko / 21. MFDF Jeden svet / 24. MFDF Ji.hlava
- 50 moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy
- 51 svet spravodajského filmu: Týždeň vo filme
- 52 stalo sa za 30 dní / výročia

Zo vzdušných zámkov k divákovi

Audiovizuálny fond od svojho vzniku v roku 2009 pomohol na svet množstvu slovenských i koprodukčných filmových titulov. Mnohé z nich zaznamenali úspechy na medzinárodných filmových fórach, niektoré získali prestížne festivalové ceny a tým prispievali k postupnému návratu Slovenska na filmovú mapu – ak nie sveta, tak aspoň Európy, a ak nie Európy, tak prinajmenšom stredoeurópskeho regiónu. Na viaceré ambiciózne filmy, ktorých produkciu AVF štedro podporil v posledných rokoch a pôvodne mali byť už dávnejšie v kinách, sa však stále čaká.

— Väčšina nákladnejších filmových projektov vzniká v medzinárodných koprodukciami. Koprodukcie možno zároveň považovať za jeden z ukazovateľov kondície i konkurencieschopnosti slovenského audiovizuálneho prostredia. Koprodukčný charakter filmu je napokon aj podmienkou udelenia podpory z kinematografického fondu Rady Európy Eurimages. Medzinárodné (veľko)filmy navyše cieľia na väčší počet divákov a zároveň ich tvorcovia získavajú možnosť pracovať „vo väčšom“. Výpravné koprodukcie rozpočtom zvyčajne prevyšujú drvivú väčšinu malých domácich produkcií. Ak navyše získajú vysoké dotácie z domácich verejných zdrojov, často sa ocitajú pod drobnohľadom médií, odbornej i laickej verejnosti a niekedy aj politikov – a to aj napriek tomu, že balík peňazí, ktorý AVF za desať rokov svojej existencie prerozdělil medzi menšie a nízkorozpočtové projekty, je dnes podstatne vyšší ako objem peňazí, ktorými podporil tie najnákladnejšie produkcie.

— Otázky, ako sa štedro dotovaným projektom darí, sú však namieste, najmä ak sa viackrát posunie termín

nie s verejnými financiami pridelenými na realizáciu leží na producentovi, resp. na spoločnosti, ktorá je príjemcom dotácií. Problém však nastáva, ak sa produkcia skomplikuje, preruší alebo celkom zastaví a domáce verejné zdroje pritom tvoria väčšinu rozpočtu – a väčšinové financovanie z verejných či zo štátnych zdrojov v prípade slovenských filmov býva pravidlom.

— Audiovizuálny fond, ktorý prerozdéluje prostriedky zo štátneho rozpočtu i príspevky verejných aj súkromných vysielateľov reklamy, sa pri pridelení dotácií usiluje o čo najtransparentnejší prístup i o viacstupňové kontroly čerpania a následne vyúčtovania pridelených prostriedkov. Pri súbahu viacerých nevyúčtovaných žiadostí sa vyplácanie dotácií podmieňuje odovzdaním čiastkových vecných výstupov jednotlivých projektov. A hoci tvorcovia, pochopiteľne, neradi púšťajú z rúk nehotový film, keďže jeho estetický účinok býva menší, než keby bolo dielo dokončené, práve od odovzdania a hodnotenia hrubého materiálu často závisí ďalšia splátka alebo podpora ďalšej fázy produkcie.

ich dokončenia a uvedenia do kín. Slovenská verejnosť si z minulosti pamätá viaceré kauzy domácich „veľkofilmov“ za štátne peniaze, predovšetkým nikdy nenákrúteného kolibského *Jánošíka*, ktorého vznik inicioval vtedajší riaditeľ Slovenskej filmovej tvorby Vladimír Ondruš a spoluprodukoval ho mal Fedor Flašík. Ľahké to nemal ani Rudolf Biermann so svojím *Jánošíkom – Pravdivou históriou* (2009, r. Agnieszka Holland). Síce ho po siedmich rokoch dokončil, no počas nakrúcania čelil kritike, že odčerpáva prostriedky zo štátneho rozpočtu, ktoré mohli slúžiť iným slovenským filmom, prípadne iným kultúrnym projektom.

— Dôvody, prečo sa realizácia filmových projektov občas naťahuje, bývajú rôzne. V oblasti dokumentárnych filmov sa roky môže tvarovať a vyvíjať téma. Pri všetkých filmoch sa môže zmeniť situácia na strane koprodukčného partnera, vypadnúť veľká časť zahraničných finančných prostriedkov, nastať zmena v tvorivom tíme, ktorá projekt na dlhé obdobie ochromí, okliešti, prípadne definitívne pozmení jeho charakter.

— Netreba zdôrazňovať, že zodpovednosť za narába-

— Kritériami hodnotenia projektov však nie sú len umelecká presvedčivosť projektu, kvalitný scenár či tvorivý tím. Podstatný je plán finančného zabezpečenia, z ktorého sa dá usudzovať na realizovateľnosť celého projektu. Komisie AVF niektorým projektom aj viackrát „vyslovia nedôveru“ práve z dôvodu, že v domácom produkčnom kontexte sa im veľké či atypické projekty nezdajú realizovateľné.

— No aj v prípade dokončeného projektu sa môže vnútiť otázka, či sa štedrá podpora z verejných zdrojov – hoci použitá v súlade s platnou legislatívou – nedala využiť lepšie. Či by namiesto divácky atraktívnych veľkofilmov (najmä ak sa v priebehu realizácie zmenšia) nemalo vzniknúť radšej zopár menších filmov, ktoré by síce videlo len pár domácich divákov, no možno by pozbierali ceny na festivaloch nezávislého filmu. No platí to aj naopak: pri pohľade na záľahu malých a umelecky skôr priemerných filmov, ktoré si nie vždy vedia nájsť publikum, môže nasledovať lútosť, že ich podporením sa zabránilo vzniku neznámeho veľdiela. ◀

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: Mayo Hirc —

Od hororového podobenstva k historickej dráme

Korene koprodukčného filmového projektu *Piargy* spoločnosti Arina, ktorý mal mať pôvodne premiéru už v roku 2017, potom v roku 2019 a dlho vznikol aj pod názvom *Fašiangy*, siahajú až k historicky prvej výzve Audiovizuálneho fondu. V nej mladý, pomerne neznámy filmár Lukáš Hanulák získal štipendium na napísanie filmového scenára podľa novely Františka Švantnera *Piargy*.

Švantnerovu novelu o takmer biblickom zmetení hriechnej osady zo zemského povrchu Hanulák uchopil v žánrovom pomedzí hororu a ľúbostnej drámy a v roku 2011 túto verziu scenára ponúkol spoločnosti Arina.

„Po spoločnej dohode o vývoji filmu sme absolvovali prvotnú prípravu, zahrňajúcu ďalšiu prácu na scenári, obhliadky a výber tvorivých pracovníkov,“ hovorí pre Film.sk producent filmu Erik Panák. V žiadosti na AVF z roku 2012 sú celkové náklady na film odhadnuté na 1,3 mil. eur a ako režisér tu ešte figuruje Hanulák. Napokon sa však predstavy autora o koncepcii výroby a o celkovom tvare filmu nestretli s predstavami producenta a po vzájomnej dohode spoločnosť Arina od projektu na čas odstúpila. „Dohoda sa naplnila zhruba po ďalšom roku, počas ktorého mal Lukáš Hanulák získať financie na produkciu filmu. Keď ich nezískal, práva na nakrúcanie predlohy prešli na našu spoločnosť. Potom sme na spoluprácu oslovili režiséra Iva Trajkova. Na jeho koncepcii sme začali pracovať v roku 2015 a film s nami realizuje dodnes. Práve na základe tejto zmeny a následnej zmeny celkovej koncepcie filmu sa zmenil aj rozpočet, ktorý sa postupne i v dôsledku nemožnosti nakrútiť film vcelku, keďže sme nemali dost' disponibilných financií, navyšoval až do súčasného stavu.“

Film sa od začiatku realizácie profiloval ako slovensko-česká koprodukcija, no pôvodné plány producenta zahŕňali napríklad aj koproducentov zo Slovinska či z Macedónska. „Vklad macedónskeho producenta je na ceste. Slovinci, bohužiaľ, nezískali na produkciu grant, detto Poliáci, Ukrajinci ani Maďari,“ konštatuje Panák. „Zrejme sa zľakli našej lyrizovanej prózy. Nepodporil nás ani Eurimages. Našťastie okrem českej spoločnosti i/o post je naším koprodukčným partnerom aj RTVS a distribútorom filmu je spoločnosť CinemArt, ktorá do projektu takisto vstúpila finančným vkladom. Téma filmu a jeho „umeleckosť“ nám napriek niekoľkoročnej snahe nepomohli získať žiadne komerčné financie. I keď téma filmu a jeho spracovanie zo strany režiséra sú veľmi aktuálne aj dnes, súkromné plnenie je zatiaľ okrem vkladu našej vlastnej spoločnosti pre nás nereálne.“

Zháňanie financií poznamenalo celú realizačnú fázu. Spoločnosť Arina pritom okrem dotácií z AVF využila aj ďalšie formy financovania, ktoré AVF umožňovala v roku 2019: „vratky“ na podporu audiovizuálneho priemyslu na Slovensku a pôžičku, pri ktorej sa podľa verejnej dokumentácie k projektu konatelia spoločnosti zaručili vlastnou nehnuteľnosťou.

Piargy sú príbehom odľahlej osady, kde sa rozohráva dráma medziľudských vzťahov, morálky aj hodnôt a kam zasiahne prírodná katastrofa ako vyššia moc, resp. „Boží trest“. Vo filme sa prestupujú realistické prvky s magickými a dej filmu tvorcovia oproti novele skoncentrovali a umiestnili ho na koniec 30. rokov 20. storočia. Nakrúcanie si vyžadovalo zložitú predprípravu. „Hlavný motív filmu sme nakrúcali na troch miestach, ktoré sa v postprodukcii spájajú dokopy tak, aby tvorili jeden celok. Ostatné lokácie, ktorých bolo spolu päť, takisto vyžadovali dobové úpravy. Naším najväčším problémom pri nakrúcaní bola asi lavína, ktorá zavalí filmovú dedinu a ktorú sme potrebovali natočiť presne podľa požiadaviek tvorcov. To sa nám z viacerých dôvodov nepodarilo, riešenie sme však nakoniec predsa len našli,“ vysvetľuje producent.

Film je momentálne v dokončovacej fáze a svojím spôsobom mal šťastie v nešťastí, keďže gro produkčných prác sa podarilo dokončiť tesne predtým, než sa život nielen v audiovizuálnom svete zastavil. „Dotočili sme 13. marca tohto roku, dva dni po vyhlásení koronopatrení. Obrazová postprodukcija filmu sa následne odložila o tri mesiace, v súčasnosti sa na nej intenzívne pracuje. Stále sa však snažíme dofinancovať zvuk a hudbu, čo v tomto období nie je práve jednoduché. V prípade, že sa nám podarí film dokončiť v dohľadnom čase, premiéra by sa mohla uskutočniť okolo leta budúceho roku. Závisí to aj od možnosti umiestniť film na niektorý z väčších festivalov na základe ohlasu nášho francúzskeho sales agenta,“ uzatvára Panák. ◀

Piargy / ODHADOVANÝ CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1,8 mil. eur / PODPORA Z AVF: vývoj – 40 500 (2012), produkcia – 200 000 (2013),

250 000 + 550 000 (2017), podpora audiovizuálneho priemyslu v SR – 57 010 (2019) / REŽIA Ivo Trajkov

KAMERA Peter Bencsik, HRAJÚ Attila Mokos, Judit Bárdos, Marián Geišberg, Ivan Martinka, Jana Kvantiková,

Daniel Fischer, Lucia Klein Svoboda, Jana Olhová

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: JMB Film & TV Production —

Generál – veľkofilm aj miniséria

Audiovizuálnemu spracovaniu štefánikovskej témy priali v posledných rokoch viaceré blížiac sa výročia – storočnica vzniku Československa (2018), 100. výročie Štefánikovej smrti (2019) a napokon aj 140. výročie jeho narodenia (2020). Práve výročia významných udalostí bývajú pre producentov dobrou príležitosťou získať na svoje projekty podporu. Pripravovaný historický film *Generál* podporil AVF viackrát a za svoj ho zobrala aj RTVS. Pôvodne plánovaný dátum premiéry filmu pre kiná (2016) sa však presunul najskôr na rok 2019, potom 2020 a napokon 2021.

Projekt začala spoločnosť JMB Film & TV Production vyvíjať už roku 2013 v spolupráci s Marianou Čengel Solčanskou. Tá napísala scenár a mala film pôvodne aj režirovať. Spolupráca režisérky a producenta sa však v roku 2015 skončila. Odvtedy sa v súvislosti s réžiou filmu pre kiná i trojdielnej televíznej minisérie objavili ďalšie dve mená. O genéze tvorivého tímu producent filmu Milan Stráňava pre Film.sk hovorí: „Finálna podoba tvorivého štábu sa utvárala postupne, spravidla pod tlakom okolností. Mariana Čengel Solčanská z projektu vystúpila počas porady s dramaturgiou RTVS, keď vyšli najavo zásadné rozdiely v našom názore na celkovú realizáciu diela. Zostala v projekte ako spoluautorka scenára. Francúzsky režisér Jérôme Cornuau nastúpil ako spoluautor scenára a režisér projektu. Nakrútil časť projektu a musel odísť, pretože sme prekročili termín dokončenia projektu a on mal už iné angažmán v zahraničí. Dôvody prietahov v realizácii teraz nechcem spomínať, lebo sme s kolíznym partnerom uzavreli dohodu, ktorá nám umožňuje projekt *Generál* dokončiť. Medzičasom vstúpil do projektu ako režisér na základe našej predošlej spolupráce a vzájomnej dôvery Jiří Chlumský. Je to skúsený režisér a navyše môj priateľ. Jeho filmografia je žánrovo pestrá a úspešná, s historickými témami má veľa skúseností.“

Generál sa od samého začiatku prezentoval ako ambiciózný európsky projekt s medzinárodným hereckým obsadením. Jeho rozpočet sa v priebehu realizácie postupne zvyšoval – kým v roku 2016 ho producent odhadoval na 2,6 mil. eur, v žiadosti predloženej AVF v roku 2017 sa už vyšplhal na 4,5 milióna eur. Aj to bol zrejme jeden z dôvodov, prečo na seba projekt v roku 2018 strhol pozornosť médií – objem finančných prostriedkov, ktorými naň prispeli AVF a RTVS, vtedy dosiahol 1,8 mi-

lióna eur, čo vyvolalo kritiku napríklad poslankyne za SaS Renáty Kaščákovej.

„Generál je na slovenské pomery veľký projekt,“ vysvetľuje Stráňava. „Neušiel záujmu našich priaznivcov, ale ani tých druhých, čo svojou nevráživosťou, ohováraním a podrazmi spôsobili v roku 2018 mediálny šum, ktorý nás zastavil na pol roka. Musím zdôrazniť, že médiá sa k nám v tomto prípade správali pomerne korektné. Ďalšie dva roky nám trvalo dohodnúť sa s novým manažmentom RTVS. Teraz nám robí trochu starosti COVID, lebo v našich lokáciách v Prahe, Paríži a okolí i v Udine a okolí sú červené semaforey.“

Napriek želanému medzinárodnému rozmeru zostáva *Generál* predovšetkým slovensko-českým projektom. Za francúzsku stranu doň napokon vstúpili len súkromní koproducenti Alexandre Pajon a francúzska herečka slovenského pôvodu Beáta Greneche. Producent Stráňava však považuje francúzsky príspevok k vzniku filmu za významný: „Beáta od začiatku manažovala všetky práce vo Francúzsku. Hľadala kontakty. Jérôme Cornuau prispel k tomu, že sa scenár stal európskejšim. Pomohol nám získať do hlavnej úlohy Milana Ondříka aj veľa ďalších hereckých osobností.“

Dnes treba podľa Stráňavu nakrútiť ešte polovicu filmu a popritom pripraviť televíznu minisériu. Paralelnú prácu na oboch formátoch nepovažuje za komplikovanú, hoci oproti filmu séria vyžaduje o desať-dvanásť nakrútcacích dní viac. „Momentálne sme v polovici nakrúcania a v tretine postprodukcie. Máme nahrubo zostrihanú prvú hodinu filmového materiálu. Keby sa situácia s COVID-om aj s výrobou upravila, môže byť premiéra filmu na jeseň budúceho roka,“ konštatuje Stráňava. ◀

Generál / ODHADOVANÝ CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 4,5 mil. eur / PODPORA Z AVF: vývoj – 13 000 + 34 900 (2013),

produkcia – 200 000 (2016), 650 000 (2017), produkcia minisérie – 200 000 (2019)

/ REŽIA Jiří Chlumský, KAMERA Karel Fairašl, HRAJÚ Milan Ondřík, Vladimír Javorský, Aleš Bilík,

Olív Csiki Trnka, Pavlína Němcová, Aufferay Maelane, Jan Kačer a ďalší

Jakubiskova fantázia čakala na súčasné technológie

— text: Mária Ferenčuhová —

foto: J&J JAKUBISKO FILM EUROPE Production —

Keby COVID-19 neovplyvňoval celý audiovizuálny priemysel vrátane nepredvídateľného otvárania a zatvárania kín, o voľnom pokračovaní kultovej rozprávky Juraja Jakubiska by sme dnes už písali v rubrike Novinky. Premiéra dlho očakávanej Perinbaba a dvoch svetov bola ešte v septembri plánovaná na 3. december.

Prísľub novej rozprávky Juraja Jakubiska sa objavil už v roku 2010, keď AVF podporil vývoj projektu *Niečo za niečo*. Rozprávku s pesničkami mal nakrútiť český filmár bulharského pôvodu Biser Arichtev. „Chcela som dať príležitosť talentovanému režisérovi, ktorý s nami spolupracoval na filme *Bathory*. Bola som presvedčená, že pán Arichtev je schopný režisér, čo sa časom potvrdilo. Realizácia však bola finančne náročná a nakoniec sa režisér vydal vlastnou cestou,“ hovorí o genéze projektu producentka Deana Jakubisková. Námet rozprávky vychádzal zo scenára *Sedem jednou ranou*, ktorý Juraj Jakubisko napísal ešte v roku 1988. Literárny scenár, ktorý vzišiel z vývoja v roku 2010, dostal názov *Sedemnohý Lukáš* a napokon poslúžil ako inšpirácia pre *Perinbabu a dva svety*.

Dôležité témy si Juraj Jakubisko odkladá a vracia sa k nim aj po mnohých rokoch. „Vychádza zo starších scenárov a čerpá zo svojich diárov, kde má zaznamenané témy, nápady i svoj život. V roku 1993 siahol po scenári zo 70. rokov s názvom *Za vyšným mlynom*, ktorý vznikol do anonymnej scenáristickej súťaže v čase, keď nemohol nakrúcať. Scenár vyhral. Keď sa zistilo, že scenáristom je Juraj Jakubisko, z politických dôvodov výhru anulovali,“ spomína Deana Jakubisková, ako vďaka staršej nerealizovanej práci vznikol o dvadsať rokov neskôr opus o príbehu ľudstva s názvom *Nejasná správa o konci sveta*.

V rovnakom čase, ako prebiehal vývoj *Sedemnohého Lukáša*, pracovali manželia Jakubiskovci aj na vývoji ďalších projektov, ktorých témy považovali za dôležité

a ktoré sa uchádzali o podporu takisto už v roku 2010 – životopisného seriálu o M. R. Štefánikovi *Magický meteorit* a veľkofilmu *Slovanská epopeja* (neskôr *Zabudnutý epos*). Ten by bol – s plánovaným rozpočtom 34 miliónov eur – najdrahším filmovým projektom v dejinách slovenskej kinematografie. Producentka naň mala od roku 2011 podľa vlastných slov podpísanú zmluvu na 23 miliónov eur s americkým investorom Allenom Schwalbom. Ten stál za množstvom úspešných hollywoodskych filmov, ako *Drsný Harry* či *Rain Man*. „Bol to základný kapitál na projekt a túto zmluvu mali členovia komisie k dispozícii,“ hovorí producentka. *Zabudnutý epos* sa však napokon aj pre nedostačujúcu podporu z AVF nerealizoval.

„V roku 2015 po smrti Allena Schwalba presvedčil náš syn Juraja, aby sa vrátil k odloženému scenáru rozprávky,“ spomína Deana Jakubisková. „Juraj sa tomu dlho bránil, pretože dovtedy nemala CGI (technológia počítačovo generovaného obrazu, pozn. red.) dostatočnú technickú úroveň,

príprava na nakrúcanie bola zložitá: „Šli sme asi štyristo kostýmov, vyrábali rekvizity, stavali sa dekorácie v ateliéri aj magické mesto v púšti. Kvôli trikovej postprodukcii sa najprv museli vytvoriť návrhy domov v 3D, ktoré sa potom postavili na východe Slovenska.“

Perinbaba a dva svety je dvojstrannou, slovensko-českou koprodukciou. „Bez významnej podpory Audiovizuálneho fondu v spolupráci s SPP a bez dôvery TV JOJ by film nevznikol,“ zdôrazňuje producentka filmu, ktorý kiná očakávali už začiatkom roka 2020, tesne pred vypuknutím pandémie. Pod posunutie premiéry sa podpísala i predvolebná kampaň, „zúriaca“ od konca roka 2019. „Nechcela som, aby bola *Perinbaba* na bilbordoch vedľa tolkejšej hrubosti, ktorá sa po celej krajine tiahla tri mesiace. Rozhodli sme sa, že *Perinbaba* zostane symbolom Vianoc.“ V tom čase však nikto nevedel, že pandémia na takmer štyri mesiace uzavrie hranice. Zasiahla aj harmonogram postprodukcie. „Boli sme nútení pracovať na diaľku, no všetko sme

aby *Perinbaba* zostala navždy živá ako *Giulietta Masina*. Keď však videl, čo všetko dokážu súčasné technológie, bolo jasné, že pokračovanie uzrie svetlo sveta.“

Perinbaba a dva svety bol technicky aj realizačne náročný, (nielen) na slovenské pomery unikátny projekt. Vo filme sa totiž živá akcia v autorsky vizuálne premyslenom priestore pred kamerou kombinuje s komplikovanou trikovou a obrazovou postprodukciou. „S Jurajom Jakubiskom sa nedá nakrútiť bežný film. Jeho fantázia, nekonečná tvorivosť a najmä jeho videnie sveta predurčuje filmovú produkciu na výpravnosť. Už jeho základná podmienka, že postava *Perinbaba* zostane v pôvodnom obsadení, definuje náročnosť celého projektu,“ objasňuje producentka. No aj

dobehli v lete a tešili sa na decembrovú premiéru. Lenže film si musí na seba zarobiť, a preto od augusta sledujeme, ako sa vyvíja druhá vlna. Čakáme, kým sa aspoň čiastočne vráti život do normálu,“ vysvetľuje Deana Jakubisková. „*Perinbaba a dva svety* príde do kín, až keď ľudia budú môcť zaplniť celé kino a nebudú sa musieť báť o svoje zdravie. V tejto chvíli predpokladáme, že na jar by mohla byť situácia omnoho lepšia. Na Vianoce sa narodil Kristus Pán, ale na Veľkú noc vstal z mŕtvych. Čo sa týka distribučných okien na ostatných platformách, tie sa budú odvíjať od dátumu kinopremiéry.“

Perinbaba a dva svety / ODHADOVANÝ CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 3,703 mil. eur / PODPORA Z AVF: vývoj – 15 000 (2010), produkcia – 100 000 (2015), 450 000 (2017), 500 000 (2018), 600 000 (2019) / REŽIA Juraj Jakubisko
KAMERA F. A. Brabec, Ján Ďuriš, HRAJÚ Lukáš Frlajs, Ivan Romančík, st., René Štúr, Sabína Skalická, Dan Nekonečný, Petra Vančíková, Ľudmila Swanová, Giulietta Masina (a.z.) a ďalší

Vždy hľadáme riešenie, ako projekt dokončiť

Riaditeľ Audiovizuálneho fondu Martin Šmatlák vysvetľuje, ako fond postupuje v prípadoch oneskorených projektov.

Je bežné, že realizácia projektov podporených z AVF sa oneskoruje a plánované premiéry filmov sa posúvajú aj o niekoľko rokov, prípadne sa realizácia celkom zastaví? Ako v takých prípadoch prebieha komunikácia medzi AVF a prijímateľmi podpory?

— Pri väčšine podporených projektov to nie je bežné, ale pri skutočne náročných projektoch to nie je celkom nezvyčajné. Navyše tento rok do toho vstúpila pandemická situácia a viaceré projekty sa museli časovo posunúť – najmä väčšie podujatia (Art Film Fest či Febiofest) a distribučné premiéry nových slovenských filmov (*Správa, Perinbaba a dva svety, Muž so zajačimi ušami, Služobníci...*). V prvej vlne COVID-19 nebolo ani jasné, či a za akých podmienok sa môžu nakrúcať filmy. Takže aj produkcia viacerých projektov musela meniť plány a niektoré zahraničné produkcie zo Slovenska odišli. Takéto situácie – či už vyvolané objektívnymi podmienkami z „vyššej moci“, alebo prirodzeným vývojom projektu – riešime so žiadateľmi operatívne, a ak treba, tak dodatkami k zmluve o poskytnutí finančných prostriedkov z fondu. Vždy sa v tej komunikácii usilujeme nájsť riešenie tak, aby projekt mohol byť dokončený aj v zmenených podmienkach, lebo nedokončenie projektu spravidla znamená povinnosť prijímateľa vrátiť celú dotáciu. A to je represívny či doslova útrpný proces, ktorý vedie iba k sankciám, a nie ku konštruktívnemu riešeniu či želanému výsledku.

Sú mechanizmy AVF na kontrolu čerpania dotácií, ale i monitorovanie priebehu realizácie projektov stanovené zákonom dostatočné?

— V našom čase a priestore zatiaľ áno. Treba si totiž uvedomiť, že AVF nie je v pozícii koproducenta ani „objednávateľa“ projektu, a preto sú jeho monitorovacie možnosti v priebehu realizácie projektu prirodzene limitované. Fond nemôže na projekt nasadiť svojho dramaturga či inú formu obsahovej supervízie ani výkonného producenta alebo akýkoľvek iný „dozor“ nad ekonomicko-organizačným zabezpečením projektu. Ak by to tak malo byť, bola by na to potrebná nielen zmena zákona, ale najmä zmena základného postavenia fondu a jeho vzťahu k podporeným projektom a žiadateľom. Samozrejme, muselo by s tým byť spojené aj prevzatie spoluzodpovednosti fondu za výsledok realizácie projektu – z obsahovej aj producerskej stránky. Nevravím, že je to nemožné či nepoužiteľné, ale takáto zásadná „zmena paradigmy“

určite vyžaduje širšiu diskusiu v prostredí, pomenovanie prínosov aj rizík takéhoto konceptu a jeho akceptáciu väčšinou zúčastnených. Nedá sa to urobiť nepremysleným príkazom „zhora“, ako sa to pred časom pokúšal urobiť minister Krajčer so svojim anonymným poradcom.

Čo môže urobiť AVF, ak zistí, že realizácia projektu „zaspala“?

— Základnou zmenou bolo, keď sme v roku 2016 prešli z čiastkového dotovania projektov na celkové. Myslím tým prechod od podpory jednotlivých fáz projektu viacerými samostatnými žiadosťami (tzv. salámová metóda) na princíp jedného rozhodnutia o celkovej sume podpory s výsledkom hotové a zverejnené dielo. Pri takomto princípe sú našim dominantným kontrolným nástrojom splátky schválenej dotácie a určenie ich jasných a merateľných podmienok. Ak je to tak, potom by realizácia projektu nemala „zaspáť“ tak, ako sa to stávalo pri tých čiastkových dotáciách na jednotlivé fázy. Lebo ak má prijímateľ dotácie na produkciu už od začiatku zmluvou určený termín, dokedy musí dokončiť a verejne uviesť hotové dielo a zároveň má jasné podmienky na vyplatenie jednotlivých splátok dotácie, znamená to z jeho strany väčšiu zodpovednosť a z našej strany zase väčšiu mieru kontroly nad realizáciou projektu. Fond ako poskytovateľ financií má v súčasnom postavení naozaj iba finančné nástroje, ktorými môže čiastočne kontrolovať priebeh realizácie celého projektu.

Niektoré projekty, ak čelia náhlemu výpadku financií, môžu požiadať AVF o pôžičku. Aké miesto majú tieto pôžičky v štruktúre finančného zabezpečovania projektov?

— Sú to naozaj iba krátkodobé preklenovacie úvery. Fond ich na produkciu poskytuje výnimočne a len tým projektom, ktoré už predtým dostali dotáciu, čiže prešli celým selektívnym procesom. Môže sa totiž stať, že projekt podporený fondom následne nezíska napríklad peniaze z fondu Eurimages, odstúpi koprodukčný partner alebo sa distribútor rozhodne nechať do projektu finančnú „minimálnu garanciu“. V takom prípade je pre všetkých lepšie, keď fond podrží projekt aj pôžičkou, než keby mal celý projekt padnúť. Ide však o pôžičky rádovo v desiatkach tisícov eur a prijímateľ ich musí zabezpečiť nehnuteľnosťou alebo inou adekvátnou zábezpekou. ◀

Pripomenú Slivku, pokrstia Urca, potom zaznie Punk

Špeciálnou projekciou filmu Punk je hneď!, spojenou s koncertom autora jeho hudby Davida Kollara, vyvrcholí tohtoročný Týždeň slovenského filmu. Opatrenia proti pandémie ho nielen posunuli z úvodu roka na záver, ale aj rozdelili na dve polovice. Prvú na prelome októbra a novembra tvorili online projekcie filmov, ktoré získali národnú filmovú cenu Slnko v sieti. Teraz prišiel rad na „sprievodné podujatia“, medzi nimi tradičné panelové diskusie s hodnotením domácej produkcie, ale aj krst knihy o Rudolfovi Urcovi a udeľovanie Ceny Petra Miháliky.

— Program sprievodnej časti Týždňa slovenského filmu sa začne v bratislavskom Kine Lumiére v pondelok 7. decembra a potrvá do piatka 11. decembra. „Ešte vo februári tohto roka bol sprievodný program veľmi bohatý. Začínal sa už o desiatej dopoludnia a končil sa v noci. V redukovanej podobe sme ponechali aspoň tie klasické podujatia,“ povedal dramaturg Týždňa slovenského filmu Miro Ulman. Napriek jeho slovám čaká návštevníkov Kina Lumiére celkom pestrá zostava podujatí. Všetky sú otvorené pre verejnosť a panelové diskusie možno sledovať aj online na www.kino-doma.sk.

— K tým najatraktívnejším patria bilančné panelové diskusie. Ich moderátorkou bude spoluautorka *Dejín slovenskej kinematografie*, filmová historička Jelena Pašteková a už v pondelok 7. 12. zhodnotia slovenskú hranú tvorbu roku 2019 Zuzana Mojžišová a Roberta Tóthová. Začiatok diskusie s plánovaným trojhodinovým trvaním je o 14. hod. O deň neskôr sa v rovnakom čase začne diskusia o dokumentárnom filme, ktorú uvedú príspevky Evy Filovej a Adama Straku. Animovaný film príde na rad až v piatok a venovať sa mu budú Eva Šošková a Patrik Pašš mladší. Aj tento rok bude samostatná diskusia venovaná slovenskej filmovej vede a kritike. V stredu ju otvorí príspevok Mateja Sotníka a súčasťou bloku na túto tému bude aj okrúhly stôl venovaný zborníku *Abecedár slovenského filmu*. Jeho ambíciou je prostredníctvom vybraných hesiel predstaviť pri príležitosti osláv 100. výročia vzniku slovenskej kinematografie v roku 2021 nielen to najpodstatnejšie, najživšie a najprogresívnejšie, čo v nej doteraz vzniklo, ale všimnúť si aj menej známych filmárov alebo diela, ktoré dokážu prekvapiť i znalcov. Vydanie zborníka bude vyvrcholením celoročnej filmovej prehliadky v réžii Filmotéky SFÚ v Kine Lumiére.

— Štvrtok bude na Týždni slovenského filmu patriť dvom osobnostiam domácej kinematografie. Jednou z nich je režisér a dramaturg Rudolf Urc, ktorý je doma v mnohých ďalších profesiách spojených s filmom. Jeho žánrovo a profesijne rôznorodú filmovú kariéru mapuje zborník *Rudolf Urc – tvorca a interpret histórie*. O 17. hod. ho za účasti Urca, filmového historika Václava Maceka a režiséra Martina Šulíka pokrstia. Urcovi kolegovia z oblasti filmovej praxe i teórie v zborníku vykresľujú komplexný portrét filmára, ktorý vlani za svoj prínos slovenskej filmovej vede získal Cenu Petra Miháliky. Pri tej príležitosti sa konal odborný seminár, ktorý bude tento rok venovaný aktuálnemu laureátovi tejto ceny. Martina Slivku ocenia in memoriam a s Urcom ho spája podobne široký záber. O priekopníkovi etnografickej línie slovenského dokumentarizmu, ktorý sa venoval aj filmovej teórii a stál pri vzniku filmovej fakulty VŠMU, budú na seminári pod taktovkou teoretičky a historičky filmu Evy Filovej rozprávať z rôznych perspektív aj scenárista Ondrej Šulaj, dokumentaristi Mario Homolka, Tomáš Hučko či Marek Kuboš. Seminár sa začína o 13. hod., večer priblíži Slivkovu tvorbu výber z jeho filmov a dokument *Martin Slivka – Muž, ktorý sadil stromy* (2007) v réžii Martina Šulíka.

— Bodku za celým podujatím dá piatková projekcia filmu Juraja Šlauku *Punk je hneď!* v špeciálnej verzii bez hudby. Tá totiž zaznie naživo v podaní jej autora, skladateľa a gitaristu Davida Kollara, ktorý za film získal Slnko v sieti. Živá hudba však nebude presne kopírovať tú, ktorá znie vo filme. „*Chceme ukázať ľuďom, ako dokáže hudba v dobrom zmysle slova zmanipulovať pohľad na postavy vo filme a ich činy. Predstaviť ich trochu v intímnejšom svetle. Z hlavnej postavy neurobiť toho veselého hrdinu, ale dostať sa mu viac pod kožu,*“ povedal Kollar. ◀

Čakanie na multikiná aj na jasné pravidlá hry

Nečakaná možnosť opäť otvoriť od polovice novembra kiná zaskočila prevádzkovateľov kín aj filmových distribútorov, ktorí sa snažia reagovať na novú, stále však neistú, situáciu. Služobníkov Ivana Ostrochovského uvedú ešte tento rok. V niekoľkých špeciálnych projekciách premietnu aj *Žaby bez jazyka* Miry Fornay, ktoré do distribúcie vstúpia až na budúci rok, podobne ako *Muž so zajačimi ušami* Martina Šulíka.

Distribútori, najmä tí, ktorí počítajú straty spojené s presunom premiér a kampaniami k nim, sú vo vyjadreniach o nových dátumoch premiér opatrní. Takisto mnohé kiná sa s otvorením sál divákom neponáhľali. Okrem zákazu predaja občerstvenia bola za ich zdržanlivosťou aj situácia vo svete a presun uvedenia atraktívnych zahraničných snímok. Na otvorenie všetkých alebo väčšiny prevádzok, ku ktorému by malo dôjsť 10. decembra, kedy spúšťajú prevádzku aj viacsálové kiná (okrem siete kín Cinema City), čakajú distribútori väčších domácich produkcií. Plánovanie premiéry si okrem otvorených kín, vyžaduje aj stabilizovanú situáciu a jasné, vopred stanovené pravidlá, ktoré v poľných mesiacoch chýbali. „Pre zodpovedné otvorenie kín je nevyhnutné oprieť sa o jasnú prognózu pozitívneho vývoja a o jasne formulované podmienky s perspektívou aspoň niekoľkých týždňov,“ píše sa v spoločnom vyhlásení Združenia prevádzkovateľov kín a Únie filmových distribútorov SR.

Ako prvá z distribučných spoločností zareagovala na postupné otváranie kín Asociácia slovenských filmových klubov (ASFK). „Tento rok sme nestihli odpremiérovať viac ako desať žánrovo odlišných titulov. Rozhodli sme

sa teda nečakať a ponúknuť viacero z nich postupne divákovi. Veríme, že kvalitné klubové filmy ich potešia. Nevieime, ako sa bude situácia s kinami vyvíjať, no v tejto chvíli ju považujeme za nádejnú,“ povedala Lucia Mandincová z ASFK. Prvým slovenským premiérovým titulom po jesennom znovutvorení kín bola 26. novembra festivalovo úspešná krátka slovenská koprodukčná snímka *Sh_t Happens* Davida Štumpfa a Michaely Mihályi. Do distribúcie vstúpila ako predfilm poľskej drámy z prostredia cirkvi o kľukatých cestách viery a falošnom kňazovi *Corpus Christi* (r. Jan Komasa). Ak budú kiná fungovať v aktuálne nastavenom režime, ASFK plánuje 3. decembra uviesť minoritnú koprodukcii *Modelár* Petra Zelenku o dvoch kamarátoch, ktorí prevádzkujú požičovňu dronov. Detských divákov čaká v kinách od 3. decembra aj koprodukčný animovaný film *Cez palubu!* Filipa Pošivača a Barbory Valeckej. Uvádza sa ako predfilm animovaných dobrodružstiev dvojice medvedov z českej poviedkovej snímky *Maškrtné medvedie príbehy* (r. Kateřina Karhánková, Alexandra Májová). Premiéra dokumentu *Komúna* Jakuba Julényho sa z decembra presunula na február a až na budúci rok príde do kín aj dokument Vladislavy Sárkány *To ta monarchia*.

K najočakávanejším domácim filmom roka patria *Služobníci* Ivana Ostrochovského. Čiernobiela snímka z prostredia kňazského seminára reflektuje praktiky bývalého režimu presakujúce aj do cirkevných inštitúcií. Vo svetovej premiére sa premietala začiatkom roka na Berlinale, potom ju mala do slovenských kín uviesť distribučná spoločnosť Filmtopia. Jej riaditeľka Silvia Učňová Kapustová vysvetľuje, že od vypuknutia pandémie posúvali premiéru už dvakrát. Film medzitým uviedli viaceré festivaly a na konte sa mu kopia ocenenia. „Spraviť kampaň, potom ju stiahnuť, keď je zaplatená alebo predplatená, keď máte dohodnuté médiá a partnerstvá, je veľmi náročné, a to nielen čo sa týka finančných strát,“ hovorí riaditeľka Filmtopie. S plánom premiéry to donedávna vyzeralo tak, že sa uskutoční až budúci rok, preto ponúkli možnosť naprogramovať film v špeciálnej predpremiére od 3. do 9. decembra pre kiná, ktoré napriek ťažkej situácii otvorili. Nakoniec sa rozhodli uviesť *Služobníkov* ešte tento rok 10. decembra. Minoritnú snímku Bohdana Slámu *Krajina ve stínu* o vzťahoch medzi ľuďmi v pohraničnej oblasti na pozadí režimov fašizmu a komunizmu presunuli na budúci rok (14. január) a odkladaný dokument Zuzany Piussi *V hmle*, ktorý sa venuje stavu spravodlivosti na Slovensku, by sa podľa slov distribútorke mohol objaviť na jar.

Film Miry Fornay *Žaby bez jazyka* o začarovanom kruhu domáceho násillia a vzoroch ľudského správania, ktorý formálne pracuje s mechanizmami počítačovej hry, mal svetovú premiéru na filmovom festivale Black Nights v Tallinne ešte v roku 2019. Do slovenských kín mal prísť na jar, špekulovalo sa aj o letnom termíne, až kým jeho cestu k slovenským divákovi v októbri nezastavili protipandemické opatrenia. S distribúciou sa čaká až na budúci rok, ale film bol uvedený v rámci jesenných Ozvien Febiofestu a podľa slov Tomáša Janíška zo spoločnosti CinemArt SK budú mať *Žaby bez jazyka* ešte niekoľko projekcií v rámci plánovaného pokračovania ozvien.

Dvakrát sa prekladala aj premiéra očakávaného nového filmu Martina Šulíka *Muž so zajačimi ušami* o spisovateľovi šesťdesiatnikovi, ktorý začne počuť, čo si o ňom ľudia myslia. Vo svetovej premiére ho uviedol a zároveň ocenil tohtoročný Varšavský filmový festival. Do domácich kín príde takisto až na budúci rok. „Protipandemické opatrenia prišli tesne pred spustením marketingovej a distribučnej kampane k filmu, takže sme všetko včas zastavili,“ ozrejmjuje Denisa Biermannová zo spoločnosti Garfield Film. Náhradný termín slovenskej premiéry je zatiaľ 11. februára 2021. „Pokiaľ sa súčasná situácia nezmení a bude otvorených len pár kín, s filmom do distribúcie nepôjdeme. Ak by sa otvorili aj ďalšie jednosálové kiná a neotvorili by sa multiplexy, poradíme sa s producentmi a s režisérom, či film pustiť aj za takýchto okolností. Ale multikiná by sme nechceli vynechať,“ ozrejmjuje Biermannová.

Dokument *Králi videa* Lukáša Bulavu, ktorý prináša nostalgicko-zábavný pohľad na pirátske kopírovanie zakázaných západných filmov v bývalom Československu a fenomén rýchlodabingu, mal prísť do kín po festivalovom uvedení na Cinematiku, kde získal cenu di-

vákov. Aktuálne sa v pláne premiér nachádza s dátumom 17. december, čím sa zaradil medzi odložené tituly, ktoré svoje uvedenie, ak sa medzitým situácia nezmení, stihnú ešte tento rok. Na konci roka kiná pôvodne očakávali aj film *Správa* Petra Bebjaka, ktorý presunuli na 28. januára 2021. „Ide o štvrtok nasledujúci po Medzinárodnom dni pamiatky obetí holokaustu, a teda najpríznačnejší dátum na uvedenie snímky s podobnou tematikou. Veríme, že situácia bude v tom čase dostatočne stabilizovaná, aby sme novú drámu Petra Bebjaka mohli nasadiť do širokej distribúcie,“ vysvetľuje Peter Gašparík zo spoločnosti Continental film. Snímka o príbehu slovenských židov, ktorým sa podarilo ujsť z koncentračného tábora Osvienčim, je slovenským zástupcom v súboji o Oscara v kategórii cudzojazyčných filmov.

Slovenská minorita *Smečka* českého režiséra Tomáša Polenského je tínedžerská dráma z hokejového prostredia s témou šikany. Podľa Petra Nováka zo spoločnosti Bontonfilm chcú s premiérou počkať na otvorenie multikín. Mladí diváci, pre ktorých je snímka určená, totiž sledujú filmy najmä tam. Koncom roka mal prísť do kín aj film *Perinbaba a dva svety* režiséra Juraja Jakubiska. Premiéra je predbežne plánovaná v prvej polovici roku 2021. Na budúci rok sa presunula aj snímka *Známi neznámi*. Slovenskú verziu komediálneho príbehu o tom, čo sa stane, keď sa hostia na oslave musia so všetkými podeliť o prichádzajúce správy a telefonáty, nakrútila debutujúca režisérka Zuzana Marianková. Snímka s Táňou Pauhofovou, Tomášom Mašťalom, Petrou Polnišovou a viacerými českými hviezdami čaká podľa všetkého takisto na multikiná.

V prípade titulov distribučnej spoločnosti Film Expanded ide viac ako o otvorenie multikín o celkové otvorenie spoločenského života. Jej distribučné stratégie totiž často počítajú so sprievodnými podujatiami. Od jari budúceho roka plánujú podľa slov Mateja Sotníka z Film Expanded postupne uviesť premiéry autorských dokumentov štyroch režisérov. Diváci sa v prvej polovici roku 2021 môžu tešiť na dokumentárnu esej Barbory Sliepkovej *Čiary*, ktorá poetickým spôsobom tematizuje urbánny kontext postsocialistickej Bratislavy, aj na film *The Sailor* Lucie Kašovej z prostredia prístavu starých lodí a námorníkov na ostrove v Karibiku. Oba filmy sú debuty a autorky ich vyvíjali na workshope dok.incubator. Film Expanded uvedie do kín aj slovenskú minoritu českej režisérky Eriky Hníkovéj *Každá minúta života* a druhý celovečerný film Viery Čákanyovej *Biela na bielej*, ktorý vznikol popri nakrúcaní jej debutu v Antarktíde. Všetky tituly majú podľa Sotníka zaujímavé festivalové vyhliadky. Festivalovú premiéru má zatiaľ za sebou iba *Biela na bielej*, ktorá Sotníkovu slová potvrdzuje. Na festivale v Jihlave v októbri zvíťazila v hlavnej súťažnej sekcii Opus Bonum. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
 foto: FTF VŠMU, BFILM, nutprodukcja —

Ospalky —

December v znamení krátkého filmu

Deň zimného slnovratu bol ako najkratší deň roka symbolicky vyhlásený za svetový deň krátkého filmu.

Na Slovensku si ho pripomínáme už piatykrát projekciami krátkometrážnych titulov, ktoré sa uskutočnia v bratislavskom Kine Lumiére (18. – 19. december) aj vo vybraných kinách na Slovensku (16. – 19. december).

Do distribúcie vstupujú aj krátke tituly Cez palubu! a Sh_t Happens.

„Slávnosť krátkého filmu nadväzuje na podujatie, ktoré vzniklo vďaka medzinárodnej iniciatíve Deň krátkého filmu. Tá prináša do rôznych kútov sveta krátke filmy v rozličných podobách a formách,“ približuje pre Film.sk Soňa Balážová z občianskeho združenia Disco Sailing, ktoré podujatie organizuje v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom a s ďalšími partnermi.

Hlavný program sa uskutoční v Kine Lumiére, kde sú počas dvoch dní plánované projekcie piatich filmových blokov. V premiére uvedú magisterskú snímku *Kto chce byť hrdina?* režisérky Martiny Buchelovej. Jej hlavným hrdinom je režisér reality show, ktorý hrdinom byť netúži a je tesne pred nervovým zrútením.

Blok slovenských filmov, ktorý organizátori na-

zvali Projekt: Výlet, ponúkne tituly *Fragment o* (r. Michal Žilinský), *Ospalky* (r. Kateřina Hroníková), *Yours* (r. Pavol Čížmár), *Journey* (r. Marek Jasaň), *Oslobodenie* (r. Paula Reiselová) a *Pozdrav z Nigérie* (r. Peter Hoferica), ktoré spája téma cesty v rôznych podobách. „Mega obrázky dospelosti, bordelu a nudy“ prinesú slovenské krátke snímky venované tínedžerským témam. Študentské filmy *Ku hviezdám* Štefánia Lovasovej, [„If we die tomorrow“] – Sára, *Emma a obrázky dospelosti* Leny Kušnierikovej a *Nuda* Alice Benárikovej budú uvedené spolu s titulom *Hypnos* Terezy Havadejovej a videoklipom *Chaos Control* (r. Alek Binder) aj experimentoma *Bordel na prírodno* (r. Eva Sajánová), ktoré vznikli počas letného online workshopu Lektvar, organizovaného združením Desant.

Minútu denne je názov bloku tanečných filmov a videoklipov. „Štúdia hovorí, že by sme mali tancovať aspoň minútu denne. Prečo? Odpoveď nájdete v kinosále,“ približujú organizátori. Okrem iných v bloku uvedú aj experiment *Vymezení* Terezy Vejvodovej, ktorý sa objavil v tohtoročnom programe jihlavského festivalu a podľa slov autorky tematizuje dialóg priestoru s ľudskou identitou. Samostatný blok vznikol v spolupráci s platformou Girls in Film Prague a tvoria ho diela nastupujúcej generácie filmárov z celého sveta.

Pre mimobratislavské kiná si organizátori pripravili blok nazvaný Masa, moc a šťastné happy endy, ktorý tvoria hrané tituly *R + J* (r. Martina Buchelová), *Pochod* (r. Michal Blaško), *Manifest pohľadania* (r. Kristián Grupač), animované snímky *Ver mi* (r. Zlata Golecová) a *Music Box* (r. Joanna Kozuch) a dokument *Požiarne hlásenie* (r. Katarína Jonisová).

Pred rokom uviedli na Slávnosti krátkého filmu česko-slovensko-francúzsky titul *Sh_t Happens* (r. David

valovom uvedení. Vidíme záujem VOD platforiem, ako Vimeo alebo DAFilms, o naše filmy prejavujú záujem televízne stanice zo zahraničia, ktoré krátke animované filmy nakupujú. Naše snímky *Sh_t Happens* a *Untravel* vysielala televízia Arte, *Šarkana* uviedli v medzinárodnej televízii Canal+,“ hovoril v októbri v rozhovore pre Film.sk producent Peter Badač, kde prízvukoval, že koprodukčný partner pre neho nie je len niekým, kto dodá nejaké financie navyše. „Koprodukciami len z finančných dôvodov je pre producenta veľkou komplikáciou. Dôležité je, že medzinárodné koprodukcie otvárajú našim projektom dvere na ďalšie trhy.“

Ďalšia krátka snímka, ktorá v tomto čase vstupuje do distribúcie, je určená pre detských divákov. Česko-slovenskú koprodukciami *Cez palubu!* Filipa Pošivača a Barbory Valeckej uvedú kiná ako predfilm českej animovanej snímky *Maškrtné medvedie príbehy* (r. Kateřina Karhánková, Alexandra Májová). *Cez palubu!* má byť pilotným dielom nového animovaného seriálu. Jeho hlavnými hrdinami sú spomalený chameleón a vyplznutý vták kivi.

Sh_t Happens —

Cez palubu! —

Štumpf a Michaela Mihályi), ktorý koncom novembra vstúpil do slovenskej distribúcie ako predfilm k poľskej snímke *Corpus Christi* (r. Jan Komasa). Vtipný príbeh o vyčerpanom inštalatérovi, jeho frustrovanej manželke a zúfalom jeleňovi mal svetovú premiéru vlni v Benátkach a Slovensko sa vďaka nemu prvýkrát v samostatnej histórii dostalo do programu amerického festivalu Sundance. Vďaka francúzskemu koproducentovi sa film zase dostal do užšej nominácie dvanástich titulov na francúzsku filmovú cenu César v kategórii krátky film. Zároveň sa v obdobnej kategórii uchádza aj o oscarovú nomináciu. „Sme veľmi radi, že slovenská animovaná tvorba dosahuje skvelé výsledky aj v zahraničí a tým prezentuje mladé slovenské talenty. Konkurencia v boji o Césary a Oscary je veľká, ale pevne verím, že náš film sa dokáže presadiť,“ reagoval pre Film.sk slovenský producent filmu Peter Badač (BFILM). Do päťce nominovaných na Césara sa film nakoniec nedostal, oscarové nominácie vyhlásia vo februári. „Ani jeden z krátkometrážnych filmov z našej produkcie nezostal len pri festi-

„Hľadali sme neštandardné charaktery. Vybrali sme si chameleóna, lebo je pomalý, trochu škaredý a rozhodne to v prvom pláne nie je maznáčik na hranie. Zároveň však vyzerá vtipne. Kivi je zase zdanlivo bezvýrazný vták, ktorý sa vyznačuje rýchlym behom a dobrým čuchom, ale inak nie je veľmi páčivý, napríklad ako typické africké zvieratá, ktoré im vo filme robia protiváhu. Celkové výtvarné ladenie sme chceli odlišiť od toho, čo sa dá vidieť v televízii, od istého druhu mainstreamu,“ vysvetlil v lete pre Film.sk režisér, výtvarník a spoluautor námetu Filip Pošivač. Viac o krátkej snímke *Cez palubu!*, ktorá je v kinách od 3. decembra, si môžete prečítať vo Film.sk č. 6/2020. ◀

— text: mak —
foto: TRIGON PRODUCTION —

Čo ukrýva tajomný svet pod vodou?

Aj pod vodu zoberie divákov nová vianočná rozprávka **O liečivej vode**, ktorú počas Štedrého večera uvedie RTVS na Jednotke. Počas jej nakrúcania využili filmári prelomovú technológiu veľkoformátovej LED steny.

„Rozprávka *O liečivej vode* mala neštandardne vysoké technické nároky, pretože takmer všetky hlavné postavy museli mať dabárov. Kvôli jazdám na koňoch, pádu do vody, bitkám, výbuchom a podobne. Ešte som sa nestretol so scenárom, ktorého realizácia by bola taká nákladná. Mnoho kostýmov a doplnkov sa preto muselo špeciálne vyrábať. A to minimálne v dvoch kompletných sadách! Zároveň nám to ale, paradoxne, rozviazalo ruky a dovolilo, aj vďaka zaujímavej kamere, vytvoriť vizuálnu stránku, aká sa bežne pri vianočných rozprávkach nevidí. Z výsledku sa celkom teším.“ hovorí pre Film.sk kostýmový výtvarník Ján Kocman, ktorý sa podieľal aj na seriáli o Márii Terézii. Rovnako ako hlavný kameraman rozprávky Tomáš Juríček. „Ak by sme nepočítali Máriu Teréziu, tak je to prvá rozprávka, ktorú som nakrúcal. Rozprávka si zvyčajne vyžaduje formálne plnšie výpravné scény, takže pre kameru býva náročnejšie naplniť tieto potreby, hlavne keď financie majú svoje limity. Špeciálne v tejto rozprávke máme viac náročných scén spojených s vodou a to skoro v každej jej podobe. Okrem snehu a ľadu sme mali hádam všetko,“ hovorí kameraman.

Kulisu rozprávky tvoria viaceré atraktívne pamiatky. Nakrúcalo sa na Hrade Červený kameň, na zámku v Smoleniciach aj na Bojnicksom zámku. Ten filmárom poskytol nielen vyzdobenú sálu a komnaty, ale aj podzemné chodby. Ďalšie scény sa točili vo Vodnom kolo-
vom mlyne Tomášikovo. Najväčšou výzvou však bolo pre filmárov vytvorenie rieše pod vodou. Istý čas uvažovali o využití Dobšinskej ľadovej jaskyne, riešenie napokon našli v prelomovej technológii „virtual set“, ktorá sa používa v amerických sci-fi filmoch. Technológia funguje na princípe veľkoformátovej LED steny, ktorú postavili na mieru pre potreby rozprávky v kultúrnom dome v Bernolákove. Na stenu sa premieta vopred pripravený obsah, ktorý tvorí prostredie okolo hercov. V tomto prípade išlo o svet pod vodnou hladinou. Oproti tradičnému zelenému plátnu, ktoré sa na dané účely takisto využíva, má

LED stena podľa tvorcov výhodu v tom, že znižuje post-produkčnú náročnosť a ponúka uveriteľnejšie vymodelovanie okolitého sveta. Aj vďaka synchronizácii LED steny s čipom v kamere.

Dej rozprávky sa odohráva v kráľovstve, ktoré ve-
ky žije v súlade s tajomným svetom vôd. Ten je ľudským očiam neviditeľný. Keď však dcéra spravodlivého kráľa Juraja ochorie, vládkyňa vodného sveta princeznej Hanke pomôže a daruje kráľovi vodu, ktorá vylieči každú chorobu a zahojí každú ranu. Nesmie sa však dostať do rúk podlého a sebeckého človeka. Lenže kráľov brat Filip a jeho manželka Henrieta majú s vodou iné plány. Princeznú Hanku stvárnjuje mladá česká herečka Darija Pavlovičová, jej otca Marián Mitaš, zlomocnú mrchu Henrietu si s chuťou zahrála Zuzana Kanócz a svetu pod vodou vládne Linda Rybová.

Rozprávka vznikla v produkcii TRIGON PRODUCTION, koproducentami sú RTVS a Česká televízia. „Bez spolupráce, napríklad v koprodukcii s českými tvorcami, by ani jedna strana nedokázala vytvoriť nákladnú rozprávku, ktorá by mohla konkurovať výpravným zahraničným projektom,“ hovorí producent Patrik Pašš z Trigonu, ktorý si cení nielen ekonomický, ale aj kultúrny aspekt koprodukcii.

„Dôraz sme kládli na to, aby lokácie, kostýmy, výprava boli vizuálne prítlačivé a preto sme sa výtvarne inšpirovali obdobím historizmu 19. storočia, kde sa využívali rôzne štýly z predchádzajúcich storočí,“ hovorí na záver režisér rozprávky Ján Sebechlebský. „Predovšetkým sme museli vytvoriť imaginárny svet, v ktorom sa dej rozprávky odohráva, a to nielen po vonkajšej stránke. Museli sme si predstaviť a vytvoriť aj vnútorný svet postáv, ktoré tam žijú. Samozrejme, popri tom je treba vždy myslieť na to, že filmové stvárnienie musí byť zaujímavé a zároveň zrozumiteľné skoro pre všetky generácie,“ dodáva filmár, ktorý je spolu s Michalom Pusztayom aj spoluautorom scenára. ◀

premiéry

› 5. 11. 2020*

Kto si myslíš, že som?

◀ *Celle que vous croyez*, Francúzsko/Belgicko, 2019, r. Safy Nebbou ›
hrajú: Juliette Binoche, Nicole Garcia, François Civil, Marie-Ange Casta, Guillaume Gouix, Charles Berling, Jules Houplain – dráma/romantický, 101 min., MN 15 – Film Europe

› 19. 11. 2020*

Chlapec z vojny

◀ *Boy of War*, Nemecko/Česko, 2018, r. Igor Kosenko, Cyprien Clément-DeImas ›
– dokumentárny, 79 min., MN 15
– Film Expanded

› 26. 11. 2020*

Corpus Christi

◀ *Bože Ciało*, Poľsko, 2019, r. Jan Komasa ›
hrajú: Bartosz Bielenia, Aleksandra Konieczna, Eliza Rycembel, Tomasz Ziętek, Barbara Kurzaj, Leszek Lichota, Zdzisław Wardej – dráma, 116 min., MN 15 – ASFK
+ predfilm *Sh_t Happens*, Česko/Slovensko/Francúzsko, 2019, r. Michaela Mihályi, David Štumpf, animovaný, 13 min., MN 15 – ASFK

Chľast

◀ *Druk*, Dánsko/Švédsko/Holandsko, 2020, r. Thomas Vinterberg ›
hrajú: Mads Mikkelsen, Thomas Bo Larsen, Lars Ranthe, Magnus Millang – dráma, 116 min., MN 15 – Film Europe

› 3. 12. 2020

Maškrtné medvedie príbehy

◀ *Mlsné medvedí príbehy v kinech*, Česko, 2020, r. Kateřina Karhánková, Alexandra Májová ›
v slovenskom znení: Boris Farkaš, David Hartl, Natália Košová, Lucia Vrāblicová, Michal Domonkos, Lukáš Krčmár, Barborka Rajčany, Simonka Polakovičová – animovaný/rodinný, 40 min., MP – ASFK
+ predfilm *Cez palubu!*, Česko/Slovensko, 2020, r. Filip Pošivač, Barbora Valecká, animovaný, 12 min., MP – ASFK

Modelár

◀ *Modelář*, Česko/Slovensko/Slovensko, 2020, r. Petr Zelenka ›
hrajú: Kryštof Hádek, Jiří Mádrl, Veronika

Khek Kubařová, Zuzana Fialová, Richard Stanke – psychologický triler, 110 min., MP 12 – ASFK

› 10. 12. 2020

Nightlife

◀ *Nemecko*, 2020, r. Simon Verhoeven ›
hrajú: Elyas M'Barek, Frederick Lau, Palina Rojinski, Leon Ullrich, Caro Cult, Nikola Kastner – komédia/romantický, 111 min., MP 12 – Bontonfilm

Princezná zakliata v čase

◀ *Princezna zakletá v čase*, Česko, 2020, r. Petr Kubík ›
hrajú: Natalia Germani, Eliška Křenková, Marek Lambora, Simona Zmrzlá, Martin Dejdar, Roman Zach, Martin Písařík, Jan Révai – rozprávka/fantasy, 115 min., MP 12 – Magic Box Slovakia

Služobníci

◀ *Slovensko/Rumunsko/Česko/Írsko*, 2020, r. Ivan Ostrochovský ›
hrajú: Samuel Skyva, Samuel Polakovič, Milan Mikulčík, Vladimír Strnisko, Vlad Ivanov – dráma, 80 min., MN 15
– Filmtopia

Undine

◀ *Nemecko/Francúzsko*, 2020, r. Christian Petzold ›
hrajú: Paula Beer, Franz Rogowski, Maryam Zaree, Jacob Matschenz, Anne Ratte-Polle, Rafael Stachowiak, Julia Franz Richter – dráma/romantický, 90 min., MN 15 – Film Europe

› 17. 12. 2020

100 % vlk

◀ *100% Wolf*, Austrália, 2020, r. Alexs Stadermann ›
v slovenskom znení: Michal Domonkos, Natália Košová, Dušan Szabó, Martin Kaprálik, Jana Valocká, Martin Trnavský, Juraj Predmerský, Zuzana Porubjaková, Zuzana Kronerová – animovaný/rodinný, 96 min., MP – Bontonfilm

Wonder Woman 1984

◀ *USA*, 2020, r. Patty Jenkins ›
hrajú: Gal Gadot, Chris Pine, Kristen Wiig, Pedro Pascal, Natasha Rothwell, Robin Wright – akčný/dobrodružný/sci-fi, 151 min., MP 12 – Continental film

› 24. 12. 2020

Matky

◀ *Česko*, 2020, r. Vojtěch Moravec ›
hrajú: Hana Vagnerová, Petra Hřebíčková, Sandra Nováková, Gabriela Marcinková, Jakub Prachař, Jiří Langmajer, Štěpán Benoni, Vladimír Polívka, Václav Neuzil ml. – romantická komédia, 95 min., MP 12 – Bontonfilm

› 25. 12. 2020

Duša

◀ *Soul*, USA, 2020, r. Pete Docter, Kemp Powers ›
v slovenskom znení: Marián Miezga, Zuzana Vačková, Peter Sklár, Judita Hansman, Soňa Norisová, Ondrej Kaprálik, Helena Gregorová, René Jankovič, Roman Ferienčík – animovaná komédia, 100 min., MP – CinemArt SK

› 31. 12. 2020

Bež!

◀ *Run*, USA, 2020, r. Aneesh Chaganty ›
hrajú: Sarah Paulson, Kiera Allen, Pat Healy, Onalee Ames, Clark Webster – horor/triler, 99 min., MN 15
– Bontonfilm

Yakari

◀ *Yakari, la grande aventure*, Francúzsko/Nemecko/Belgicko, 2020, r. Toby Genkel, Xavier Giacometti ›
v slovenskom znení: Lukáš Krčmár, Michal Domonkos, Peter Sklár, Dušan Szabó, Pavol Plevčík, Marek Suchitra, Peter Krajčovič, Natália Košová, Soňa Norisová, Ján Greššo – animovaný/rodinný, 75 min., MP – Continental film

* DISTRIBUČNÉ PREMIÉRY ZA NOVEMBER UVEREJŇUJEME SPÁTNE.

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY DISTRIBUČNÝCH TITULOV.

STAV K 1. 12. 2020; ZMENY, KTORÉ SA V PLÁNE PREMIÉR UDIALI PO TOMTO TERMÍNE, NÁJDETE NA www.filmsk.sk.

— Miro Ulman —

Ako ďaleko zájde romantický hrdina?

Niekoľko scén si budete pamätať aj pár dní po tom, ako vyjdete z kina a hrdinov si zamilujete. Vo vyjadreniach o svojom novom filme *Modelár* to sľubuje český režisér a scenárista Petr Zelenka. Kto si koho zamiluje, je isto individuálne, ale českí recenzenti sa zhodli, že nový Zelenkov film je opäť originálny, vtipný, provokatívny. A tiež asi najpolitickjší z tých, ktoré nakrútil.

Slovenská distribučná premiéra filmu sa tak ako v mnohých iných prípadoch posúvala a chvíľu sa zdalo, že k tunajším divákovi prídete *Modelár* až rok po českej premiére. Po otvorení kín sa však Asociácia slovenských filmových klubov, ktorá snímku distribuuje, rozhodla nečakať a *Modelára* uviedla do kín hneď začiatkom decembra. O dva mesiace skôr ho ako otvárací film videli návštevníci tohtoročného jednodňového Febiofestu.

Režisér filmov ako *Knoflíkáři* (1997) či *Rok diabla* (2002) a scenárista rovnako kultových *Samotárov* (2000, r. David Ondříček), zvolnil v predošlej dekáde tempo nakrúcania a venoval sa viac práci pre divadlo či televíziu (seriály HBO *Terapie*, ČT *Dabing Street*). Pred piatimi rokmi potešil Petr Zelenka filmových fanúšikov zručne upletenou vtipnou mystifikáciou *Stratení v Mnichove*. Rozprávačsky precízne vystavaný komplikovaný príbeh, ktorý zároveň oplýval nonšalanciou, nadchol českých kritikov. Využil v ňom aj zábery z dronov. Pre film samotný to sice podľa neho nebolo potrebné, ale inšpirovali ho dronové posádky, ktoré videl na iných projektoch, a pripravoval si pôdu pre nasledujúcu snímku – *Modelára*. „*Chcel som bližšie spoznať dvoch slovenských dronov, Jopiho a jeho kolegu. Nevravím, že sú predobrazom pre naše postavy z Modelára, ale určitá stopa od nich vedie,*“ povedal Zelenka v propagačnom rozhovore na stránkach Českej televízie, ktorá je jedným z koproducentov česko-slovinsko-slovenského projektu. Jeho slovenským koproducentom je Ivan Ostrochovský so spoločnosťou Punkchart films a zo slovenských tvorcov na ňom spolupracovali aj kameraman Alexander Šurkala či skladateľ Miro Tóth.

Ďalšou Zelenkovou inšpiráciou bol americký právnik Michael Ratner, ktorý bojoval proti porušovaniu práv a mučeniu väzňov z neslávne známeho Guantánama a zastupoval tiež zakladateľa WikiLeaks Juliana Assange. Zelenku vraj fascinovalo, že existuje niekto, kto má

ambíciu postaviť pred súd amerického prezidenta. Ľudia by si podľa neho nemali dávať iba malé ciele.

Podobne smelé ambície ako Ratner má hrdina *Modelára*. Chemik Pavel (Kryštof Hádek) sa po niekoľkých rokoch vrátil z Tel Avivu do Česka. Jeho kamarát zo strednej školy a príležitostný raper prezývaný Plech (Jiří Mádl) rozbieha podnikanie s požičovaním dronov a potrebuje niekoho, kto by s nimi vedel lietať podľa zadania klientov. Pavel, ktorý sa rozhliada po novej príležitosti a kedysi pilotoval modely lietadiel, je ideálny kandidát. Sľubne rozbehnutý biznis sa skomplikuje, keď sa začnú vyhrocovať životné postoje oboch kamarátov. Kým Plech, ktorého vzhľad aj rečový prejav modeloval Jiří Mádl podľa rapera Adama Svatoša alias Kata, je pragmatik, autisticky pôsobiaci Pavel je jeho protipólom. Idealista, ktorý verí, že každý môže zmeniť svet, a túži po spravodlivosti. Keď neprichádza, rozhodne sa, že ju vezme do vlastných rúk. V prípade chemika, ktorý vie vyrobiť kadečo a dokáže dosť presne navigovať dron, to vyvoláva dosť veľké obavy. Ako ďaleko zájde romantický hrdina? Kam ho jeho ideály dovedú? Čo je ešte idealizmus a kedy sa z idealistu môže stať terorista?

Okrem Prahy či Brna strávili filmári vlni v lete štyri z tridsiatich natáčacích dní aj v Tel Avive, kde sa celý príbeh začína. „*Tel Aviv vo filme je skutočný Tel Aviv, pretože ten sa dosť zle nahrádza iným mestom,*“ povedal pre ČT24 režisér Petr Zelenka. „*Aj Izrael je vo filme relatívne dôležitý, ale nechcem veľa prezrádzať, sám to nemám rád,*“ dodal Kryštof Hádek. Vo filme o rôznych podobách práva a spravodlivosti uvidia diváci aj Richarda Stankeho, ktorý má ako prezidentský kandidát plné ústa všetkého, čo by ľudia radi počuli, a v úlohe prekladateľky z ruštiny sa vo filme, v ktorom znejú aj piesne ruskej speváčky Janky Džagilevy, predstaví Zuzana Fialová.

Modelár (Modelář, r. Petr Zelenka, Česko/Slovinsko/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 234 220 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 100 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, DVD

— text: Matúš Kvasnička
— foto: ASFK —

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Výsledky posledných výziev aktuálne sa končiacej generácie programu Kreatívna Európa, podprogramu MEDIA, sú pre slovenské spoločnosti viac než pozitívne. V rámci výzvy EACEA/17/2019, Podpora vývoja jednotlivých projektov (2. uzávierka), získali slovenské produkčné spoločnosti podporu na svoje nové projekty: D.N.A. 50 000 eur na projekt *Unnatural*, objectif 30 000 eur na projekt *The Spacehead/Hlavička* a Hailstone 25 000 eur na projekt dokumentárneho filmu *We Have to Survive*. Ak k tomu pripočítame podporu v rámci 1. uzávierky rovnakej výzvy pre spoločnosť KFS Production (50 000 eur na projekt *The Flesh – A True Eastern*) a podporu pre dve slovenské spoločnosti v rámci výzvy EACEA/18/2019, Podpora vývoja balíkov projektov (BFILM 195 000 eur, nutprodukcia 96 000 eur), dostaneme rekordnú podporu pre slovenské produkčné spoločnosti vo výške 446 000 eur. Máme už k dispozícii aj výšku podpory pre slovenské kina v sieti Europa Cinemas. V roku 2020 získalo 25 slovenských kín spolu 167 117 eur. Všetkým úspešným spoločnostiam srdečne gratulujeme.

— vs —

Prihlasovanie filmov na Slnko v sieti za rok 2020

Slovenská filmová a televízna akadémia (SFTA) pripravuje udeľovanie národných filmových cien Slnko v sieti za rok 2020. Na ocenenie Slnko v sieti môžu byť v súlade s aktuálnym štatútom ceny prihlásené hrané, dokumentárne a animované slovenské filmy a s nimi súvisiace tvorivé výkony, ak sa ich prvé verejné uvedenie za vstupné (distribučná premiéra) v kinách na území SR uskutočnilo v čase medzi 1. januárom a 31. decembrom 2020 a počas tohto obdobia sa uskutočnilo minimálne 7 verejných predstavení za vstupné. Podmienka uvedenia prihlásených audiovizuálnych diel v kinodistribúcii neplatí pre kategórie dokumentárny a animovaný film, záväzné však ostáva ich premiérové verejné uvedenie v hodnotenom období. Ďalšou podmienkou je, aby sa na filme podieľali – na zá-

klade štátnej príslušnosti – minimálne traja slovenskí zástupcovia v stanovených hlavných kreatívnych profesiách (podľa druhu filmu). Filmy a s nimi súvisiace tvorivé výkony prihlasujú producenti prostredníctvom online prihláškového formulára do 15. januára 2021. Všetky potrebné informácie pre producentov sú zverejnené na webovej stránke www.slnkovsieti.sk. O nomináciách a držiteľoch cien budú rozhodovať v dvojkoľovom hlasovaní členovia SFTA.

— SFTA —

Na Európske filmové ceny nominovali Pomalované vtáča aj Šarlatána

Priazeň takmer štvrtisícovej akadémie, ktorá rozhoduje o Európskych filmových cenách získali aj výpravná čieronobielová vojnová snímka *Pomalované vtáča* (r. Václav Marhoul) a historická dráma *Šarlatán* (r. Agnieszka Holland). Na oboch sa koprodučne podieľalo aj Slovensko. *Pomalované vtáča* akadémia nominovala v hlavnej kategórii svojich cien Európsky film roka. Konkurujú mu *Chľast* (r. Thomas Vinterberg), *Berlin Alexanderplatz* (r. Burhan Qurbani), *Corpus Christi* (r. Jan Komasa), *Martin Eden* (r. Pietro Marcello) a *Undine* (r. Christian Petzold). *Šarlatán* je nominovaný v kategórii réžia, v ktorej sa okrem Agnieszky Holland uchádzajú o cenu aj Jan Komasa, Pietro Marcello a Thomas Vinterberg s vyššie spomenutými filmami a tiež François Ozon a Maria Sødahl so snímkami *Leto 85* resp. *Nádej*. V časocho, ktoré komplikujú cesty filmov k divákovi, rozšírila akadémia počet nominovaných v niektorých kategóriách z piatich na šesť. Víťazov 33. ročníka Európskych filmových cien predstaví séria virtuálnych podujatí od 8. do 12. decembra.

— mak —

Audiovizuálny fond podporil ďalšie kina

Po tom, ako v prvom kole osobitnej výzvy 9/2020 na finančnú pomoc pri zmierení dôsledkov anticovidových opatrení podporil 176 slovenských kinosál celkovou sumou 502 400 eur, pokračuje Audiovizuálny fond v pomoci kinám. Kedže

viaceré z nich pôvodný termín nestihli, podľa fondu z objektívnych dôvodov, vyhlásila rada fondu dodatočný termín k spomínanej výzve. V ňom sa o podporu prihlásilo ďalších 11 jednosálových kín z rôznych regiónov. Celkový počet kín, ktorým fond poskytol finančný stimul, tak stúpol na 187. To je podľa fondu takmer 85 percent všetkých štandardných kín na Slovensku. Rada fondu zároveň koncom novembra schválila návrh riaditeľa AVF Martina Šmatláka, aby sa jednotková suma dotácie pre žiadosti predložené v dodatočnom termíne zvýšila z pôvodných 2 500 eur na 3 400 eur. Celková suma, ktorá pripadla na žiadosti podané v dodatočnom termíne, sa tak zvýšila na 37 400 eur. „V oboch termínoch na predkladanie žiadostí Audiovizuálny fond v rámci mimoriadnej výzvy rozdelil 539 800 eur medzi 68 prevádzkovateľov kín. Sumu 500 000 eur určenú na podporu kín z mimoriadnej dotácie ministerstva kultúry tak fond navýšil o takmer 40 000 eur z vlastného rozpočtu, aby tak operatívne pomohol udržaniu existencie a riadnej prevádzky čo najväčšieho počtu kinosál na Slovensku,“ uvádza sa na webovej stránke AVF. Podľa nej fond v súčinnosti s kinármi a distribútormi vytvoril aj návrh na ďalšiu pomoc na záchranu domácej filmovej distribučnej siete a čoskoro ho predstaví ministerstvu aj odbornej verejnosti.

— red —

Dni slovenského filmu v Moskve

Po vlnaňšej prehliadke ruskej kinematografie v bratislavskom Kine Lumière sa tento rok recipročne uskutočnia Dni slovenského filmu v Moskve v kine 5 Zvezd. Od 7. do 13. 12. predstavia šesticu súčasných a jeden klasický film. V Rusku uvedú filmy Marka Škopa *Nech je svetlo*, Jonáša Karáska *Amnestie*, Teodora Kuhna *Ostrým nožom* a Petra Bebjaka *Trhlna*, všetky z roku 2019 aj koprodukčné snímky *Jan Palach* Roberta Sedláčka a *Toman Ondřeja Trojana* (2018). Doplní ich satira Petra Solana *Prípad Barnabáš Kos* (1965). Po tom, ako bola digitálne reštaurovaná v Slovenskom filmovom ústave, mala v roku 2018 svetovú premiéru na festivale klasických diel v Lyone.

— red —

Nechceme tvoriť len zisk, ale aj kvalitu

Na začiatku chceli robiť veci, na ktoré mali chuť, a robiť ich po svojom. Peter Bebjak a Rastó Šesták sa toho držia aj po dvadsiatich rokoch a darí sa im. Ich spoločnosť DNA Production má vo svojom portfóliu úspešné kriminálne seriály pre televíziu aj viaceré celovečerné filmy. Ich najnovší projekt – hraný film *Správa* – síce ešte nemal pre obmedzenú prevádzku kín domácu premiéru, ale na medzinárodnom trhu sa mu darí a členovia Slovenskej filmovej a televíznej akadémie si ho v hlasovaní vybrali ako slovenského kandidáta na Oscara v kategórii zahraničných filmov. Nielen o tomto úspechu rozpráva producent Rastó Šesták.

Končí sa rok, ktorý bol (nielen) pre filmárov veľmi náročný. Ako sa koronakríza dotkla projektov DNA Production?

— Samozrejme, ani nám sa koronakríza nevyhla. Niektoré projekty sme museli presunúť na rok 2021 a niektoré mali nútenú prestávku – výrobu sme zastavili počas prvého, jarného lockdownu. Pri opätovnom spustení nakrúcania sme museli zaviesť prísne bezpečnostné opatrenia, ktoré sú vcelku drahé. Takisto treba neustále meniť plán nakrúcania z dôvodu nariadených opatrení, ale aj pre neustály rast pozitívne testovaných hercov alebo členov štábu. Kríza však najviac zasiahla distribúciu a premiéru nášho filmu *Správa*. Menili a rušili sa festivaly a niekoľkokrát sme menili aj termín premiéry filmu.

Tohtoročná situácia zavrela kiná, no otvorila rôzne ďalšie distribučné možnosti. Diváci si na ne už zvykli. Ako vy zo svojej pozície vnímate tento rozširujúci sa priestor?

— Na jednej strane to prináša naozaj široké možnosti. Ak to však posudzujem čisto len z pohľadu producenta filmu, tak film, ktorý sme pripravovali niekoľko rokov, bol koncipovaný na veľké plátno. V takom prípade sa nám veľmi ťažko rozmýšľa o iných distribučných možnostiach. Na druhej strane zase stojí otázka, či vie streamovacia služba vytvoriť pre slovenský film takú ponuku, ktorá by aspoň čiastočne pokryla výrobné náklady.

Hoci sa premiéra filmu *Správa* posúva na budúci rok, snímka mohla byť vďaka úprave podmienok pre vý-

ber nominantov zaradená na zoznam filmov, z ktorých členovia SFTA vybrali slovenského kandidáta na Oscara.

— Áno, úprava podmienok nám pomohla, ale aj tak sme museli splniť základnú podmienku, ktorou je sedemdňová domáca kinodistribúcia, čo je pri súčasnej situácii a zatvorených kinách celkom ťažké.

O film už prejavili záujem aj v zahraničí. Kam všade sa ho zatiaľ podarilo predáť?

— V tejto chvíli je už predaný do Portugalska, Španielska, Brazílie, Austrálie, na Nový Zéland, na Ukrajinu, do Írska, Japonska, Francúzska, USA, krajín Beneluxu, Kanady a krajín bývalej Juhoslávie.

Spoločnosť DNA Production, ktorú ste založili spolu s Petrom Bebjakom, oslávi na budúci rok dvadsať rokov existencie. Odkiaľ a kam ste sa za tie roky posunuli?

— Toto by asi najlepšie vedeli zhodnotiť diváci našich formátov a filmov. Všetko, čo robíme, sa snažíme robiť čo najpocitvejšie a najkvalitnejšie. V tomto sa náš postoj a prístup nezmenil. Ako pozitívnu zmenu vnímam, že našu značku DNA Production klienti práve vďaka takémuto prístupu k práci vnímajú pozitívne a už nemusíme chodiť a presvedčať ich, ako a čo chceme robiť. Keď sme začínali, dostávali sme sa k dramaturgom, ktorí nám sľubovali, že sa na naše projekty pozrú a ozvú sa... Dnes sa nám už námety prezentujú ľahšie. Ľahšie sa nám oslovujú aj spolupracovníci, či sú to herci, scenáristi, re- →

**„Úspech pomáha a otvára dvere.
Ale nie vždy vám zaručí financie,
ktoré potrebujete.“**

žiséri, alebo členovia štábu. Tí všetci nás za tie roky poznajú a vedia, do akej spolupráce s nami vstupujú.

Je niečo, na čom ste sa dohodli hneď na začiatku a držíte sa toho dodnes?

— Ako som už spomenul – robiť veci čo najpocitnejšie a najkvalitnejšie a hlavne tak, aby nás bavili a nestáli len na tom, že majú generovať zisk na úkor ostatných vecí, ktoré sú pre nás dôležité.

Na VŠMU ste absolvovali odbor divadelná réžia. Čo vás odviedlo od divadla k filmu a od réžie k produkcii?

— Keď som sa hlásil na VŠMU, váhal som medzi divadelnou a filmovou réžiou. Nakoniec zvíťazilo divadlo, ale celý čas som chcel zároveň robiť filmy a seriály. Navyše som pochopil, že sú oveľa talentovanejší divadelní režiséri ako ja. A keď som po vysokej škole strávil rok divadelnou produkciou, povedal som si, že by som tento čas mohol radšej investovať do vlastnej firmy a práce, ktorá ma bude naplňovať viac. V tom čase sme si s Petrom Bebjakom povedali, načo čakať – poďme skúsiť robiť veci, ktoré nás bavia, a poďme ich robiť podľa seba. No a potom prišlo dlhšie obdobie, keď sme len klopali na dvere dramaturgov.

Pri rozhovoroch s producentmi ma vždy zaujíma, ktorá časť celého procesu ich baví najviac.

— Mňa najviac zaujíma fáza vývoja: písanie storylinov, scenára, kastingy. A potom práca v strižni. Momentálne ma veľmi baví aj práca na marketingu a PR projektov.

Je zaujímavé aj porovnávať odpovede na otázku, ako si vyberajú projekty. Podľa čoho sa rozhodujete vy?

— Keď si pozriete naše portfólio, uvidíte, aké žánre sa nám páčia. Takže prvý predpoklad, čo budeme robiť, je práve tento. Potom je pre mňa dôležitý samotný príbeh a jeho aktuálnosť pre dnešok.

Súčasťou odpovedí často býva, že pri výbere rozhoduje nielen samotný projekt, ale aj tvorca. Vo vašom prípade, pokiaľ ide o celovečernú hranú tvorbu, hovoríme najmä o Petrovi Bebjakovi a ešte o Róbertovi Švedovi. Zatiaľ ste neprodukovali film iným režisérom.

— Filmy sme robili hlavne s týmito režisérmi, ale koniec koncov DNA Production vznikla preto, aby režisér Peter Bebjak mohol hľadať a nachádzať podporu pre svoje projekty. Keďže film predstavuje oveľa dlhší a drahší proces, v tejto chvíli je aj na našom trhu dosť ťažko predstaviteľné, aby sme ako majoritný producent mali viacej režisérov. Pri televíznych formátoch však spolupracujeme aj s mnohými inými režisérmi.

Ak zostaneme pri hranej tvorbe, prvým hraným titulom DNA Production bol nízko rozpočtový film *Démoni* Róberta Švedu, posledným koprodukčným *Správa*. Tá bola zatiaľ asi vašim najnáročnejším projektom.

— Áno, snažíme sa každým filmovým projektom posúvať ďalej a ďalej. Táto výzva sa týka aj finančnej náročnosti projektu.

S menami spomenutých režisérov sa spája aj prvý veľký úspech DNA – televízny seriál *Najväčšie kriminálne prípady Slovenska*. Postupne ste televízne seriály produkovali doma aj v Česku. Oživila sa tvorba kriminálok. Je pre vás zatiaľ pomyselným vrcholom seriál *Za sklom*, ktorý mal aj presah do aktuálneho spoločensko-politického diania?

— *Najväčšie kriminálne prípady Slovenska* nám otvorili dvere do televízií. Pre DNA Production to bol absolútne prelomový projekt. Potom sme začali robiť kriminálky na Slovensku aj v Česku, čo trvá až dodnes. Seriál *Za sklom* bol pre nás obrovským mílnikom, pretože TV JOJ nám dala voľnú ruku a mohli sme zachytiť témy, ktoré hýbali našou spoločnosťou. A zároveň sme sa snažili urobiť krimiseriál, ktorý hovorí moderným televíznym jazykom.

Aké kritériá ste si stanovili pri komerčných projektoch?

— Aby sme sa nehanbili postaviť pred ľudí. (úsmev)

Aké miesto majú vo vašom produkčnom portfóliu minisérie, ktoré sú vďačné z diváckeho aj režisérského hľadiska? Aký k nim máte vzťah vy sám?

— Seriály sú pre nás absolútne plnohodnotné projekty. Nie je to pre nás len bočný zárobkový alebo vedľajší produkt. Seriál nám umožňuje tvorivo sa realizovať rovnako ako pri filmoch. A navyše niektoré televízie už dovoľujú kreovať televízny seriál, ktorého jedinou ambíciou nie je tvoriť vysoký zisk, ale aj byť kvalitným televíznym dielom, prinášať kvalitný divácky zážitok, čo sa týka spracúvaných tém i tvorivých prístupov.

Viete už za tie roky praxe a skúseností s televíziami, či už ide o verejnoprávnu, alebo o súkromné stanice, čo ktorá z nich odmietne, aký projekt má alebo nemá zmysel tam prinášať?

— Rozhodne áno, viem posúdiť, ktorá televízia čo chce a čo potrebuje, kam má zmysel s daným námetom chodiť a kam už nie.

„Seriály sú pre nás absolútne plnohodnotné projekty. Nie je to pre nás len bočný zárobkový alebo vedľajší produkt.“

Ako je to s kreditom tvorcu pri získavaní financií? Má podľa vás váhu?

— Rozhodne áno, úspech pomáha a otvára dvere. Ale nie vždy vám zaručí financie, ktoré potrebujete. Je to neustály boj, nájsť presne toľko peňazí, koľko potrebujete. Ak to mám zhrnúť – kredit hovorí ostatným, že viete vytvoriť niečo dobré alebo zaujímavé.

Funguje to vo vašej spoločnosti aj tak, že jeden projekt zarába na druhý, napríklad komerčný na projekt s umeleckou ambíciou?

— Áno, funguje to tak. V DNA sme si povedali, že má zmysel na niečom zarobiť, aby sme potom investovali do iného projektu, ktorý potrebuje našu finančnú podporu.

Hovorili sme o tom, že DNA Production má za sebou dvadsať rokov úspešného fungovania. Čo vás čaká ďalej?

— Dúfam, že ešte veľké veci. Radi by sme začali pracovať na nadnárodných projektoch, ktoré by mohli fungovať na globálnom trhu. ◀

VIANOČNÝ FILMOVÝ BAZÁR

* ČESKÁ A SLOVENSKÁ FILMOVÁ KLASIKA *
 * NOVÉ SLOVENSKÉ FILMY * DVD A BLU-RAY *
 * PUBLIKÁCIE * ČASOPISY *
 * PLAGÁTY *

DECEMBER 2020

KLAPKA.SK

KINO LUMIÈRE*

foto: Slávnosť v botanickej záhrade (1969)
 archív SFU/Mladimír Vavrek

* akcia platí na www.klapka.sk,
 v Bratislave v kamennej predajni Klapka.sk na Grösslingovej 43
 a v Kine Lumière počas decembra

To ta monarchia (Slovensko, 2020) SCENÁR A RÉŽIA Vladislava Sárkány KAMERA Ivo Miko STRIH Zuzana Cséplő

HUDBA Michal Smetanka ÚČINKUJÚ Vladimír Ledecký, Michal Smetanka, Pavol Urda a obyvatelia Spišského Hrhova

MINUTÁŽ 80 min. HODNOTENIE ●●● FESTIVALOVÁ PREMIÉRA 8. 11. 2020

— text: Zuzana Mojžišová / filmová publicistka

— foto: Produkcia sarkany —

To ten monarcha

Spiš. Mnohí z nás vravia, že je to najkrajší slovenský kúsok zeme. Tvorcovia nového dokumentárneho filmu To ta monarchia sa však nedali zlákať a ich snímka neuchvacuje primárne v celkoch nádherou a fotogenicnosťou kraja, prírody, pamiatok. Ide bez okolkovania priamo po ľuďoch a ich najbezprostrednejšom okolí. Konkrétne po starostovi obce Spišský Hrhov a jeho spolupracovníkoch a spoluobčanoch. Dokonca aj v amerických novinách sa o nich v pozitívnom duchu písalo.

— Režisérka Vladislava Sárkány debutovala v roku 2014 ešte pod menom Plančíková vsutku pozoruhodnou snímku *Felvidék – Horná zem*. Cez osobný rodinný príbeh sa v nej venovala problémom spojeným s dohodou o výmene obyvateľstva Maďarska a Slovenska podpísanou nedlho po skončení druhej svetovej vojny. Dôsledkom dohody bola obojstranná nedobrovoľná migrácia (odsun) zo severu na juh a z juhu na sever, ktorá až doposiaľ šarapatí v medziľudských vzťahoch. O tom filme som v staršej recenzii napísala, že jeho starí hrdinovia v sebe nosia často nezacelené rany z dávna, na mladých sa ukazuje, že rany síce dedičným ochorením nie sú, ale etnické jazykové nejasnosti, nezhody, inakosť, nepochopenie sú schopné vždy nanovo rozkolísať ľudskú identitu.

— Film *To ta monarchia* je časozberný, vznikol päť rokov, je observačný, neraz vtipný (preto sa o ňom píše aj ako o dokumentárnej komédii), vzdáva hold viacnásobnému starostovi Spišského Hrhova Vladimírovi Ledeckému a jeho práci, no nebojí sa prísť bližšie a položiť na stôl aj veci rozporuplné. „Vnímala som jeho autoritu v dedine,“ povedala režisérka v rozhovore na stránke Moja kultúra, „ale aj fakt, že má rád veci pod svojou kontrolou, preto som mu hneď priamo povedala, že chcem točiť autor-ský film o dedine, kde by vystupoval on a ľudia z jeho tímu, zastupiteľstva aj občania – fanúšikovia i kritici. Bude to môj vlastný pohľad, do ktorého nemôže nijako zasahovať, ani ho kontrolovať, ani si to len tak rozmyslieť a brániť v jeho dokončení. Uvidí ho, až keď bude film hotový.“

— Zoznamujeme sa s dedinou (obecný podnik Hrhovské služby, stavba rozhladne, včelárstvo, sociálna práca, osudy csákyovského kaštiela, múzeum hudobných nástrojov, dedina roka, Hrhovské čudá a zábaviská...) a s ľuďmi, čo v nej žijú – aktívnymi a nápomocnými, kritickými, neparticipujúcimi, mnohí istotne ostali z vlastnej vôle mimo pozornosti kamery. A všetky tie línie pod povrchom mozaiky spája motív včiel, robotníč dorábajúcich v pote tváre med, bojovníč ozbrojených žihadlom, bez ktorých by kráľovná zomrela a ktoré by bez kráľovnej dlho nevydržali.

— Na prvý pohľad je *To ta monarchia* iná než *Felvidék – Horná zem*. No na druhý pohľad si môžeme uvedomiť, že tie dve snímky sú si v mnohom podobné. Predovšetkým obe skúmajú priestor medziľudských, susedských vzťahov a ich schopnosť čistiť či zamorovať okolie. Prostredníctvom rozprávania o jednotlivej rodine či určitej obci, nech už sú akokoľvek špecifické, režisérka tam i tu konštruje všeobecnejší uhol pohľadu na globál sveta. Napokon sa tie dva filmy podobajú aj tým, že keď si Sárkány Plančíková nevystačí so zaznamenávaním autentického diania, pustí k slovu výtvarnú štylizáciu – v prvotine veselú a vysvetľujúcu animáciu, najnovšie postavy prezlečené do historických divadelných kostýmov.

— Pre mňa je snímka *To ta monarchia* veľmi zaujímavá aj tým, že korešponduje s otázkou, o ktorej často premýšľam. Akými rôznymi cestami zanikajú staré veci? Akými rôznymi cestami sa starým veciam darí koexistovať s novými?

— Pred takmer dvadsiatimi rokmi som sa zúčastnila na etnomuzikologickom výskume. Chodili sme, nepočtená skupinka, po Spiši od dediny k dedine, od osady k osade a snažili sme sa z Rómov vylákať ich *phurikane gila* (starodávne pesničky). Dodnes ma naplňa úžasom, koľkí nás vtedy i kedykoľvek neskôr pustili do svojich obydlí a darovali nám hudbu. V Hrhove sme neboli úspešní a cítili sme v kostiach, že to tak dopadne, už keď sme tam prichádzali. Riadili sme sa totiž skúsenosťami získanými putovaním – v chatrči je viac muziky, viac rómskeho živlu, viac *romipenu* než v murovaných domoch. Ale chatrči je čoraz menej. Však hej, taký je svet, takto sa vyvíja. Staré, zanikajúce potom uchováme na obrazoch, fotografiách, v knihách, vo vitrínach múzeí, vo filmoch. Však hej, je super, ak vyrastajú domy namiesto chatrčiek. Len by sme mohli mať pri tom všetkom progrese vo vedomí a na rozume, že zároveň pravdepodobne čosi nesmierne cenné nezvratne umiera alebo už aj umrelo. ◀

Možno veriť modrým očiam Hughha Granta?

Miniséria *Mala si to vedieť* nemá originálny námet ani hlbokú zápletku. Akoby bol jej tvorca David E. Kelly presvedčený, že už nič nové nevymyslí, ale to, čo dôverne pozná(me), vie spraviť naozaj poctivo a dobre.

Na filmy s podobnou tematikou ste mohli kedysi nadabiť pri znudnom prepínaní televíznych programov niekedy vo štvrtok o jedenástej večer. Nehrali v nich áčkoví herci a po uvedení v televízii či na videu zväčša zapadli prachom. Trilery pre ženy, rodinné trilery alebo dokonca romantické trilery. Najprv ste sa pozerali na rodnú idylku a zrazu sa niečo zlomilo a svet sa obrátil proti žene, ktorá už nemohla nikomu veriť, a všetko nasvedčovalo tomu, že jej akýsi neprajník poriadne zavaril, aby sa jej zbavil. Manžel? Milenec? Najlepšia priateľka? Alebo dokonca všetci spolu?

Vrcholná éra týchto béčkových snímok je fuč, ich prepracovanejšie schémy však časom získali novú popularitu v literatúre, a tá sa premietla aj do filmovej produkcie. Nastala éra trilerových „dievčat“ s vlajkovými loďami *Dievča vo vlaku* a *Stratené dievča*. Príbehy boli opäť určené najmä dospelému nenáročnému ženskému publiku a nielen preto, že hlavné hrdinky boli zvyčajne dámy po tridsiatke alebo štyridsiatke. Dej, v ktorom nechýbala vražda, sa točil okolo problémov v rodine, viditeľných aj tých menej okatých. Zahŕňali najmä neveru, boj o peniaze, boj o deti, alkoholizmus, fyzické a psychické domáce násilie. Jednoducho všetko, čo by ste našli v ženskom

magazíne v rebríčku najväčších nástrah manželského života a v duchu by ste sa radovali, že vaše manželstvo je výnimkou.

Vďaka pôsobivému spracovaniu, jasnej cieľovej skupine a s prekvapivým odhalením v závere získali tieto príbehy v posledných rokoch pozornosť a, áno, aj oveľa viac úcty zo strany filmárov. Vo Fincherovom *Stratenom dievčati* sa blysla Rosamunde Pike, v *Dievčati vo vlaku* zas znivočená Emily Blunt. Profesionálny hollywoodsky šat ženským trilerom vyslovene sadol. Ponechal si základný gýč polobrakových filmov zo štvrtkovej televíznej noci a na základe vyšperkovanej šablóny vystaval remeselné kvalitné diela, po ktorých sa prirodzene zaprášilo.

Majstrovským kúskom tohto žánru sa stal seriál *Mala si to vedieť*, aktuálne rotujúci na HBO.

Grace (Nicole Kidman) je bohatá, úspešná žena. Keď vstúpi do miestnosti, ľudia od úžasu stíchnu. Vlnitými ryšavými vlasmi a ladným vlnením tela pripomína éterického elfa, ktorý už na prvý pohľad vyčnieva z radu bežných sivých smrteľníkov. Z jej manžela Jonathana (Hugh Grant), naopak, ihneď cítiť človečinu. Je to vtipný, žoviálny, nie veľmi spoločenský, ale pritom vždy šarmantný doktor, ktorý lieči smrteľne choré deti. Spolu tvoria do-

konalý pár, ktorý žije v harmonickom zväzku, a v priestranom byte niekde v lepšej štvrti Manhattanu sa spoločne starajú o pubertálneho syna. Samozrejme, „až kým“...

Eleny Alves, ktorá bola údajne Jonathanovou milenkou, nájdu mŕtvu. Stala sa obeťou vraždy. Všetko, čo sa udeje potom, je zahmlené a očakávané nečakané, prepletené zvratmi, ktoré menia perspektívy a divácke predstavy o neznámom vinníkovi. Miniséria *Mala si to vedieť* je ideálnym adeptom na napínavé televízne večery. Záver každej zo šiestich častí, aby sme zostali v žánri, sledujete so zatajeným dychom. Dych vyrážajúce sú aj interiéry buržoázneho New Yorku, v ktorých protagonisti za zvukov príjemnej hudby predvádzajú najnovšie módné výstrelky.

Producent a scenárista David E. Kelly má nos na príbehy, ktoré znejú banálne, ale vo finálnej podobe ich vystavia tak komplexne, že sa v žánri radia ku skvostom. Tvorca seriálov *Ally McBealová* či *Nemocnica Chicago Hope* slávil pred časom úspech na HBO aj minisériou *Malé veľké lži* (*Big Little Lies*). Autorkou románovej predlohy, ktorú

David E. Kelly skvele adaptoval pre televíziu, je Liane Moriarty. Miniséria je postavená na myšlienke, že ženy vo veľkých domoch majú veľké problémy, a takisto opisuje vyšetrovanie vraždy, hoci tá je v príbehu skôr druhoradá.

Séria *Mala si to vedieť*, takisto podľa literárnej predlohy, je o čosi menej autentická, dialógy neplynú tak prirodzene a chýba jej vtip, uveriteľnosť a širokospektrálnosť hlavných postáv. Všetko sa točí okolo brutálnej smrti Eleny Alves a otázky, či je možné veriť modrým očiam Hughha Granta... Sloganu „... a potom sa ich zdanlivo idylický život obráti naruby“ sa však nemusíte obávať. Áno, miniséria *Mala si to vedieť* v réžii dánskej oscarovej režisérky Susanne Bier (*Po svadbe*, *Lepší svet*, *Nočný recepčný*) je žánrovka, oddychová, s očakávateľnou nepredvídateľnosťou a nie veľmi originálna. Ako celok však spoľahlivo funguje a divákovi servíruje presne to, čo od nej čaká. ◀

Mala si to vedieť (*The Undoing*, USA, 2020) RÉŽIA Susanne Bier SCENÁR David E. Kelly KAMERA Anthony Dod Mantle
HUDBA Evgueni Galperine, Sacha Galperine HRAJÚ Nicole Kidman, Hugh Grant, Donald Sutherland, Noah Jupe, Fala Chen,
Édgar Ramírez, Lily Rabe MINUTÁŽ 5 hod. 37 min. (6 x 51 – 60 min.) HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

Attenborough apeluje miznúcou nádherou

Sir David Attenborough je celosvetovo uznávaný prírodovedec, moderátor, producent, ale najmä popularizátor bohatstva a rozmanitosti prírody. Podieľal sa na vzniku druhého programu britskej verejnoprávnej televízie a v 60. a 70. rokoch bol programovým riaditeľom oboch kanálov BBC. Slávu a uznanie mu prinieslo viac ako sto dokumentárnych filmov a cyklov. Za všetky spomejme seriály *Život na Zemi* alebo *Planéta Zem*, kde už naznačuje ohrozenú budúcnosť zvierat, rastlín aj ľudí. V roku 1985 ho kráľovná Alžbeta II. povýšila do šľachtického stavu.

— Ani vo svojich deväťdesiatich štyroch rokoch nestráca David Attenborough (mladší brat Richarda, režiséra filmov ako *Gándhí* či *Chorus Line*) životný elán a entuziazmus. Nedávno potešil svojich fanúšikov dokumentárnym filmom *David Attenborough: Život na našej planéte*, v ktorom podáva osobné svedectvo o stave planéty. Na prvý pohľad sa zdá, že dôraz v ňom kladie hlavne na vizuálnu stránku. Jeho spolupracovník, kameraman Gavin Thurston skomponoval úchvatnú mozaiku pozemských krás. Hoci niektoré zábery prírody či zvierat sme už v Attenboroughových seriáloch videli, dokumentu to vôbec neuberá na sile. Tvoria ho totiž mimoriadne impozantné obrazy, v ktorých sa strieda divoká savana s plávajúcim ľadovým medveďom či tanzánsky národný park Serengeti s pralesom v Amazónii. Nechýbajú ani hmlové lesy na dne mora. Nafilmované scény sú citlivo poprepájané so sprievodným komentárom; doslova s ním súznejú, pričom komentár rozhodne nemá iba opisný

charakter. Divák získava pocit, že obrazový materiál bol postríhaný skôr, ako bol nahovorený text.

— A vtedy to príde. Keď sa do komentára započúvate, odrazu nevládzete absorbovať vizuálne vnemy a súčasne ťaživé slová o bezohľadnom a svojvoľnom vyčerpávaní prírodných zdrojov človekom. David Attenborough porovnáva súčasný stav s archívnymi zábermi zo svojich skorších dokumentov – apeluje prostredníctvom objektívnych dát. Aj keď ide o zjednodušené a (pre mnohých) známe fakty, zámer sa podaril. Stav našej planéty súvisiaci s klimatickou zmenou je natolko vážny, že treba konať.

— Dokumentu sa dá vytknúť len veľmi málo vecí, ako napríklad hraná sekvencia s mladučkým Davidom pri objavovaní skamenelín v piesku neďaleko rodičovského domu alebo emotívne zábery rozprávača, ktorý už nenachádza slová a zamyslene sa pozerá na našu Zem, navyše podfarbené náhle zmenenou hudbou.

— Dramaturgia dokumentu je však pôsobivá od začiatku až do konca. V prvých minútach filmu sa Attenborough prechádza po opustenom dome v meste Pripiať, v bezprostrednej blízkosti černo-byľskej jadrovej elektrárne. Po jej havárii v roku 1986 ľudí z mesta evakovali. Život sa tu zastavil. Ekologická katastrofa, ktorú spôsobilo zlé plánovanie a ľudská chyba, poznačila celú Európu. Dnes však ľudstvo čelí oveľa väčšej katastrofe, ktorá je na rozdiel od černo-byľskej celosvetová a plazivá. Pred očami nám mizne divá príroda, vinou človeka sa postupne stráca jej rozmanitosť. Mení sa aj klíma. Vedci dávajú úbytok biodiverzity do súvisu so zvýšeným výskytom extrémnych výkyvov počasia i s nárastom pravdepodobnosti vzniku pandémie.

— Dokument *David Attenborough: Život na našej planéte* patrí k zásadným snímkam roku 2020. Attenborough natočil nekrológ Zeme – no s optimistickým koncom. Po prázdnom okolí miesta černo-byľskej havárie sa dnes prechádzajú divé vlky, líšky, soby... Všade sú stromy. Príroda pretrvala. Má ľudstvo rovnakú silu a pretrvá tiež? „Musíme prísť na to, ako žiť udržateľne, ako sa prestať od prírody dištancovať a stať sa opäť jej súčasťou.“ ◀

David Attenborough: *Život na našej planéte* (*David Attenborough: A Life on Our Planet*, Spojené kráľovstvo, 2020)
RÉŽIA Alastair Fothergill, Jonathan Hughes, Keith Scholey KAMERA Gavin Thurston, Roger Horrocks HUDBA Steven Price
ÚČINKUJÚ David Attenborough, Max Hughes MINUTÁŽ 83 min. HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA NETFLIX

Ružové sny

(Slovenský filmový ústav)

Digitálne reštaurovaná klasika *Ružové sny* (1976), ktorú nakrútil jeden z najvýraznejších predstaviteľov slovenskej kinematografie, režisér Dušan Hanák, vychádza ako blu-ray. Filmová historička Jelena Pašteková v *Dejinách slovenskej kinematografie* pripomína, že *Ružové sny* sú Hanákovým divácky najobľúbenejším filmom a zároveň jediným slovenským filmom, ktorému sa v 70. rokoch podarilo preniknúť na zahraničný trh. Poetický príbeh na pomedzí skutočnosti a sna, v ktorom sa dedinský poštár Jakub (Juraj Nvota) zalúbi do cigánky Jolanky v podaní Ivy Bittovej videli diváci na mnohých svetových festivaloch. Zahraniční kritici a dramaturgovia oceňovali Hanákov zmysel pre poéziu, autenticitu, ale tiež citlivosť a humor, ktorý nie je zlomyselný. „*Je to film o hľadani ľudskosti, ktorej nebolo veľa v dobe jeho vzniku a mohlo by jej byť viac aj dnes,*“ povedal po štyridsiatich rokoch od vzniku filmu Hanák, od ktorého, ako píše Eduard Grečner v knihe *Film ako voľný verš*, žiadali súdruhovia ružový gýč s happy endom, Hanák so scenáristom Dušanom Dušekom sa im však nepodvolili.

Ja milujem, ty miluješ

(Slovenský filmový ústav)

Nástupište stanice, kde sa nakrúcal film *Ja milujem, ty miluješ* (1980), nechal Dušan Hanák vymalovať, aby nepôsobilo až tak strašne. Aj tak jeho filmu vyčítali „vykonštruované a škaredé vizuálne naschválky“, hoci Hanáka, opäť v tandeme so scenáristom Dušanom Dušekom, iba zaujímali bežní ľudia v ich bežnom prostredí. „*Je príjemné a nezvyčajné vidieť neschematickú postavu, ktorú si život hádže zo strany na stranu,*“ písal Martin Ciel v recenzii koncom 80. rokov, keď film takmer po desaťročí od jeho vzniku uvoľnili do distribúcie. Príbeh Pištu, hrdinu z periferie, starého ako Lollobrigida, ktorý pije, lebo ho ženy nechcú, a ženy ho nechcú, lebo pije, je opäť skvelo obsadený a zahráný. Pištu stvárňuje poľský herec Roman Klossowski, priateľku jeho kamaráta Vinca (Milan Jelić), po ktorej Pišta túži, hrá Iva Janžurová a Vincovu matku si zahrála Milada Ježková. Po uvoľnení z trezoru získal film v roku 1989 Strieborného medveda za réžiu aj zvláštne uznanie FIPRESCI na Berlinale.

Utekajme, už ide!

(Slovenský filmový ústav)

Manželia Syslovci v podaní Mariána Zednikoviča a Zuzany Bydžovskej zápasia v treťom celovečernom filme Dušana Rapoša, komédii *Utekajme, už ide!* (1986), s problémom, ktorý v 80. rokoch trápil mnohé česko-slovenské rodiny. S dvomi deťmi sa tiesnia v jednoizbovom panelákovom byte a riešenie tejto situácie je v nedohľadne. Až raz sa náhodou cez stenu prebúrajú do luxusného príbytku svojho exoticky pôsobiaceho suseda v podaní Milana Lasicu. V cudzom teritóriu sa pohybujú najskôr nespoko a opatrne, s jedlom však rastie chuť a postupom času strácajú zábrany. Pod scenár divácky obľúbenej snímky sa podpísali Jozef Heriban a Jozef Slovák a film zaujal aj v zahraničí. Malá recenzia naň vyšla napríklad v Los Angeles a hovorila o typickej lišiackej, ironickej komédii, hoci českej. Okrem slovenských titulkov pre nepočujúcich obsahuje DVD *Utekajme, už ide!* aj anglické titulky a slovenský audiokomentár pre nevidiacich.

Martin Kaňuch (ed.): OBRAZ – SLOVO – ZVUK

(ASFK v spolupráci so SFÚ, Bratislava, 2020, brož., 344 strán)

Príspevky, ktoré odzneli na 19. česko-slovenskej filmologickej konferencii OBRAZ - SLOVO - ZVUK v októbri 2019 v Krpáčove, prináša rovnomený zborník. V zostave historikov, estetikov, filozofov a filmológov z Čiech aj zo Slovenska sa tentoraz stretli autori ako Lubor Dohnal, Tomáš Glanc, Valerij Kupka, Marian Zervan, Monika Mitášová, Josef Fulka, Petr Mareš, Jan Bernard, Luboš Ptáček, Katarína Mišíková, Peter Michalovič a ďalší. Problematiku skúmajú v tematicky veľmi pestrej zostave textov. Čitateľ tu nájde abstraktnejšie práce, ale tiež štúdie, ktoré sa venujú filmovému smiechu, melancholickým hrdinom Jiřího Menzela, problému *Kapitán Dabač* – literatúra versus film, zvukovým objektom Jana Švankmajera či zobrazovaniu náboženstva v japonských filmoch. Zborník obsahuje aj preklad prednášky francúzskeho filmového teoretika François Josta, *Muž, ktorý luže a Eden a potom...*: za hudobný film.

— mak —

čo robia

Ján Kocman

[kostýmový výtvarník]

Podieľal som sa na rozprávke *O liečivej vode*, ktorá bola z technickej stránky veľmi náročná, ale z výsledku sa teším. Radosť mi urobila aj miniséria *Herec*, predovšetkým veľmi dobrým scenárom i režisérom Petrom Bebjakom. K dispozícii sme nemali takmer žiadne kostýmy, pretože v tom čase sa natáčalo niekoľko veľkých projektov. Museli sme byť kreatívni, čo však považujem za hlavný zmysel práce výtvarníka. Nekopírovať otrocky dobu, ale vytvárať na jej podklade uveriteľné postavy. Dúfam, že sa nám podarí „priniest nápad“ aj pri ďalšom projekte, ktorý sme s Petrom Bebjakom začali pripravovať.

Peter Mojžiš

[zvukový majster]

Dvadsiatehoštvrtého novembra uplynulo 50 rokov od môjho nástupu do Slovenskej televízie, kde som sa ako asistent zvuku začal zoznamovať s problematikou technického a umeleckého zhmotnenia tejto fyzikálnej veličiny. Nerád by som rekapituloval – nakoniec, ešte stále sa zvukom živím, ako pedagóg Ateliéru zvukovej skladby FTF VŠMU a stihol som aj spoluprácu s Martinom Šulíkom na filme o Milanovi Sládkovi. Covid zasiahol do jeho cesty k divákovi, podobne ako do výučby na škole. Pri tejto príležitosti sa „prehrabávam“ svojimi staršími projektmi, pomocou ktorých študentom prezentujem tajomstvá alchymie filmového zvuku.

Ivan Finta

[kameraman]

Po filme *Sviňa* sa objavila ďalšia ponuka na spoluprácu s Marianou Čengel Solčanskou, ktorá ma spolu s producentom Jánom Slivkom oslovila na rozprávku *Zakliata jaskyňa*. Oslovili ma aj režisér Stanislav Párnický a producentka Silvia Panáková, ktorí pripravujú celovečerný film *Sama medzi cudzimi*. Oba projekty čakajú na podporu AVF. Počas jesene som sa podieľal na realizácii seriálu producenta Petra Matulíka a režiséra Ivana Holuba. Venujem sa pedagogickej činnosti na FTF VŠMU a príležitostne pracujem pre Štúdio 727 Laca Dedíka, s ktorým sme kolegovia už takmer tridsať rokov a rovnaký čas aj kamaráti.

Bielika treba predať inak, starožitnosťou je nezaslúžene

Režisér, scenárista a herec Paľo Bielik patril k najvýraznejším osobnostiam slovenskej kinematografie. V decembri uplynie 110 rokov od jeho narodenia. S autorkou Bielikovej monografie, filmovou historičkou Petrou Hanákovou sme sa rozprávali nielen o Jánošíkovi, ktorého tieň do istej miery deformuje pohľad na jedného z prvých slovenských filmových profesionálov.

Známy je Bielikov výrok, že jediným bohom je preňho obecnosť. Z čoho pramení Bielikovo divácke zacielenie?

— Sú režiséri, ktorí robia divácky filmy, nemajú však svoju tému. Bielik napriek tomu, že bol divácky zameraný a že z perspektívy autorského filmu šesťdesiatych rokov by sa to tak nemuselo javiť, mal svoje vnútorné témy, na ktorých bol bytostne zainteresovaný. Vo viacerých jeho filmoch rezonuje napríklad vzdorovitosť a chlapáctvo ich protagonistov. Bielik pochádzal z kultúrneho prostredia, ktoré určoval zdravý „sedliacky rozum“. Veci tu fungovali, ak slúžili svojmu účelu. Ak sa z tejto perspektívy pozrieme na film, ktorý je záležitosťou veľkej investície, mal by adekvátne zarobiť. „Diváckosť“ bola u Bielika určitým morálnym záväzkom. Veci by proste mali fungovať a film funguje, ak ho „zhodnocujú“ diváci. Preto mal aj dosť negatívny vzťah k artovým produkciám, do ktorých sa „naliali“ peniaze a videlo ich pár intelektuálov. Súviselo to zrejme s tým jeho pragmatickým nastavením. Ale asi im ani nerozumel. Esteticky bol inde, šesťdesiate roky boli už pre Bielika generáčnou kultúrou.

Dostával sa pre to do sporov s filmármi, ktorí sa presadili v šesťdesiatych rokoch?

— Keď som písala monografiu, kolibský archív ešte nebol prístupný. Rozprávala som sa však s pamätníkmi ako Albert Marenčin alebo Richard Blech, ktorý zdôrazňoval, že Bielik bol voči niektorým tvorcom novej vlny

až nepriateľský, aj keď bližšie to nerozviezol. V polovici 60. rokov bol Bielik s mladými filmármi v rovnakej tvorivej skupine, ktorej šéfoval Albert Marenčin. Bol tam možno aj preto, aby „vyrovnával“ rozpočtový deficit. Tie estetiky tak stáli dosť vyhranene vedľa seba. Keby som knihu o Bielikovi písala dnes, už by som mnohých pamätníkov nezastihla. Na druhej strane, asi by som sa vedela lepšie zorientovať v archívoch.

Čo zaujímavé môže ešte byť v archívoch? V knihe napríklad spomínaš, že sa ti nepodarilo dostať k archívnym materiálom filmového historika Ondreja Suchého. Ten má Bielikovu korešpondenciu s režisérom Martinom Fričom, ktorý ho v 30. rokoch obsadil do úlohy Jánošíka.

— Nepoznám druhú stranu korešpondencie, ale Slovenský filmový ústav má niekoľko vrúcnych listov, ktoré písal Fričovi mladý Bielik. Suchý však kdesi spomína aj korešpondenciu Bielika s Jarmilou Beránkovou. Hrali spolu v nedokončenom filme *Hrdinové hraníc* (1938) a podľa všetkého bolo medzi nimi nejaké milostné vzplanutie. Tú korešpondenciu však nepoznám. V minulosti si ľudia vo všeobecnosti viac písali. Ak by som prešla celú Bielikovu sociálnu sieť a hľadala by som v pozostalostiach jeho kontaktov, určite by som ešte niečo našla. Niekedy ide o drobnosti, ktoré o človeku čo-to vypovedia. Už si nepamätám, komu bola adresovaná pohľadnica uložená v archíve v národnej knižnici, ale v jej závere stálo: „a dobrú stolicu Ti praje...“ To je neuveriteľne tem-

peramentná koncovka, ktorá Bielika dobre vystihuje. Páčilo sa mi, aké mal s ľuďmi, najmä s mužmi, priame a zároveň jemne ironické vzťahy, tým mi od začiatku imponoval.

Zaskočilo ťa pri písaní knihy niečo, čo ťa trebárs prinútilo prehodnotiť tvoju dovtedajšiu mienku o Bielikovi?

Mal silné nacionálne nastavenie a bol antičechoslovakista. Stretla som sa s Jozefom Lubinom, riaditeľom Slovenskej požičovne filmov v Bratislave. Bielik podľa neho ťažko niesol, že mnohé filmy išli von centralisticky cez Prahu a české tituly, ktoré mali vo svete silnejšie meno, automaticky prevážili. Slovenské veci sa von dostávali ťažšie, to mu prekážalo. Kdesi v pozadí sa zrejme ozývala aj jeho raná skúsenosť v role Jánošíka vo Fričovom filme. Česko-slovenské vzťahy sa mu už vtedy neukázali z najlepšej perspektívy. Máme k tomu v archíve SFÚ spomínanú korešpondenciu.

Mal pocit, že Praha brzdí jeho medzinárodné ambície?

Svoje farebné filmy robil Bielik, a tak sa s ním aj počítalo, takpovediac „valutovo“. Aby sa mohli predávať do sveta. Nie ako „artové“ filmy novej vlny, po ktorých išlo festivalové publikum, ale do bežných komerčných distribúcií. Nevieť presne, čo sa kam predalo. Fričov *Jánošík* (1935) sa premietal hádam všade, v Číne, Japonsku, v USA... Ale aj farebný Bielikov *Jánošík* (1962 – 1963) toho pochodil vcelku dosť. Premietal sa najmä v „ľudovodemokratických“ krajinách. Aj to by stálo za osobitný výskum. S *Jánošíkom* bol Bielik aj v Kanade. Z článku, ktorý vtedy napísal, poznáť, že bol frustrovaný, lebo do Kanady dorazil iba jeden z dvoch dielov, navyše bez akéhokoľvek prekladu, aj keď projekcie boli určené najmä krajanom. Bielik však celkovo nemal rád fušerinu. Nebol to človek kompromisov.

„František Dibarbora bol v podstate zabávač, kabaretiér, ale Bielik ho obsadil do roly esesáka Thieleho. Zaujímavé je sledovať, ako Bielik „upotrebí“ rovnakého herca v rôznych filmoch.“

S čím súvisela jeho dlhodobá ambícia nakrútiť po Siakelovi a Fričovi vlastného Jánošíka?

Súvisela práve s jeho filmovými začiatkami u Friča. Bielikovi „sa“ vybuďoval a aj on sám si vlastne budoval jánošíkovský naratív človeka z ľudu, ktorý sa vzoprie vrchnosti. Tento podprahový motív je v rôznych podobách prítomný aj vo filmoch ako *Kapitán Dabač* (1959) či *Štyridsaťštyri* (1957). Ide o črtu, s ktorou fungoval Bielik aj ako predstaviteľ socialistickej kinematografie. Na druhej strane bol v socialistickom filme zároveň sám akýmsi „Jánošíkom“, ktorý občas neposlúchal, vzdoroval. Nebol vždy ochotný nakrúcať to, čo by si vedenie socialistického filmu prialo. Navyše nevedel robiť cudzie látky. V tomto režime úplne nesadol do hry. A keď si svojho *Jánošíka* konečne nakrútil, akoby už – v podmienkach, ktoré boli k dispozícii – nemal čo povedať.

Potom nakrútil už iba *Majstra kata* (1966) a *Troch svedkov* (1968). Spriadal však plány aj na prvý slovenský horor *Čachtická mora*. Prečo ju nakoniec nenakrútil?

Na to neviem presne odpovedať. Možno išlo o truc alebo nebola politická vôľa, navyše v 70. rokoch takéto komerčné veľkoprodukcie „zhasli“ a Bielik mal aj zdravotné problémy. Takisto je možné, že ho zdeptala kritika. Jeho posledné filmy, najmä *Majster kat*, mali veľmi zlé recenzie, ktoré si, zdá sa, dosť pripúšťal. Vlastne neviem, tá normalizácia, ten záver kariéry mi trochu uniká. Možno keby som dnes išla hlbšie do archívov, zistím viac. Takto sa dá povedať iba toľko, že odišiel na zaslúžený odpočinok. S dôchodkom „národného umelca“. Keď už nič iné...

Tvoja kniha o Bielikovi je prvou ponovembrovou monografiou tohto tvorcu, no vyšla až v roku 2010, teda vyše dvadsať rokov po revolúcii. Prečo sa do skúmania jeho života a diela, ktoré by nebolo skreslené minulým režimom, nikto nepustil skôr?

Podobné práce sa nedajú robiť na kolene. Kniha vtedy vznikala ako súčasť môjho vedeckého úväzku na VŠMU s východiskom v bakalárskej práci. Neskôr ju zaštilil a vydal SFÚ. Takéto veľké veci, myslím hlbšie výskumy, sa dajú robiť iba s inštitucionálnym zázemím. A kým sa aj na Slovensku nezačne systémovjšie podporovať historiografické bádanie, nemá podobná práca veľmi ako vzniknúť. Takáto kniha sa totiž musí vysedieť v archívoch. Je pomerne „časožerná“. Dnes však už ponúka istý priestor aj Audiovizuálny fond a jeho výskumné štipendia. Už niekoľko rokov robím popri inej práci na základe takýchto grantov na menších témach o filme za slovenského štátu. Je tu mnoho nespracovaných tvorcov aj tém. Škoda, že študenti, ktorí skončia filmovú vedu, až tak túto možnosť nevyužívajú. Mali by!

„Sú režiséri, ktorí robia divácke filmy, nemajú však svoju tému. Bielik napriek tomu, že bol divácky zameraný, mal témy, na ktorých bol bytostne zainteresovaný.“

Vráťme sa k Bielikovi. V čom bol ako tvorca hraných filmov silný?

Napríklad vo veľmi dobrej práci s hercami, ktorých dokázal výborne použiť aj proti zaužívanému typu. František Dibarbora bol v podstate zabávač, kabaretiér, ale Bielik ho obsadil do roly esesáka Thieleho. Zaujímavé je sledovať, ako Bielik „upotrebí“ rovnakého herca v rôznych filmoch. Hermann Thiele z *Vlčích dier* (1948) je naozaj perfidný sudetácky esesák, ale v *Jánošíkovi* už hrá Dibarbora takého naondulovaného pajáca, ktorého ozbívajú zbojníci. Alebo keď si u Bielika „vysledujeme“ kasting Ctibora Filčíka. Vo filme *Štyridsaťštyri* je to kapitán rakúsko-uhorskej armády, v *Kapitánovi Dabačovi* hral gardistu Slaneca. To je dosť silná, ale (voči „hrdin-skému“ Dabačovi) zbabelá postava. A v *Jánošíkovi* hrá zbojníka Hrajnohu, v niektorých scénach, ak si dobre pamätám, dokonca „hore bez“.

Prežívajú o Bielikovi nejaké mýty?

Najsilnejší je asi ten jánošíkovský. Na jednej strane zdynamizoval jeho životopis, na druhej strane ho musel zrejme dosť otravovať. Podľa všetkého bol Paľo Bielik

ako človek dosť plachý a to, že ho neustále „jánošíkovali“, ho vyrušovalo a akosi zatienilo fakt, že celý život nakrúcal slušné filmy. Ja mám najradšej *Vlčie diery*, možno najmenej „jánošíkovský“ z jeho filmov. To sme ešte iba v ranom socializme, takže v sebe nenesú až takú veľkú schému, ktorá sa už sem-tam objavuje v *Kapitánovi Dabačovi*. A veľmi zaujímavé sú aj rané non-fiction veci, ktoré Bielik nakrúcal v spoločnosti Nástup, napríklad dokument *Na ostrove kormoránov* (1944/1946). Má čosi vyše 15 minút a je akoby tramskou výpravou na jeden z ostrovov ramien Dunaja, kde žijú kormorány. Bielik tam príde na člnu s celým štábom, rozložia si stany, vystavajú posed... Vidieť tam nielen život kormoránov, ale aj filmárov. Je to zároveň film o kormoránoch i „film o filme“ a má veľmi peknú svetelnosť. Točia nadržanom aj podvečer a v malebnej dunajskej krajine sa pohybujú v teplákoch. Trochu ako v *Ceste do pravěku*, má to istý foglarovský rozmer, taký sympatický chlapčenský film. Nebolo by zlé znovu vydať Bielikove veci z Nástupu, dostať ich viac do povedomia. Neustále nálepkovanie za Jánošíka mi voči Bielikovi pripadá dnes až trochu neférové.

Máš teda pocit, že piedestál, na ktorý ho vysunuli ako určitého bájneho hrdinu slovenskej kinematografie, mu ublížil?

Koho z mladých ľudí dnes zaujíma národný hrdina Jánošík? Možno ešte Dabač a téma Povstania, ktorá je teraz znovu živá. Bielika treba predať nejakým iným, starožitnosťou je nezaslúžene. Ten „bronzový náter“ národného umelca (či „umrlca“, ako hovorieval), ktorý mu prischol, mu nesvedčí. Teraz, keď som si po čase listovala vo svojej knihe, sa mi dokonca zdalo, že Bielik je trochu tragickou postavou. Síce na neho „nacapili“ ten metál národného umelca, dekorovali ho cenami hlava-nehlava, aj ho pri výročiach potlapkali po pleci, ale neviem, či mu to prostredie niekedy skutočne porozumelo. Mám pocit, že v takom hlbšom zmysle slova zostal osamotený. ◀

— text: Vladimír Mlčoušek /
filmový historik —
foto: Miro Nôta —

RICHARD BLECH

Peter Dubecký ho pri jednej príležitosti nazval diplomatom filmu. Chcel ho tým zrejme prirovnať k legendárnemu profesorovi A. M. Brousilovi, ktorý roky brázdil zahraničné filmové festivaly, mal veľký prehľad o svetovej kinematografii a udržoval osobné kontakty s najvýznamnejšími filmárskymi osobnosťami. Od narodenia Richarda Blecha uplynie v decembri 90 rokov.

Tak ako Brousil aj Blech bol – najmä v 60. rokoch – častým účastníkom zahraničných filmových prehliadok, kde ako člen medzinárodných novinárskych porôt takisto spoznal množstvo známych postáv strieborného plátna. Na rozdiel od „verbálneho“ Brousila, ktorý o svojich zážitkoch vedel spravidla iba rozprávať, Richard Blech ich dokázal publikačne bohato zužitkovať. S celým radom tvorcov urobil novinové rozhovory, veľa ich vyfotografoval, s mnohými z nich sa priatelil.

Zatiaľ čo „pražský ambasádor“ má na svojom publikačnom konte okrem krátkej recenzentskej epizódy iba štyri útle brožúrky zo 40. rokov (zvyšok obsiahla jeho organizačná a pedagogická činnosť), Blechov bibliografický odkaz je úctyhodne bohatý: stovky filmových kritík a rozhovorov (vychádzali najmä v jeho domovskom denníku *Smena*) plus niekoľko desiatok knižných titulov, na ktorých sa okrem editorskej práce podieľal aj autorsky. Často išlo o zásadné tituly priam priekopníckeho významu – nielen v slovenskom, ale i československom kontexte. *Panoráma svetovej kinematografie* (1964 a 1965), naše prvé prehľadné a celkom aktualizované kompendium o povojnovom vývoji svetového filmového umenia, *Svet filmových režisérov* (1968), jedinečný zborník portrétov popredných filmových tvorcov s podrobnou analýzou ich ťažiskových diel, a napokon *Malá encyklopédia filmu* (1974) a neskôr ešte *Encyklopédia filmu* (1993), to boli jeho husárske kúsky, do ktorých sa pustil s hŕstkou nadšencov napriek početným autorským, technickým aj ideologickým prekážkam. Ak napríklad prvá encyklopédia mohla z cenzúrnych dôvodov obsiahnuť iba zahraničnú oblasť tvorby, druhá – posmelená jeho

spoluprácou na komplexnej a v mnohom unikátnej dvojzväzkovej *Encyklopédii dramatických umení Slovenska* (1989) – zahŕňala už aj personálne heslá dovtedy „zakázaných“ domácich umelcov či heslá trezorových filmov.

Po Novembri 1989 sa Richard Blech s obdivuhodnou vnútornou energiou vrhol do novej práce. V roku 1993 sa stal zakladajúcim šéfredaktorom *Filmovej revue*, moderného, graficky exkluzívneho časopisu. Postupne vydal dve pozoruhodné knižné monografie. Prvá vyšla v roku 2001 a venuje sa dielu režiséra Martina Hollého, protagonistom druhej profilovej publikácie z roku 2005 je kameraman Stanislav Szomolányi. Obe knihy vydal Slovenský filmový ústav. O svoje postrehy a skúsenosti sa Richard Blech delil nielen ako autor, ale aj ako pedagóg na Filmovej a televíznej fakulte Vysokiej školy múzických umení v Bratislave. Podobne ako A. M. Brousil prednášal o svetovom filme, svoj výklad korenil osobnými zážitkami, dopĺňal ho ukázkami z bohatého fotografického archívu a na svoje semináre pozýval renomovaných tvorcov. Na rozdiel od Brousila, ktorý si od študentov vždy udržiaval značný odstup, im bol Richard Blech, naopak, maximálne prístupný. Rád s nimi diskutoval, ochotne im požičoval knižky i s pasiou nahrávané videokazety, obetavo konzultoval ich písomné práce. Škoda len, že nestihol dokončiť revíziu vlastného textu o hviezde nemého filmu so slovenskými koreňmi Pole Negri, ktorý pripravoval na knižné vydanie... ◀

— text: Róbert Karovič / filmový strihač
foto: archív SFÚ, Nylonový mesiac (1965) —

SVETozár STRAČINA

Jeho hudba znie v desiatkach slovenských filmov a poznajú ju aj priaznivci *Lúčnice*, *SĽUK-u* a ďalších folklórnych súborov. Svetozár Stračina spolupracoval často najmä s Martinom Ťapákom (*Pacho*, *hybský zbojník*, *Nedaleko do neba*, *Plavčík a Vratko*, *Popolvár najväčší na svete*), ale zložil hudbu aj k filmom Martina Hollého (*Noční jazdci*), Štefana Uhra (*Penelopa*, *Veľká noc a veľký deň*), k viacerým dokumentom Martina Slivku, Vlada Kubenka či Emila Fornaya a Eduard Grečner ho obsadil do filmu *Nylonový mesiac*. V decembri uplynie 80 rokov od Stračinovho narodenia

— Pamätám si, ako som v roku 1986 sedel na koberci pred televízorom, v ktorom bežala premiéra seriálu *Alžbetin dvor*. Spozornel som až na jeho konci. Prestal som sa hrať s legom a pozrel som sa na obrazovku, čo sa to deje. Bežali záverečné titulky a rozbehnutý vlak mohutného hudobného motívu, ktorý ich sprevádzal, sa pomaly zjemňoval až do intímneho brnkania. Tú hudbu som si zapamätal. Vtedy ma ešte nezaujímalo meno, do filmografie Svetozára Stračinu som si ju zaradil až neskôr. Keď sa mi potom pri nejakom filme zdalo, že hudba, ktorá v ňom znie, by mohol byť Stračina, v titulkoch sa mi to potvrdilo. Jeho autorský rukopis je veľmi výrazný. Strhne vás temperamentom aj takmer nekontrolovateľnou pompéznosťou. V tej istej skladbe dokáže náladu úplne otočiť bez toho, aby vás tým vyrušil.

— Svetozár Stračina zomrel v roku 1996. Vtedy som ešte nemal veľký prehľad o slovenskej filmovej hudbe alebo o množstve vecí, ktoré spravil pre *Lúčnicu* či *SĽUK*. Hoci som ho osobne nepoznal, keď počúvam Stračinu, mám pocit, akoby ma niekto dôverne známy vzal za ruku a bezpečne ma viedol. Jeho hudba vo mne vzbudzuje dôveru, nebojím sa pri nej uvoľniť, dať priestor emóciám a občas aj pustiť slzičku. Sú to emočne veľmi silné skladby – či ide o veľkolepú kompozíciu, alebo komorný kúsok. Pri práci v strižni často potrebujem práve emočnú inšpiráciu. V nezostrihanom materiáli sú totiž emócie rozdrobené, nesúrodé, potrebujem ich vytriediť a sceliť. Najlepšie ma na to naladí niečo, čo je už hotové. Často som si takto púšťal práve Stračinu.

— Jeho hudba vychádzala z nahrávok, ktoré zaznamenával počas ciest do rôznych kútov Slovenska. Stretával sa s ľuďmi na dedinách, prehrávali mu tradičné piesne, ktoré ich naučil oco alebo dedo. Z ciest s *Lúčnicou* do Japonska si Stračina priniesol kvalitné nahrávacie zariadenie, od ľudí, ktorých nahrával, nakupoval zase tradičné nástroje. Takto ich podporoval, aj preto mu dôverovali. Videli jeho záujem a on si zase postupom času vybudoval šikovnú zbierku nástrojov, ktoré využíval, keď nahrával

v pražskom štúdiu Filmového symfonického orchestra alebo na Kolibe v Dome zvuku.

— Vyštudoval kompozíciu, neskôr aj muzikológiu a nahrávky zo svojej ľudovej databázy vedel rozpisat do nôt. Melódie, témy rozobral a opäť tvorivo poskladal, pričom vedel spojiť motívy z rôznych regiónov, ktoré spolu pôvodne nesúviseli. Ak by som mal povedať, ku ktorému zo známych československých filmových skladateľov mal svojou poetikou blízko, určite by to bol Zdeněk Liška. Aj keď nemám hudobné vzdelanie a ani nehram na žiadnom hudobnom nástroji, pocitovo sa mi ich kompozície zdajú príbuzné vo svojej hutnosti, ale napríklad aj v odvahe používať elektroniku. Stračina sa ju nebál použiť ani vo folklóre, s ktorým prišiel do Experimentálneho štúdia Slovenského rozhlasu k začudovaným kolegom.

— K mojim najobľúbenejším Stračinovým kompozíciám pre film patrí určite hudba k *Pachovi*, *hybskému zbojníkovi*. Je to relatívne krátky a dynamický film, zábavný a odvážny v nazeraní na národného hrdinu. Je postavený na hudbe, ktorá v ňom hrá takmer neustále. Keďže ide o grotesku, hudba tu nielen podporuje kontrasty v scéne a pointy scén, ale ilustruje ešte aj pohyby či mimiku hrdinov. Výnimoční v Stračinovej filmografii sú pre mňa aj *Noční jazdci*. Výborne obsadenému duelu dvoch chlapov na dvoch stranách zákona a silnej téme zodpovedá aj skvelá Stračinova hudba.

— Je škoda, že klasické filmové soundtracky sa u nás veľmi nevydávajú. Aj preto som poprosil Paľa Barabáša, nech si vypočuje Stračinovu hudbu, či ho zaujme natolko, aby vznikol jeho filmový portrét. Aby aj náhodní diváci *Lúčnice* vedeli, že to nie sú iba tanečníci alebo Štefan Nosál, ale že za hudbou, ktorá maľuje ten veľký obraz mnohých tanečných čísel, je Stračina. Spolu s Nosálom spravili pre *Lúčnicu* tie najlepšie veci, ktoré prešli celý svet. Mnohí pri odchode z predstavenia *Lúčnice* zase netušia, že Stračina robil aj *Nočných jazdcov*, *Pacha*, mnohé iné filmy pre kiná a televíziu, komponoval pre divadlo a rozhlas. A to by vydávanie jeho nahrávok mohlo zmeniť. ◀

— text: Matúš Kvasnička —
foto: archív SFÚ —

JOZEF ZACHAR

Od inštruktážnych snímok a dokumentov prešiel postupne k hranému filmu. V 60. rokoch mala mimoriadny ohlas jeho *Psychodráma* (1964), v hranom filme sa venoval rôznym žánrom a nakrútil niekoľko divácky úspešných titulov. V decembri uplynie od narodenia režiséra a scenáristu Jozefa Zachara 100 rokov.

— „Film se nám velice líbil, protože jsme se pobavili, nepůjdeme z kina zničení, jak se často stává. Člověk se po celodenní práci chce pobavit nebo vzdělat a ne zdělat – nebo ještě večer přemýšlet, co chcel básnik říci,“ cituje, kvôli slovnej hračke po česky, Pavel Branko v dobovej tlači charakteristický názor z diskusie, ktorá sa konala po projekcii filmu *Zmluva s diablom* (1967). „Nemám mesiášske sklony a nemyslím si, že umenie má silu, aby mohlo človeka či dobu preinačiť. Preto hľadím ľudí skôr potešiť, pomôcť im ich trampoty prekonať, alebo sa cez ne aspoň preniesť,“ potvrdzoval v tom čase Zachar v rozhovore pre *Film a divadlo*.

— Vo svojom prvom hranom filme pre kiná objavil Zuzanu Kocúrikovú a Silviu Turbovú a *Zmluva s diablom* slávila úspechy aj v Taliansku. Pre zahraničie dokrútil Zachar šteklivejšie scény, iné sa vypustili, zmenila sa hudba aj strih. Ako uvádza filmová historička Eva Filová v knihe *Eros, sex, gender v slovenskom filme*, v čase, keď Zachar film dokončoval, rokoval s Kolibou taliansky producent Moris Ergas. *Zmluva* sa mu pozdávala a Zachara so scenáristom Ivanom Bukovčanom pozval do Talianska. Tam im premietol niekoľko českých filmov, aby videli, ako ich upraviť podľa gusta talianskeho publika. Práve *Zmluva s diablom*, otvorila podľa Zachara cestu k Ergasovi aj Jurajovi Jakubiskovi. Spoločnosť Ergas film koprodukovala dve z troch poviedok jeho snímky *Zbehovia a pútnici* (1968) a tiež film *Dovidenia v pekle, priatelia* (1970). Pre samotného Zachara sa podľa Filovej zase otvorila cesta do Rakúska, kde v rokoch 1968 a 1969 nakrútil dve nemecké komédie – kostýmové softoprno na zakázku.

— *Zmluvu s diablom* kritika neprijala s nadšením. Mohli za to aj očakávania, ktoré pramenili z jeho televíznych adaptácií klasikov *Oko za oko* (1965) a *Neprebudený* (1965) s Mariánom Labudom v hlavnej úlohe. V neposlednom rade išlo o režiséra *Psychodrámy*. Dokument o novej psy-

choterapeutickej metóde nenakrútil ako jeden z mnohých osvetových zdravotníckych filmov, ale slovami Pavla Branka ako chorobopis doby, ktorá mrzčila ľudské životy pre dedičný hriech kádrového pôvodu. Zachar tak spoločnosti podľa Branka zasadil jeden z ozdravných šokov, ktorých séria v tom čase sľubovala budúcnosť s ľudskou tvárou. Renáta Šmatláková v Zacharovom profile v databáze SK Cinema pripomína, že v čase vzniku film označili za „protišťatny a rozvratnícky“. Do distribúcie sa dostal až neskôr.

— Jozef Zachar patril k autorom, ktorých filmové začiatky sú spojené so Školfilmom. Aj po jeho zrušení sa absolvent pedagogickej fakulty sústredil na populárno-vedecké filmy, za ktoré získaval ocenenia doma aj v zahraničí. Už tu sa však dali vypozerovať jeho väčšie ambície. Prechod k hranému filmu bol podľa neho prirodzený pre každého filmára, ktorý sa snažil o širšie uplatnenie.

— Zachar nakrúcal filmy z histórie i súčasnosti, pre dospelých aj pre deti. Vo filmografii má štúrovskú drámu *Niet inej cesty* (1968) so Štefanom Kvietikom ako Ľudovítom Štúrom a Adelou Ostrolúckou v podaní Emílie Vášáryovej, Júliusa Pántika obsadil do úlohy baču v pohľade na slovenskú dedinu v období kolektívizácie *Očovské pastorále* (1973) a nakrútil aj komediálne spracovanú povesť z obdobia tureckých vpádov *Sebechlebskí hudci* (1975) s Viliamom Polónym, Pavlom Trávníčkom a Stanom Dančiakom. Pre deti a o deťoch vznikli snímka *Kamarátka šuška* (1977) aj muzikál *Gulôčky* (1982). Z jeho neskorších televíznych filmov mali najväčší ohlas horolezecká dráma *Vynes na horu svoj hrob* (1979) a *Bičianka z doliny* (1981) z prostredia myjavských kopaníc. Nakrútil aj niekoľko seriálov a podieľal sa na viacerých knihách z oblasti školského filmu. Zomrel v roku 2013 vo veku 92 rokov. ◀

— text: Barbra Gvozdjaková / filmová publicistka —
foto: archív SFÚ/Milan Kordoš —

Vlastenecká idyla

V rubrike TV tip predstavujeme archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania.

Tentoraz priblížime snímku Paľa Bielika *Traja svedkovia* (1968), ktorú v decembri odvysielala RTVS.

Talent vystihnúť romantický a zároveň chlapský naturel Slovákov dokázal Bielik už v roku 1946 čiernobiou drámou *Varuj...!*, ktorá odštartovala jeho režijnú kariéru v hranom filme. Uzavrel ju snímku *Traja svedkovia* (1968). Scenár si napísal pod pseudonymom Ján Bukva a inšpiroval sa v ňom dejovými zvratmi či zázemím postáv Stodolovej hry *Marína Havranová*.

Mladí revolucionári – učiteľ Marek Blaho, jurátus (mladý advokát) Kamil Žiaranský a adjunkt (pomocný úradník) Ervín Ostrica sa v roku 1848 cestou z Panslovanského zjazdu stanú svedkami toho, ako maďarskí husári zavraždia niekoľkých sedliakov. Pred podobným osudom sa ukrývajú na statku Remeňovo, kde dráma pokračuje...

Bielik si pre farebný film zo slovensko-maďarského pomedzia vybral lokácie v Rusovciach, Šúri a na hrade Červený Kameň. Filmoval sa od mája do septembra 1968. Na pozadí kľúčových okamihov formovania slovenského národa Bielik sleduje charakter troch kamarátov a „v podmienkach evolučného kvasu, od ohnivých spoločenských prisah, cez kolísanie, zradu až po nevyhnutný pád“ ich seizmograficky zaznamenáva na filmový pás. „Marek – vo filme ho predstavuje Jozef Adamovič – je rojko, idealista, hotový obetovať na oltár vlasti aj svoj život. Kamil Leopolda Haverla je tiež presvedčený národovec. Ale pritom diplomat, dobre si vedomý platnosti starého porekadla: viac rozumom ako silou. Ervín – predstavovaný Slávom Zahradníkom – je typickou figúrkou všetkých čias. Váhavý, kolísavý, nuž a nečudo, že sa z neho nakoniec vyklúje zradca-kolaborant,“ písali o snímke v časopise *Film a divadlo*. Bielikov film *Traja* (v dobovej tlači sa často spomína v tejto skrátenej verzii) sa stal jedným z prvých hraných filmov, ktoré sa hlásia k odkazu boja Slovákov za národnú svojprávnosť a slobodu. Ďalším, takisto z roku 1968, bol napríklad film *Niet inej cesty* režiséra Jozefa Zachara.

V jednom rozhovore Paľo Bielik uviedol, že napriek historickej téme plánoval z filmu vyťažiť odkaz aj pre sú-

časnosť. Filmový kritik Pavel Branko to v *Pravde* potvrdzuje: „Pôsobivé v konečnom výsledku prevláda... Z príbehu živelné veje dych dejín ako prúd, v ktorom človek žije a môže sa obzrieť dozadu.“ A. J. Fraňo sa vo svojej recenzii pripája k tomuto postoj. Ako príklad uvádza citát, v ktorom prirovnáva ľudí k vlaku uháňajúcemu krajinou – krajina sa mení, vlak však ostáva.

Agneša Kalinová v *Rudom práve* komentuje Bielikovu cestu, ktorou prešiel „od svojho debutu v titulnej role Fricovho Jánošíka cez práce režiséra-dokumentaristu, také triezve a strohé, že obstoja aj pri dnešných kritériách, k hranému filmu“. Podľa Kalinovej práve vo svete hranej kinematografie našiel Bielik najpriamejší výraz v stvárňovaní napätých situácií. Nebojí sa spracovávať príbehy, kde hlavné postavy čelia nebezpečenstvu a smrti. Kalinová v závere svojho textu charakterizuje snímku ako krvou skôr ohrozenú než postriekanú a trochu naivne vlasteneckú idylu. „Tejto predstave zodpovedá aj prístup hercov k jednotlivým postavám, ako aj výtvarné ladenie kamery, kostýmov i dekorácií, ktoré je čistejšie a vyrovnanjšie než v doterajších Bielikových historických filmoch.“ Recenzent periodika *Záběr* naopak oceňuje obsadenie hlavných rolí vynikajúcimi slovenskými hercami – Vladom Müllerom, Jozefom Kronerom, Dušanom Blaškovičom, Vierou Strniskovou, Eduardom Bindasom a ďalšími. Jednu z dôležitých úloh si zahrála aj československá kráľovná krásy z roku 1967 a televízna hlásateľka Alžbeta Štrkulová. Ako statkárova dcéra Verona pomotala hlavu viacerým hrdinom filmu.

Václav Macek v *Dejinách slovenskej kinematografie* píše, že film *Traja svedkovia* „nevyvolal takú veľkú mieru kritiky ako *Majster kat*, ale ani pozornosť, ktorá by ho urobila centrom kultúrneho diskurzu (ako to bolo s Bielikovými filmami v päťdesiatych rokoch). Film si ale našiel dostatok divákov.“

1 *Traja svedkovia* (r. Paľo Bielik, 1975) Jednotka RTVS → 20. 12.

— text: Matúš Kvasnička —
foto: archív SFÚ/Milan Kordoš —

VLADIMÍR JEŠINA

(16. 5. 1927 – 13. 11. 2020)

S Petrom Solanom nakrútil prvú slovenskú detektívku *Muž ktorý sa nevrátil* (1959), doma aj vo svete zaujal *Piesňou o sivom holubovi* (1961, r. Stanislav Barabáš), za kamerou stál pri Bielikovom *Jánošíkovi* (1962 – 1963) a neskôr našiel spoločnú reč aj s generačne vzdialenejšími filmármi, ako Dušanom Trančíkom či Dušanom Rapošom. Pôvodom český kameraman Vladimír Ješina tvoril vyše štyri desaťročia na Slovensku. Zomrel vo veku 93 rokov.

„Môj drahý priateľ a pán Kameraman Ládiček Ješina bol básnikom obrazu s neopakovateľným výtvarným rukopisom,“ spomína pre *Film.sk* režisér Dušan Rapoš. „Bol to on, kto stál za kamerou najdiváckejšieho slovenského filmu posledných 35 rokov Fontána pre Zuzanu, ktorý videlo za prvých desať dní milión divákov a celkove takmer jeden a pol milióna. Na tom, že sa film stal postupom rokov kultovým, má Ládiček veľkú zásluhu, lebo presne pochopil, čo príbeh Eleonóry Gašparovej a Karola Hlávkú, ako aj Patejdlova hudba a Filanove texty potrebujú z výtvarnej a svetelnej stránky,“ pokračuje Rapoš, s ktorým Ješina nakrútil aj komédiu *Utekajme, už ide!* (1986) a hudobný film *Rabaka* (1989). Keď v roku 2015 Asociácia slovenských kameramanov udelila Ješinovi Cenu za celoživotné dielo, pred jej odovzdávaním sa v Kine Lumière premietala práve *Fontána* ako Ješinov najobľúbenejší film. S režisérom Rapošom si vraj od začiatku dokonale porozumeli. „Prácu kamery vedel posunúť natoľko, že ňou dokázal dorozprávať príbeh,“ citovala vtedy asociácia Ješinu.

Na prijímačkách na FAMU zaujal Karola Plicku svojimi fotografiami. Po skončení školy však v Prahe našiel miesto samostatného kameramana, a tak prijal ponuku režiséra Paľa Gejdoša na film *Orava* (1953). Keď s manželkou odchádzali na Slovensko, netušil, že do Prahy sa vrátia až o 42 rokov, vravel neskôr. Po začiatkoch v dokumentárnom filme s režisérmi ako Peter Solan, Vlado Kubenko, Martin Hollý či Ján Lacko, s ktorým nakrútil aj *Pribetskú jar* (1956), prešiel Ješina rovnako ako viacerí spomínaní režiséri k hranému filmu. S Petrom Solanom nakrútil okrem detektívky spomínanej v úvode aj satiru *Čert nespí* (1956). Deväť hraných filmov vrátane

komédie *Šťastie príde v nedeľu* (1958) či vojnové drámy *Človek na moste* (1972) nakrútil s Jánom Lackom. V debute režiséra Stanislava Barabáša *Pieseň o sivom holubovi* (1961) zaujal detským pohľadom na vojnu. „Zhodou okolností sa téma detí a vojny objavila už v niekoľkých filmoch. Je to aj preto, že my, keď sme prežívali vojnu, boli sme skoro v takom veku ako oni,“ hovoril Ješina v dobovom rozhovore, ktorý viedol Richard Blech. V *Piesni* neprispôbovali deti kamere, ale kameru deťom. „Bolo potrebné upustiť od konvenčného snímania. Viac ako kedykoľvek predtým som používal ručnú kameru. Nie kvôli móde, ale preto, že ručnou kamerou sa môže kameraman prispôbovať hre detského herca,“ hovoril Ješina. „Viac sa jazdilo, kamera bola živšia, pohyblivejšia, dotieravejšia. Musela sa dostať všade,“ vysvetľoval filmár, ktorý považoval za dôležitú schopnosť uspôsobiť kameru potrebám príbehu a vízií režiséra. Keď *Jánošíka* ocenili za kameru na festivale v Dillí a Paľo Bielik sa vrátil s cenou z Indie, Ješina trval na tom, aby Bronzový páv zostal v zbierke režiséra. „Aj keď mi hovorieval, že som jeho tretím okom, zásluha na obrazovom stvárnení bola prinajmenšom obojstranná,“ napísal Ješina v súhrne svojej kariéry, uloženom v archíve SFÚ.

Bielik ho na spoluprácu oslovil po úspechu *Piesne* v Cannes, kde sa uchádzala o Zlatú palmu po boku filmov ako *Viridiana* Luisa Buñuela, *Vrchárka* Vittoria De Sica či *Matka Johana od Anjelov* Jerzyho Kawalerowicza. Ješina bol ponukou nakrútiť *Jánošíka* poctený, keďže išlo o prvý slovenský širokouhlý farebný film, v ktorom nechýbali davové či nočné scény v exteriéri. S nočnými zábermi pracoval aj v ďalšom Bielikovom filme *Majster kat* (1966). Ako vysvetlil v rozhovore pre denník *Sme*, pri ňom za pochodu vypracoval techniku nakrúcania nočných záberov cez deň za pomoci filtrov, osvetlení a kvalitného materiálu Eastmancolor. „Bola to naozaj výnimka, lebo v tej dobe sa všetky filmy nakrúcali na nekvalitný nemecký Agfacolor,“ spomína v materiáli z archívu. S Bielikom nakrútil Ješina aj režisérov posledný film *Traja svedkovia* (1968). Neskôr nebolo pre Ješinu podľa jeho slov ľahké držať krok s nastupujúcou generáciou. „Ambiciózne snahy po nových postupoch vyžadovali pozabudnúť na tradičné maniere, ktoré v tej dobe boli pre mňa skôr záťažou ako výhodou. Film *Pavilón šeliem* (1982), nakrúcaný s režisérom Dušanom Trančíkom, ma o tom dokonale presvedčil,“ spomína Ješina s tým, že po úvodnom otúkaní sa ich s Dušanom Trančíkom spojilo úsilie nakrútiť dobrý film.

„Naučil som sa od neho hlavne to, ako sa dá riadiť štáb bez kriku a nátlaku, aj to, že režisér a kameraman musia byť na nakrúcanie takí pripravení, aby štáb od prvého filmovacieho dňa cítil, že obaja majú jasno v hlave a vedia, aký film chcú nakrútiť. A potom netreba kričať, len kľudným rozhodným hlasom dávať patričné pokyny, lebo filmári sú inteligentní vnímaví ľudia, fatálne uzrozmenejší s tým, že robí filmy nie je zamestnanie, ale poslanie, a ak cítia, že lokomotíva má dobrehého rušňovodiča, oprú sa do toho plnou parou,“ spomína Dušan Rapoš. „Vďaka ti, Ládičku. Tvoje filmy navždy zostanú s nami aj s tými, čo prídu po nás, a ver, že napriek ‚superdigitalizácii‘ sa stále budú mať od teba čo učiť. Ja som sa od teba okrem remesla naučil aj ľudskosti. Česť tvojej pamiatke a hlboká úcta Majstrovi, ktorý dokázal nakrúcať aj, na plnú dieru, lebo srdcom!“

Modigliani, Monet, Klimt aj Schiele

Kino Lumière pokračuje v programovej ponuke cyklu zameraného na filmy o umelcoch, umeleckých dielach a tvorbe. Dokument *Vizionár Modigliani* (r. Valeria Parisi) pripomenie 100 rokov od úmrtia talianskeho maliara, sochára a bohéma Amedea Modiglianiho, ktorý za svoj krátky život, poznačený chorobami a závislosťami, stihol vytvoriť nezabudnuteľné diela, ovplyvnené africkým umením aj kubizmom. Snímka dokumentuje jeho život v rodnom Livorne, v Paríži, kde stretol svojho najväčšieho rivala Pabla Picassa aj múzu, mladú maliarku Jeanne Hébuterne. Prostredníctvom projektu Kino doma uvedú dokument *Monetove lekná - mágia vody a svetla* (r. Giovanni Troilo), venovaný tvorbe jedného z najvýznamnejších predstaviteľov francúzskeho impresionizmu. Viedenských umelcov Gustava Klimta a Egonu Schieleho priblíži snímka *Klimt & Schiele: Eros a Psyché* (r. Michele Mally), ktorá divákov prevedie po najslávnejších kultúrnych priestoroch rakúskej metropoly, ako Albertina, Belvedere, Umeleckohistorické múzeum, Leopoldovo múzeum alebo Múzeum Sigmunda Freuda. Príbehy múzejných zbierok Madridu a Petrohradu priblížia dokumenty *Prado - zbierka plná divov* (r. Valeria Parisi) s komentárom Jeremyho Ironsa a *Ermitáž - sila umenia* (r. Michele Mally) s talianskym hercom Tonim Servillom.

PRÍBEHY UMENIA / 12., 14. december ▶ 16.00/18.00
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

6., 13., 20., 27. december ▶ 20.20
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.kino-doma.sk

Úsmev pozýva na maďarské filmy

Z pôvodne plánovanej prehliadky maďarských filmov ponúkne kino Úsmev archívnu, čiastočne kolorovanú snímku *Zázračný plášť* režiséra Tamása Fejéra z roku 1969. Uvedie ju maďarský filmový a divadelný vedec Peter Muszatics. V programe je aj kultový animovaný film Bélu Ternovszkého o vojne vládnuvších mačiek a utláčaných myši *Pasca na mačky* z roku 1986. Ide o hravú snímku, koprodukcii Maďarska s Kanadou a so západným Nemeckom, ktorá odkazuje na známe filmové diela. Animovaný je aj akčný krimitriler z roku 2018 *Zberateľ* Ruben Brandt (r. Milorad Krstić), v ktorom je psychoterapeut nútený kráduť obrazy klasických majstrov, aby odplašil príšerné nočné mory. Zo svojich pacientov vytvorí tím, ktorý úspešne vykráda najslávnejšie múzeá. Po celom svete ho začnú prenasledovať gangstri, lovci hláv aj súkromný detektív, špecialista na krádeže umeleckých diel.

PREHLIADKA MAĎARSKÝCH FILMOV / 7. - 8. december
/ Košice, kino Úsmev / www.kinousmev.sk

Zaostrené na nemecké filmy

Goetheho inštitút v Bratislave v spolupráci so spoločnosťou Film Europe organizuje online prehliadku nemeckých filmov. Premiérový titul Christiana Petzolda *Undine* sa odohráva v súčasnosti, ale pracuje s prastarými mýtmi, aby rozprával o láske a prekliatí. V mikrosvete supermarketu sa odohráva *Láska medzi regálmi* (r. Thomas Stuber). V programe je aj nemecká verzia talianskeho filmu *Úplní cudzinci* Paola Genoveseho s názvom *Takmer dokonalé tajomstvá* (r. Bora Dağtekin) o tom, aké dramatické môže byť jedno posedenie priateľov pri večeri, keď sa začnú odkrývať tajomstvá skryté v mobilných telefónoch. Vo filme *Všetka moja láska* (r. Edward Berger) sa traja súrodenci dostanú do situácií, v ktorých pocítia, že musia vo svojich životoch niečo zmeniť, aby si mohli povedať, že žijú šťastne.

#FILMDE - FESTIVAL NEMECKÝCH FILMOV / 10. - 12. december
/ www.edisonline.sk/vod / www.filmeurope.sk / www.goethe.de/ins/sk

V meste hudby aj v duši umelca

Kino Lumière uvedie v rámci cyklu Music & Film hudobný dokument režiséra Michaela Murphyho *New Orleans: Mesto hudby*, ktorý sa mal pôvodne premietť už v októbri. Bohatou nielen hudobnou históriou mesta, ktorého rytmy stáli pri zrode modernej americkej hudby, bude divákov sprevádzať džezový trubkár Terence Blanchard. Objavia sa v ňom aj ďalšie osobnosti a hudobné legendy, ako kráľ džezu Louis Armstrong, jeden z priekopníkov rokenrolu Fats Domino, hudobník Allen Toussaint, pesničkár Dr. John a kapely ako The Neville Brothers a The Preservation Hall Jazz Band. Dokument *Ronnie Wood: Nieкто tam hore ma má rád* režiséra Mika Figgisa prinesie portrét umelca a hudobníka, gitaristu skupiny The Rolling Stones. Snímka zachytáva jeho hudobné začiatky a pôsobenie aj so skupinami The Birds a The Faces, ako aj s hudobníkom Jeffom Beckom a so spevákom Rodom Stewartom. „Wood sa divákovi predstaví ako maliar, gitarista, ale aj ako otec a manžel. Jeho obraz dotvárajú rozhovory s priateľmi, hudobníkmi a umelcami, ktorí sa stali dôležitou súčasťou jeho života. Nechýbajú medzi nimi Mick Jagger, Keith Richards, Rod Stewart, Imelda May či Damien Hirst,“ prezrádza zostavovateľ cyklu Miro Ulman, ktorý oba filmy aj uvedie.

MUSIC & FILM / 16., 30. december ▶ 20.30
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

To, čo sa do filmu nezместilo, aby nakoniec zaujalo

Filmotéka Kina Lumière pokračuje v uvádzaní digitálne reštaurovaných snímok z Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu (NFA SFÚ). V decembri premietne pásmo pod názvom *Reklamný film*, ktoré tvorí 24 krátkych filmov z rokov 1955 až 1994. „Program je zameraný na filmy propagujúce kozmetiku, elektrické spotrebiče, služby, poisťenie, lotériu a v neposlednom rade aj kinematografické diela. Upútavky či trailery na filmy sa zvyčajne označovali ako ukážky alebo foršpány, pričom niekedy vznikali z ma-

teriálov, ktoré v záverečnom zostrihu neboli použité v samotnom kinematografickom diele,“ prezrádajú zostavovatelia cyklu, ktorého kurátorom je riaditeľ NFA SFÚ Marián Hausner.

DIGITÁLNE KINO / 14. december ▶ 18.20
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

DAFilms.sk bilancuje

Programový špeciál Best of DAFilms.sk ponúkne najúspešnejšie tituly za uplynulý rok. „Vo februári to bude jeden rok od začiatku nášho fungovania. Začínali sme špeciálom najlepších alebo najúspešnejších titulov celej domény DAFilms, ktorá má okrem slovenskej aj českú, poľskú, európsku a od tohto roku aj americkú platformu,“ približuje Alexandra Gojdičová z DAFilms.sk a dodáva, že aktuálny špeciál bude tvoriť pätnásť až dvadsať titulov. Pôjde hlavne o slovenské a české, prípadne koprodukčné filmy. „Vo výbere sa určite objaví snímka *Nech je svetlo*, čo je pri pohľade na jeho sledovanosť suverénne najúspešnejší titul. Z hraných filmov tam budú aj *Amnestie*, z dokumentov *Dobrá smrť*, animovaný *Sh_t Happens* a za experimentálnu tvorbu *FREM Vieri Čakanyovej*,“ prezrádza Gojdičová. Ďalšie tituly by mali byť známe v najbližšom čase a do výberu by radi zaradili aj úspešné filmy, ktoré zarezovali na zahraničných doménach.

BEST OF DAFILMS.SK / od 14. decembra
/ www.dafilms.sk

— pripravila Jaroslava Jelchová —

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ.
PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA MÔŽU
MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD NARIADENÍ VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

- 1 — *Vizionár Modigliani* — foto: Aerofilms
- 2 — *Undine* — foto: Film Europe
- 3 — *Ronnie Wood: Nieкто tam hore ma má rád* — foto: Pannonia Entertainment
- 4 — *Nech je svetlo* — foto: ASFK

Áčko 2020 – príbehy z karantény aj hra s divákom

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: FTF VŠMU – Návrat —

Ako bude slovenská kinematografia vyzerat' o niekoľko rokov? Bude odvážna a hravá? Formálne invenčná a tematicky svieža? Autentická s váhou vo svete? Dravá a krok popredu alebo opatrne kráčajúca v bezpečnej blízkosti známych ciest? Festival študentských filmov Áčko, ktorý organizuje Filmová a televízna fakulta VŠMU, nemohol zodpovedať všetky otázky, niektoré odpovede však naznačil.

Dvadsiaty štvrtý ročník Áčka sa podobne ako iné podujatia konal online. Chýbalo veľké plátno aj neformálne stretnutia, študentská filmová tvorba sa však zároveň stala prístupnejšou ako kedykoľvek predtým. Diváci ju mohli od 13. do 15. novembra sledovať na stránke festivalu a víťazné snímky uviedla vo vysielaní RTVS. V rovnakom termíne ako Áčko sa na jednotlivých fakultách VŠMU konali dni otvorených dverí.

Jarná vlna pandémie ovplyvnila podľa organizátorov počet prihlásených filmov. Viaceré snímky však z aktuálnej situácie tematicky čerpali a k obmedzeniam pri nakrúcaní pristúpili tvorivo. Spoločnú karanténu troch kolegov v starom neobývanom dome zachytáva víťazný *Návrat*. Cenu za najlepší film si zaň odniesla výkonná producentka Magdaléna Neveďalová, jeho režisérku Moniku Mahútovú ocenili v kategórii hraný film a Jaroslava Martinického za strih. *Návrat* získal najviac hlasov aj u divákov. Víťazný dokument *Ideál* takisto zachytáva obdobie prvej vlny pandémie. Daniel Svoreň v ňom skúma tajomstvo harmonického vzťahu svojich starých rodičov – v dobrom i zlom, teda aj v čase karantény, keď sa z protagonistky babky stáva vďaka tabletu zároveň kameramanka vnukovho absolventského filmu.

Nielen s postavami v príbehu, ale aj s divákom sa hrá Gréta, rozprávačka *Nudy*. Autorskú konštrukciu čiernobielej snímky Alice Bednárikovej ocenili za scenár aj kameru (Roman Šupej). Cenu za najlepší zvuk získal Matúš Imrišek za absolventskú snímku Daniela Kazankova *Odkaz*, tragikomédiu o stereotypoch, predsudkoch a o tom, aké ťažké je pre samovraha zanechať list na rozlúčku, keď ani jedno pero nepíše. Najlepším animovaným filmom Áčka 2020 je *On The Hill* Lukáša Ďuricu a Juraja Mäsiara o robotovi, ktorý sa rozhodne vrátiť spadnutú hviezdu späť na nebo. Jednému súhvezdiu totiž evidentne chýba. Táto bakalárska práca získala zároveň cenu za najlepšie vizuálne efekty, na ktoré upozornil aj krátky „making of“ prídavok. Víťazné filmy odvysielala RTVS v posledný deň festivalu, ale za pozornosť stáli aj viaceré tituly, ktoré sa do televízneho výberu nedostali.

O víťazoch rozhodovala odborná porota, ktorú tvorili filmová dramaturgička, scenáristka a pedagogička Zuzana Gindl-Tatárová, režisér a programový riaditeľ RTVS Anton Šulík, architektka a komunálna politička Zuzana Aufrichtová, animátor a riaditeľ Bienále animácie Bratislava Tomáš Danay, dokumentarista a producent Ivo Brachtl a poľský kameraman Tomasz Wierzbicki, ktorý spolupracoval napríklad s Lucom Guadagninom.

Áčkom mali podľa dekanke Dariny Smržovej vyvrcholiť oslavy 30. výročia založenia Filmovej a televíznej fakulty VŠMU. Chceli pozvať úspešných absolventov a vytvoriť priestor na medzigeneračný dialóg. Túto ambíciu reprezentovala v online priestore sekcia *Throwback*, zostavená z filmov bývalých študentov, dnes známych tvorcov aj pedagógov, ako Peter Kerekes, Peter Bebjak, Róbert Šveda alebo Eva Borušovičová. Ich mená sa často objavujú v titulkoch študentských filmov pod hlavičkou pedagogické vedenie. Celú animátorskú generáciu predstavila snímka *Kroky, skoky, roky... a posledný zhasne*, na ktorej sa v školskom roku 1994/95 podieľali Vanda Raýmanová či Katarína Kerekesová.

Masterclass o filmovej hudbe mal počas festivalu Vladimír Martinka, autor hudby väčšiny filmov Mariany Čengel Solčanskej, a Áčko predstavilo formou lektorskej prednášky aj absolventa VŠMU, režiséra a producenta kurdskeho pôvodu Mana Khalila zo Švajčiarska. Jeho tvorbu zastupovali na festivale dokumenty *Včelár*, *Naša rajská záhrada* a hraný debut *Lastovička*, ktorý v roku 2016 osobne uviedol na Medzinárodnom filmovom festivale Bratislava.

Filmová fakulta predstavila počas dňa otvorených dverí potenciálnym uchádzačom o štúdium prostredie školy, pedagógov a o skúsenosti so štúdiom na VŠMU sa v rozhovoroch delili študenti a absolventi. Prezentácia jednotlivých ateliérov a katedier, ako aj nového študijného odboru herný dizajn bola zároveň skúškou ich kreativity. ◀

— text: Martin Kudláč / filmový publicista —
foto: Arína – Neviditeľná —

Jeden svet 2020: Ženské pohľady

V čase sociálnej dištancie a zákazu zhromažďovania preukázali najväčšiu mieru invencie a vôľu na transformáciu festivaly dokumentárnych filmov. Výzvu zdolal aj 21. Medzinárodný festival dokumentárnych filmov Jeden svet. Podobne ako ostatné festivaly sa presunul do digitálneho prostredia a z kultúrnej udalosti viazanej na priestor hlavného mesta sa premenil na virtuálne podujatie dostupné v rámci celej krajiny prostredníctvom platformy DAFilms.

Od kodanského festivalu CPH:DOX, ktorý pandémie zastihla pár týždňov pred oficiálnym otvorením, až po festival Ji.hlava hľadali dokumentárne festivaly spôsoby, ako zabezpečiť kontinuitu a udržateľnosť a zároveň priniesť divákovi relevantný výber inšpiratívnych diel previazaných s celospoločenským dňom.

Dokumentárne festivaly z povahy svojho zamerania prinášajú pohľad na svet, človeka, identitu a osobité osudy z rôznych perspektív. Podobnú dramaturgiu uplatnil aj 21. ročník Jedného sveta spoločensko-politickými filmami ako *Čisté umenie* o súčasnom Bielorusku, *Zem je modrá ako pomaranč*, zameraným na Donbas, alebo *Vitajte v Čechensku*, ktorý mapuje štátnu perzekúciu sexuálnej menšiny. Súčasnú polarizáciu spoločnosti reflektovala analýza sociopatického správania odchádzajúceho prezidenta Spojených štátov *Nespôsobilý: V myšli Donalda Trumpa*.

Najvýraznejšie vlákno v tohtoročnom programe, nad ktorým prevzala záštitu prezidentka Zuzana Čaputová, však predstavovali filmy tematizujúce postavenie žien v súčasnej spoločnosti. Hlavnú cenu v súťažnej sekcii Slovensko a Česko za ľudské práva aj cenu divákov si odniesla slovenská režisérka Maia Martiniak za svoj celovečerný dokumentárny debut o odvrátenej strane pôrodnictva *Neviditeľná*, na ktorom pracovala sedem rokov. Po dokumente Zuzany Límovej *Medzi nami* sa Martiniak zameriava na rôzne formy a dôsledky popôrodnej traumy. Prostredníctvom výpovedí žien – rodičiek, zdravotného personálu a aktivistiek – a ich osobných skúseností zo Slovenska, z Česka, Dánska a USA vzniká mozaika odlišností, ale v niektorých prípadoch i podobností v prístupe k zdravotnej starostlivosti, k právam žien pri pôrodoch, k ich telám, ale aj k dlhodobým psychickým následkom.

Na festivale predstavila česká dokumentaristka

Andrea Culková prvý diel z pripravovanej filmovej dokusérie *Love & Rage* (Zúrivá láska) – *Žiaľ žien*. Režisérka v ňom prepája motív genderu a materstva s environmentálnou krízou, keď sleduje aktivistky z českej vetvy hnutia Extinction Rebellion. Ako hovorí sama režisérka, film sa zameriava aj na „úzkosť spojenú s environmentálnou krízou, z ktorej sa rodia nové rebelky“.

Téme ženského tela v kapitalistickom systéme sa venuje nemecká dokumentaristka a vizuálna umelkyňa Elke Lehrenkrauss v celovečernom debute *Karavan lásky*. Lehrenkrauss odhaľuje realitu sexuálnych pracovníčok z Afriky a východnej Európy v empatickom a vizuálne podmanivom spracovaní. Sexuálne násilie je zasa predmetom filmu *Čo ťa nezabije* francúzskej režisérky Alexe Poukine. Výpoveď obeť znásilnenia sa tu stáva katalyzátorom širšej diskusie o vnímaní súhlasu, o násilí a o vzťahoch. Režisérka pracuje s veľmi širokou demografickou skupinou, čím sa zdôrazňuje, že násilie sa stalo vo vzťahoch normou. Svoj kolektívny portrét nezostavila Poukine len z výpovedí obetí, ale aj páchatelov. A napokon inšpiratívny a zároveň odľahčený pohľad na emancipáciu a nezávislosť predstavila vo svojom filme *Hodinová manželka* Daniela König, ktorá sledovala život a prácu prvých inštalátork v moslimskom Jordánsku, jednej z najsúchších krajín sveta.

V nadväznosti na tému postavenia žien pripravil festival prostredníctvom sociálneho média aj sprievodnú virtuálnu výstavu islandskej umelkyne Kristín Gunnlaugsdóttir s názvom *Tvoja vulva!* Obrazy Gunnlaugsdóttir ironickým i subverzívnym spôsobom spracúvajú genderové stereotypy a zároveň sú doplnené sexistickými výroky domácich predstaviteľov. Výnimočná zhoda medzinárodnej odbornej poroty a diváckeho hlasovania len podčiarkla urgentnosť témy ženských práv. ◀

— text: Martin Kudláč / filmový publicista —
 foto: MFDF Ji.hlava, Film Expanded —

Ji.hlava 2020: Budúcnosť bude hybridná

Najväčší stredoeurópsky festival dokumentárnych filmov preniesol takmer celý svoj program do „digitálneho azylu“. Divácky záujem prekonal očakávania.

Organizátori 24. ročníka Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Ji.hlava sa pripravovali na tradičný festival s prísnymi protiepidemickými opatreniami ešte v máji. Keď v Česku v októbri vyhlásili núdzový stav, zostala im, ak chceli festival realizovať, jediná voľba. Podľa vzoru kolegov z kreatívneho partnerstva Doc Alliance, medzinárodných festivalov CPH:DOX, Doclisboa a Visions du Réel, sa aj Ji.hlava rozhodla pre virtuálnu podobu.

Vybrané festivalové filmy, takmer 280 titulov, sprístupnili organizátori prostredníctvom domácej platformy DAFilms, ktorej vznik kedysi inicioval práve jihlavský festival. Festivalové tituly boli k dispozícii v režime na požiadanie (video-on-demand), ktorého súčasťou boli aj vopred nahrané vstupy s tvorcami. Tie spolu so živými diskusiami zo štúdia Maják v Jihlave a s rozhovormi s tvorcami prispievali k vytvoreniu festivalovej skúsenosti, aká bežne býva súčasťou tradičného fyzického podujatia.

Aj napriek netradičnému ročníku sa podarilo zachovať pôvodnú programovú štruktúru vrátane svetových a medzinárodných premiér. Riaditeľ Ji.hlavý Marek Hovorka poďakoval režisérovi, producentovi a dis-

tribútorom za to, že sa rozhodli filmy uviesť na festivale, aj keď museli podstúpiť digitálnu transformáciu. Zároveň dodal, že tohtoročný výber adekvátne reflektuje aktuálne trendy v dokumentárnej a experimentálnej kinematografii.

Do výberu sa dostal aj film čínskeho umelca Aj Wej-weja *KoroNárod* (Coronation), zachytávajúci vypuknutie pandémie priamo vo Wu-chane. Aj Wej-wej inštruoval skupinu spolupracovníkov, ktorí sa pohybovali po Wu-chane počas lockdownu, a režíroval tak celý film na diaľku. Získané zábery poskytujú autentický pohľad zvnútra na to, čo sa dialo priamo v meste, zatiaľ čo ostatný svet o nákaze veľa nevedel. Aj Wej-wej ako dlhodobý kritik čínskej vlády mapuje prístup autoritárskeho štátu k bezprecedentnej situácii a zároveň sprostredkúva pohľad na vnímanie jednofarebnej vlády aj z generáčného hľadiska.

Medzi dlhodobo exponované témy spadá aj rovnoprávnosť žien v spoločnosti. Režisérka Maria Finitzo demýtizuje vo filme *Dilema túžby* (The Dilemma of Desire) ženské telo cez kultúrne, politické a náboženské, ale aj biologické normy prostredníctvom ženskej sexuálnej túžby.

Biela na bielej —

Slovenská kinematografia mala na 24. ročníku jihlavského festivalu výnimočne silné zastúpenie. V hlavnej súťaži Opus Bonum sa objavil najnovší projekt Viery Čákanyovej *Biela na bielej*. Zatiaľ čo jej celovečerný debut *FREM*, ktorý tu premiérovala minulý rok, predstavuje sci-fi dokument natočený z perspektívy umelej inteligencie, *Biela na bielej* je režisérkin videodenník z natáčania celovečerného debutu v Antarktíde, kde Čákanyová reflektuje aj existenčné otázky. Film zároveň funguje aj ako metadokument zaznamenávajúci podmienky a postupy vzniku jej netradičného debutu.

Výtvarník a dokumentarista Tomáš Rafa sa programovo venuje témam rasizmu, xenofóbie a extrémizmu. V rámci svojho umeleckého projektu *Nový nacionalizmus* napríklad mapoval extrémnu pravicu a neofašistické skupiny v strednej Európe. V najnovšom projekte *Utečenci sú tu vítaní* zachytáva z rôznych perspektív prvú utečeneckú vlnu v niekoľkých krajinách strednej a východnej Európy. Vďaka svojmu štýlu cinéma verité sa stáva súčasťou utečeneckých karaván tiahnucich cez Maďarsko, pochodov pravice aj protestov Antifa v Rakúsku či pravcových protiimigrantských demonštrácií na Slovensku. Zachytáva aj neslávny verbálny útok súčasného poslanca národnej rady na moslimskú rodinu.

V programovej sekcii Česká radost, zameranej na lokálne filmy aktuálnej sezóny, sa objavili snímky natočené v slovenskej koprodukcii, ako portrét Jana Švankmajera v režii Adam Olhu a Jana Daňhela *Alchymická pec*, ale aj najnovší projekt známej dvojice Vít Klusák a Filip Remunda – komediálna dokuroad-movie *Jak Bílh hledal Karla*, ktorú koprodukoval Peter Kerekes. Aj tento kreatívny dokument autorov *Českého sna* má formu mockumentu s prvoplánovo provokatívnou expozíciou, kde

na seba reagujú českí ateisti s poľskými ultrakatolíckmi. Film však vzápätí presahuje tento rámec a postupne odkrýva vplyv poľskej katolíckej cirkvi na život a politiku v krajine a jej totalitné kontúry.

Český režisér a scenárista Jan Gogola ml. rozšíril kategóriu portrétov známych slovenských hudobníkov osobným profilom Joža Ráza *Věčný Jožo aneb Jak jsem potkal hvězdu*, ktorý vznikol v koprodukcii s Ivanom Ostrochovským. Gogola sa odkláňa od prístupu, aký zvolili Miro Remo (*Nespoznaný*) či Šimon Šafránek (*Meky*). S protagonistom viedol rozhovory celých desať rokov. Frontman skupiny Elán poodhaľuje prostredníctvom pohľadu na svoj život a kariéru svoju osobnosť, pričom režisér vedie jednotlivé stretnutia takmer až terapeutickým spôsobom. Tým sa zručne vyhýba dokumentárnej konvencii „hovoriacich hláv“ a zároveň preniká k ďalším osobnostným vrstvám speváka, ukrytým za mediálnou fasádou.

V samostatnej sekcii uvádzajúcej produkciu Českej televízie sa predstavil aj dokument *New York v čase korony*, ktorý natočila slovenská režisérka Tereza Nvotová počas svojej izolácie v najľudnatejšom meste na svete. Podobne ako Aj Wej-wej ponúka pohľad na pandemickú situáciu, zachytenú takmer v reálnom čase.

Festival dočasnou migráciou do virtuálneho azylu prekonal divácky záujem predchádzajúcich ročníkov. Aj preto sa riaditeľ Ji.hlavý pridá ku kolegom z ostatných medzinárodných prehliadok, ktorí očakávajú, že budúcnosť festivalov bude hybridná. ◀

Peter Župník
[fotograf]

Zaujímavé slovenské filmy som začal objavovať na ŠUP-ke v Košiciach. Vtedy som videl **Postav dom, zasad' strom** Juraja Jakubiska a na základe neho som sa začal obzerať po ďalších Jakubiskových filmoch.

Ako študenti pražskej FAMU sme mohli chodiť na projekcie pre uzatvorený okruh ľudí. Premietali sa aj trezorové filmy a videl som tam **Kristove roky**, **Vtáčkov, sirotu a blázna**, ale aj **Obchod na korze** a ďalšie zásadné filmy.

Fascinovala ma práca kameramanov, napríklad Igora Luthera, a začal som si všímať, čo a ako robia. Podobne ako oni som pracoval s obrazom, ale so statickým. Podvedome som tak kameramanom možno trochu závidel.

Zasiahli ma aj filmy Dušana Hanáka, najmä **Ružové sny** so zaujímavým pohľadom na rómsku tematiku. Dôležitým a zo všetkých stránok komplexným filmom je pre mňa **Slnko v sieti**.

Aj po rokoch sa k nemu rád vraciam. Podobne vidím film **Boxer a smrť** a z kameramanskej stránky pre mňa vďaka Karolovi Krškovi takto funguje aj **Medená veža**.

Prekvapiť a nadchnúť ma vedia aj mladí kameramani. Keby som **Piatu lod'** nakrúcal ja, robil by som to presne tak ako Denisa Buranová. Film

Vlna vs. breh Martina Štrbu poodhaľuje proces tvorby umeleckého fotografa. Účinkujem v ňom aj ja, a tak som počas nakrúcania priamo videl, ako Martin Štrba pracuje, a fascinovalo ma to.

Zaregistroval som aj filmy Mariány Čengel Solčanskej, najprv **Legendu o lietajúcom Cypriánovi**, neskôr **Únos a Sviňu**. Priniesli politické témy a je dôležité, že vznikli. Z filmov posledného obdobia ma zasiahli aj **Špina** Terezy Nvotovej a **Hřebejkova Učiteľka**, ktorá dokonale vystihuje dobu socializmu. Nadchli ma dokumenty Jara Vojteka **Deti a Hranica**

a nesmiem zabudnúť na tvorbu Martina Šulíka. Oslovili ma nielen jeho staršie filmy, ako **Záhada**, ale naposledy aj **Tlmočník**. ◀

zásadné filmy

Dušan Dušek [scenárista a spisovateľ]

— Mojimi prvými zásadnými filmami boli americké grotesky. Koncom päťdesiatych rokov minulého storočia ich niekedy opäť zaradili do pásma krátkych filmov Kino Čas, na ktoré sme každú nedeľu dychtivo chodili do piešťanského kina Moskva (dnes sa volá Fontána a býva tam filmový festival Cinematik). Keď sa Lupino Lane pri operačnom zákroku v nemocnici, pri ktorom mu kyslíkový prístroj nafúkol brucho ako balón, začal vznášať a veselo poletovať nad hlavami lekárov, premohla nás taká vlna smiechu, že sme sa museli navzájom búchať do pliec, aby sme to vôbec vydržali. Rovnako šťastne, radostne a hurónsky sme sa smiali aj na filmoch Chaplina, Harolda Lloyda, Laurela a Hardyho, až sme napokon začali vychutnávať smutno-veselú situačnú poéziu posledného z géniov grotesky Friga čiže Bustera Keatona. Jeho film o lokomotive *Clementine Frigo na mašine* je pre mňa začiatkom vlaku, ku ktorému sa postupne pripájali vagóny všetkých mojich ostatných zásadných filmov.

— Zo slovenských to bol poštový vagón s názvom *Slnko v sieti*, zázračný dotyk zo začiatku šesťdesiatych rokov, ktorý mi priniesol správu, že aj o celkom bežnom živote sa dá hovoriť bez nalinkovaných a predpísaných schém, pravdivo a iskrivo – v krásnych obrazoch. Neskôr k nemu režisér Štefan Uher pripojil ďalší vagón 1. triedy – filmovú baladu *Tri dcéry*. A vlak rušal ďalej. Pribudli prvé filmy Dušana Hanáka, Ela Havettu a Juraja Jakubiska. V Čechách k nemu výpravca Hubička spolu s Bohumilom Hrabalom a Jiřím Menzelom pripojili *Ostře sledované vlaky*.

— Medzitým sme s priateľmi uprostred leta, možno roku 1964, od tretej popoludní sedeli v amfiteátri na Bratislavskom hrade, aby sme si zaistili miesto s dobrým výhľadom na filmové plátno. O deviatej večer totiž u nás po prvý raz premietali Felliniho *Sladký život*. Hneď nato jeho 8/ a onedlho sme sa viezli v jedáľenskom vozni s pochúťkami *Amarcordu*. Okrem Felliniho tu boli aj ďalší Taliani: Rossellini, Antonioni, Pasolini, scenárista Zavattini. A Visconti. Ten vraj povedal: „Všetky zlé talianske filmy nakrútili režiséri, ktorých mená sa končia na -ni.“ Fellini hneď zareagoval: „To mohol povedať len Visconti.“

— V ďalšej stanici sa k môjmu vlaku pripojili filmy francúzskej novej vlny, britskí filmári z free cinema a takisto rušňovodiči z nového Hollywoodu ako Coppola, Scorsese, Lucas, Mike Nichols a ďalší. Pri každom zotmení v kinosále uháňa krajinou mojej filmovej pamäti tento vlak a veselo hvízda. ◀

— foto: archív Dušana Duška —

— text: Milan Černák —

Pred Vianocami boli aj pomaranče

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Na tomto mieste už bola reč o novej organizácii záverečných prác na týždenníkoch v Prahe. Druhou stránkou faktu, že režiséri z Bratislavy chodili pravidelne do Prahy, bolo teda aj striedavé pôsobenie českých režisérov pri tvorbe (slovenského) *Týždňa vo filme*.

— Aj preto sa od čísla 45 stretávame s novým menom: Otakar Skalski. Skúsený profesionál, vzdelaný intelektuál s mimoriadne vyvinutým zmyslom pre humor. Podaril sa mu husársky kúsok: za celé štyri týždne (TvF 45 – 48) sa v obsahu žurnálu neobjavila ani jedna vnútropolitická téma! Prírodné katastrofy doma i v zahraničí, atrakcie z celého sveta (okrem iného nevidaná simultánka maďarského šachistu Jánoša Flescha naslepo na 52 šachovniciach v Londýne), portréty výtvarníkov a ich úspešné výstavy (portréty a koláže Adolfa Hoffmeistera) boli pre divákov kín iste zaujímavejšie.

— Zmena režiséra (č. 49) vrátila všetko do „normálu“: celú republiku križovala Štafeta mieru a priateľstva, ktorá každoročne na slávu októbrovej revolúcie vyhnala na cesty tisíce bežcov a motorkárov. Nosnými témami sa stali aj voľby v Taliansku, demonštrácie v Belgicku a vojaci Bundeswehru vo Francúzsku.

— Súčasných majiteľov mobilov môže zaujať snímka (č. 50) o tom, ako v jednej maďarskej fabrike zaviedli „dial'kový bezdrôtový komunikačný prostriedok“. Ďalšou technickou novinkou bolo sledovanie dopravy v uliciach Mníchova televíznymi kamerami – nezabudnime, pred šesťdesiatimi rokmi!

— Monotematické vydanie č. 51 bolo venované Vianociam. Vianočný trh znamenal, že sa na pultoch obchodov objavil aj nedostatkový tovar. Napríklad pomaranče boli nielen v Prahe, ale aj v Nových Košariskách. Kým mäsozavody pripravovali na trh rôzne tradičné pochúťky, poľovníci sa snažili obohatiť sortiment o špeciality z ulovených bažantov, zajacov či jeleňov. Známý český herec Josef Hlinomaz vystupoval občas v hraných fejtónoch ako „pan Bezohledný“. Tentoraz bol skôr v úlohe „pána Nešikovného“, ktorý si nevedel poradiť vo vani s vianočným kaprom.

— Decembrovú oblohu (č. 52) poznamenali mohutné snežné erupcie, ktoré narušili dial'kové telekomunikačné spoje.

— Hoci v roku 1960 vyšiel jeden týždenník navyše (č. 53), spravodajcovia necítili potrebu bilancovať. A oslavovať nebolo čo, nuž to vybavili niekoľkými neškodnými silvestrovskými sekundami. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – DECEMBER 2020

6. 12. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 45/1960 a 46/1960**

13. 12. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 47/1960 a 48/1960**

20. 12. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 49/1960 a 50/1960**

27. 12. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 51/1960 a 52/1960**

plus **Týždeň vo filme 53/1960**

→ Z 26. Medzinárodného festivalu lokálnych televízií Zlatý žobrák v Košiciach, ktorý sa uskutočnil online od 5. do 7. 11., si hlavné ceny odniesli tituly *I need the Handshakes* (r. Andrej Kucila), *The Saverini Widow* (r. Loïc Gaillard) a *Day Release* (r. Martin Winter). Čestné uznanie s filmom *Ďalšia* získal slovenský tvorca Dominik György z Košíc, ktorý študuje na FAMU.

→ Od 16. 11. sa po dodržaní podmienok mohli opäť otvoriť spolu s kostoľmi aj kiná a divadlá. Kino Lumière, ktoré prevádzkuje SFÚ, opäť otvorili 20. 11.

→ Filmová prehliadka Kino na hranici v poľskom Cieszyne a Českom Těšíne, ktorej 22. ročník organizátori už dvakrát prekladali, bola nakoniec online (23. – 29. 11.). Z celkovo päťdesiatich titulov v programe tvorili slovenské a koprodukčné snímky takmer polovicu. Premietali sa aj dva digitálne reštaurované klasické filmy zo zbierok Národného filmového archívu SFÚ – *Panna zázračnica* (r. Štefan Uher, 1966) a *Sladký čas Kalimagdory* (r. Leopold Lahola, 1968).

→ Víťazov 25. ročníka Cien Nadácie Tatra banky za umenie vyhlásili 27. 11. na sociálnych sieťach. V kategórii audiovizuálna tvorba, film, TV a rozhlas ocenili režiséra Ivana Ostrochovského za film *Služobníci*. Laureátom v kategórii mladý tvorca sa stal Martin Smatana za réžiu animovaného filmu *Šarkan*. Organizátori sa tento rok rozhodli finančne odmeniť nielen víťazov, ale všetkých nominovaných na hlavné ceny, teda 24 umelcov.

→ Vo veku 92 rokov zomrel 28. 11. slovenský herec Ján Kramár. Bol členom činohry divadla Nová scéna a objavoval sa aj vo filme a v televízii, kde hral väčšinou menšie úlohy. Viackrát spolupracoval s režisérmami ako Paľo Bielik (*Štyridsaťštyri*, *Kapitán Dabač*, *Jánošík*, *Majster kat*), Andrej Lettrich (*Smrť prichádza v daždi*, *Červené víno*, *Povstalecká história*, *Alžbetin dvor*), Martin Hollý, Martin Ťapák, Jozef Režucha, Otakar Krivánek a s ďalšími.

→ Vo veku 85 rokov zomrel 28. 11. britský herec David Charles Prowse, ktorý stvárnil Dartha Vadera v pôvodnej trilógii *Hviezdne vojny*, kam ho do prvej časti vybral režisér George Lucas. Objavil sa aj v snímke *Mechanický pomaranč* Stanleyho Kubricka.

→ Ôsmy ročník Českého a slovenského filmového festivalu v Austrálii sa tento rok konal formou drive-in kina v Melbourne (28. 11. – 5. 12.) a ponúkol filmy *Šarlatán* (r. Agnieszka Holland), *Šťastný nový rok* (r. Jakub Kroner) a *Dnes mám prvé randevú* (r. Boris Šima). Prostredníctvom online projekcií (1. – 14. 12.) sprístupnili aj tituly *Cesta do nemožna* (r. Noro Držiak) a klasiku *Prípad Barnabáš Kos* (r. Peter Solan, 1964).

DECEMBER 2020

3. 12. 1940 **Svetozár Stračina** – hudobný skladateľ (zomrel 26. 2. 1996)

4. 12. 1970 **Gabriela Škrabáková** – herečka

5. 12. 1940 **Tibor Lužinský** – scenograf (zomrel 26. 7. 2009)

9. 12. 1920 **Mikuláš Bugár** – herec (zomrel 19. 7. 2007)

11. 12. 1910 **Paľo Bielik** – režisér, scenárista, herec (zomrel 23. 4. 1983)

11. 12. 1935 **Štefan Halás** – herec (zomrel 20. 1. 2017)

11. 12. 1935 **Jozef Kováčik** – zvukový majster (zomrel 7. 9. 2014)

13. 12. 1920 **Oľga Vronská** – herečka (zomrela 3. 5. 2002)

13. 12. 1920 **Jozef Zachar** – režisér, scenárista (zomrel 1. 1. 2013)

14. 12. 1960 **Beata Kodajová** – kostymérka

16. 12. 1930 **Richard Blech** – filmový kritik, historik, publicista (zomrel 3. 11. 2017)

18. 12. 1900 **Mária Fábryová** – prvá slovenská filmová herečka (zomrela 20. 7. 1973)

19. 12. 1925 **Ludovít Kroner** – herec (zomrel 14. 12. 2000)

19. 12. 1950 **Eva Gubčová** – strihačka

20. 12. 1970 **Scarlett Čanakyová** – scenáristka, dramaturgička

22. 12. 1920 **Jaroslav Vančo** – kameraman (zomrel 14. 12. 2001)

22. 12. 1940 **Braňo Hronec** – hudobný skladateľ

24. 12. 1925 **Ján Lacko** – režisér (zomrel 24. 6. 1991)

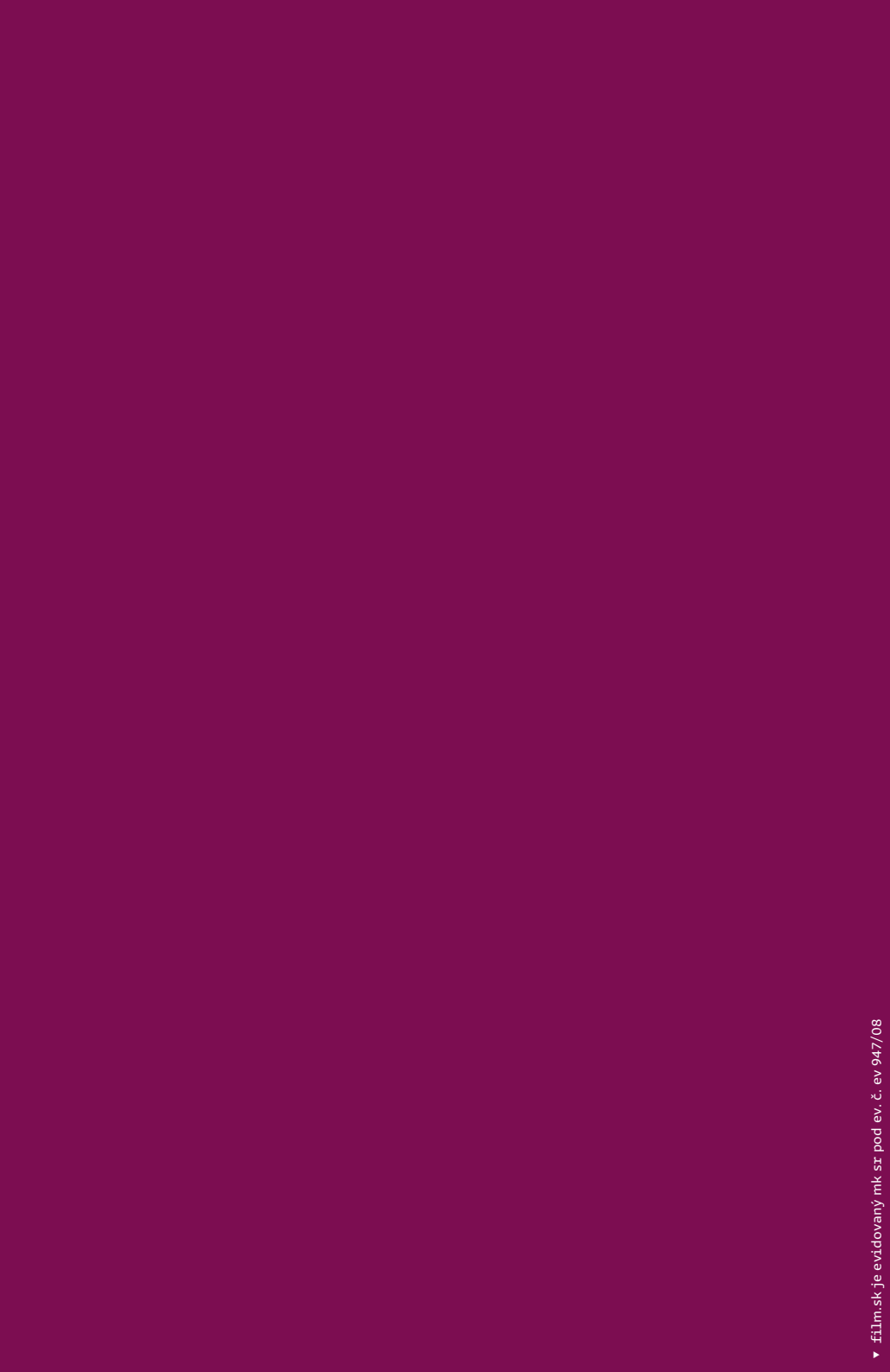
24. 12. 1930 **Mária Tarabová** – vedúca výroby (zomrela 2. 8. 2011)

zdroj: interná publikácia Slovenského filmového ústavu (SFÚ) Kalendár filmových výročí 2020, ktorú zostavila Renáta Šmatláková

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

▼ film.sk je evidovaný mk si pod ev. č. ev 947/08

